

MAGYARORSZÁG KORMÁNYA

ORSZÁGGYÜLÉS HIVATALA

Érkezett: 2015 JÚL 28.

B/5787. számú

BESZÁMOLÓ

**a világörökségi területek állapotáról és a világ kulturális
és természeti örökségének védelméről szóló egyezményből eredő feladatok
ellátásáról**

**Előadó: Lázár János
Miniszterelnökséget vezető miniszter**

Budapest, 2015. július

Tartalomjegyzék

I. Bevezető	2
II. Jogi szabályozás helyzete.....	5
1. Jogszabályi háttér, a Vötv. végrehajtásának szervezeti keretei	5
2. A Vötv. módosítása	6
III. A világörökségi gondnokságok	9
1. A világörökségi gondnokságok kijelölése	9
2. A világörökségi gondnokságok támogatása	10
3. A világörökségi gondnokságok által ellátandó feladatok	11
IV. A világörökségi kezelési tervek.....	13
1. A világörökségi kezelési tervek elkészítésének helyzete.....	13
2. A megalapozó dokumentációk és a világörökségi kezelési tervek készítésének eddigi tapasztalatai	14
3. Az eddigi munkafolyamat főbb tanulságai összefoglalóan helyszínenként.....	14
V. A világörökségi várományos lista felülvizsgálata és eredménye.....	18
1. A felülvizsgálat folyamata	18
2. A felülvizsgálat eredménye az egyes világörökségi várományos helyszínek vonatkozásában	19
VI. A világörökségi és világörökségi várományos területek lehatárolása és megfelelése a Vötv-ben meghatározott feltételeknek.....	27
VII. Vagyonelem-felülvizsgálat	29
VIII. A Világörökség Szakbizottság működése.....	30
IX. Világörökségi tervtanácsok működtetése	31
X. A világörökségi szempontok érvényesítése a terület-, valamint településrendezési tervekben.....	32
XI. A hazai világörökség megőrzésével kapcsolatos nemzetközi szintű intézkedések, feladatok, fejlemények	33
1. Az egyezmény döntéshozó szervei által hozott releváns döntések.....	33
2. Fertő/Neusiedlersee kultúrtáj ICOMOS/IUCN szakértői tanácsadó misszió	35
3. Az egyes világörökségi helyszínek kiemelkedő egyetemes érték meghatározásának elfogadása	36
4. Időszaki Jelentéstétel	36
XII. Pénzügyi támogatási és pályázati rendszer kiépítése a Vötv 12. § (3) és (4) bekezdése szerint....	38
XIII. Javaslatok.....	39
Melléklet.....	40

I. Bevezető

Az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete, közismert nevén UNESCO megalakulása óta számos egyezményt alkotott a világ kulturális javainak elismerése és megőrzése érdekében. Ilyen nemzetközi jogi dokumentumok szolgálják többek között a háborús konfliktusok sújtotta területek, a szellemi kulturális örökség, illetve a tengerek és folyóvizek kulturális örökségének védelmét is. A nemzetközi megállapodások egységes szemléletű irányelveket és cselekvési stratégiákat határoznak meg. Az egyezmények végrehajtása érdekében létrehozott kormányközi bizottságok, kidolgozott működési irányelvek és felállított jegyzékek a kulturális örökség megőrzésének elérésére és a nemzetközi, valamint nemzeti szintű feladatok megvalósításának elősegítésére törekednek.

Az egyezmények közül kiemelkedik a kulturális és természeti örökség egészét átfogó és megőrizni célzó, a világ kulturális és természeti örökségének védelméről szóló egyezmény, közismert nevén Világörökségi Egyezmény (a továbbiakban: egyezmény), amely az épített és a természeti környezet védelmére irányul. Az egyezmény hatálya alá jelenleg 1007 világörökségi helyszín tartozik, melyek közül 779 kulturális, 197 természeti örökségi helyszín és 31 vegyes, azaz mind a kulturális, mind a természeti örökség feltételeit teljesítő helyszín. Az egyezménynek 191 részes állama van, amelyek közül 161 rendelkezik világörökségi helyszínnel.

Magyarország 1985 óta vesz részt a nemzetközi együttműködésben (a világ kulturális és természeti örökségének védelméről szóló, az Egyesült Nemzetek Oktatási, Tudományos és Kulturális Szervezete Általános Konferenciájának ülészakán Párizsban, 1972. november 16-án elfogadott egyezményt hazánkban az 1985. évi 21. törvényerejű rendelet hirdette ki), és az UNESCO Világörökség Bizottsága eddig 8 magyarországi helyszínt nyilvánított a világörökség részévé:

Sorsz	A világörökségi helyszín megnevezése	Kategória	A világörökségi listára vétel/bővítés éve
1.	Budapest - a Duna-partok, a Budai Várnegyed és az Andrássy út	kulturális	Felvéve a Világörökség Jegyzékbe C 400 számon, 1987-ben. Bővítés: 400bis; 2002-ben
2.	Hollókő Ófalu és környezete	kulturális	Felvéve a Világörökség Jegyzékbe C 401 számon, 1987-ben
3.	Az Aggteleki-karszt és a Szlovák-karszt barlangjai	természeti	Felvéve a Világörökség Jegyzékbe C 725 számon, 1995-ben. Bővítés: 725-858 bis; 2000-ben
4.	Az Ezeréves Pannonhalmi Bencés Főapátság és természeti környezete	kulturális	Felvéve a Világörökség Jegyzékbe C 758 számon, 1996-ban
5.	Hortobágyi Nemzeti Park - a Puszta	kulturális	Felvéve a Világörökség Jegyzékbe C 474 számon, 1999-ben
6.	Pécs (Sopiana) ókeresztény temetője	kulturális	Felvéve a Világörökség Jegyzékbe C 853 számon, 2000-ben
7.	Fertő / Neusiedlersee kultúrtáj	kulturális	Felvéve a Világörökség Jegyzékbe C 772 számon, 2001-ben
8.	Tokaj-hegylajai történelmi borvidék kultúrtáj	kulturális	Felvéve a Világörökség Jegyzékbe C 1063 számon, 2002-ben

Emellett az UNESCO Világörökség Központja által nyilvántartott, a részes államok által a világörökségi címre való esetleges jövőbeli felterjesztésre kiválasztott helyszíneket tartalmazó világörökségi várományos jegyzékben az alábbi 11 magyarországi helyszín szerepel:

Sorsz.	A világörökségi várományos helyszín megnevezése (korábbi / javasolt új név)	Kategória	A várományos listára való felvétel éve
1.	A római limes magyarországi szakasza – A Ripa Pannonica Magyarországon / <i>A római birodalom határai – A dunai limes magyarországi szakasza</i>	kulturális	2009
2.	Lechner Ödön független, premodern építészete / <i>Lechner Ödön művei</i>	kulturális	2008
3.	Az esztergomi középkori vár / <i>Esztergom és Visegrád középkori magyar királyi központok, valamint az egykori Pilisi királyi erdő területe</i> (a visegrádi helyszínnel összevontan)	kulturális	1993
4.	A Tihanyi-félsziget, a Tapolcai-medence tanúhegyei és a Hévízi-tó / <i>Balaton-felvidéki kultúrtáj</i>	kulturális	1993
5.	A budai termálkarszt-rendszer barlangjai / <i>A budai termálkarszt barlangrendszerei</i>	természeti	1993
6.	A visegrádi királyi székhely és vadászterület (összevonandó az esztergomi helyszínnel)	kulturális	2000
7.	A tájház hálózat Magyarországon / <i>Magyarországi tájházak hálózata</i>	kulturális	2000
8.	A Mezőhegyesi Állami Ménesbirtok / <i>A Mezőhegyesi Ménesbirtok</i>	kulturális	2000
9.	Az északkeleti Kárpát-medence fatemplomai / <i>Felső-Tisza-vidéki fa harangtornyok</i>	kulturális	2000
10.	A Komárom / Komarnoi erődrendszer a Duna és a Vág folyók összefolyásánál / <i>A Komárom / Komarnoi erődrendszer a Duna és a Vág folyók összefolyásánál – Monostori Erőd, Csillag Erőd, Igmándi Erőd</i>	kulturális	2007
11.	A Tarnóc őslőhely / <i>Ipolytarnóci őslőhely</i>	természeti	2000

A jegyzékben szereplő világörökségi várományos helyszínek a világörökségről szóló 2011. LXVII. törvény (a továbbiakban: Vötv.) előírásának megfelelő felülvizsgálata megtörtént, melynek eredményét a Világörökségi Várományos Helyszínek Jegyzékéről szóló 27/2015. (VI. 2.) MvM rendelet hirdette ki. A felülvizsgálat eredményeként „Az esztergomi középkori vár” és „A visegrádi királyi székhely és vadászterület” közös helyszíneként, „Esztergom és Visegrád középkori magyar királyi központok, valamint az egykori Pilisi királyi erdő területe” címmel szerepel a 10 helyszínt tartalmazó Világörökségi Várományos Helyszínek Jegyzékén. A felülvizsgálat pontosította a 10 helyszín címét, lehatárolását, tudományos dokumentációjának szakmai tartalmát.

A világörökségi területek és a világörökségi várományos területek egy része egyúttal nemzeti (kiemelt nemzeti) vagy történelmi emlékhely is, a következők szerint:

A budapesti világörökségi terület számos olyan városrészt vagy épületet foglal magában, amely nemzeti emlékhely is egyben: a Kossuth Lajos tér (kiemelt nemzeti emlékhely), a budai Várnegyed és a Hősök tere. Az ezeréves Pannonhalmi Bencés Főapátság és természeti környezete megnevezésű világörökségi helyszín pedig szinte teljes egészében nemzeti emlékhelynek is minősül.

A világörökségi helyszíneken belül történelmi emlékhely Budapesten a Magyar Tudományos Akadémia épülete, az Andrássy út 60. szám alatti épület, a Szilágyi Dezső téri református templom épülete, míg világörökségi helyszín védőövezetének része a Batthyány-örökmécses és a Wesselényi utcai Hősök temploma és Hősök sírkertje. A Fertő/ Neusiedlersee kultúrtáj világörökségi helyszín része történelmi emlékhelyként a fertői Esterházy-kastély és a nagycenki Széchenyi-kastély. Világörökségi helyszínek védőövezetének része pedig a sárospataki és a pécsi történelmi emlékhely is.

A világörökségi várományos helyszínek vonatkozásában történelmi emlékhely az esztergomi vár, a visegrádi vár, a komáromi erődrendszer, a keszthelyi Festetics-kastély és Georgikon, valamint a tihanyi bencés apátság.

Az egyes világörökségi helyszínekre vonatkozóan a világörökségi gondok beszámolóját a melléklet tartalmazza.

II. Jogi szabályozás helyzete

1. Jogszabályi háttér, a Vötv. végrehajtásának szervezeti keretei

Az Országgyűlés 2011. június 14-én fogadta el a Vötv-t, amely 2012. január 1-jén lépett hatályba. Ezt követően elfogadásra kerültek végrehajtási rendeletei is:

- a világörökségi kezelési tervről, a világörökségi komplex hatásvizsgálati dokumentációról és a világörökségi várományos helyszínekről szóló 315/2011. (XII. 27.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Korm. rendelet),
- a világörökségi gondokságról szóló 32/2012. (V. 8.) NEFMI rendelet (a továbbiakban: NEFMI rendelet),
- az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottságáról szóló 17/2012. (II. 16.) Korm. rendelet.

A Vötv. az egyezmény Magyarországon történő végrehajtását szolgálja, azaz hazánk kulturális és természeti öröksége kiemelkedő egyetemes kulturális és természeti értékeinek megóvásával, fenntartásával, bemutatásával és a jövő nemzedékek számára történő átadásával kíván hozzájárulni a világörökség megőrzéséhez. A megváltozott hazai és nemzetközi politikai, gazdasági, illetve jogi-szabályozási környezetben a korábbi szabályozás nem volt képes megfelelő választ adni a világörökségi és világörökségi várományos helyszínek korábbiaktól eltérő kihívásaira [pl. a világörökségi helyszín védőzónájában lévő, ún. régi pesti zsidónegyedben (Belső-Erzsébetvárosban) történő épületbontások és új építések problémája, valamint a tokaji világörökségi helyszín tekintetében a világörökségi helyszín védőzónájában tervezett szerencsi szalmatüzelésű erőmű]. Szükséggé vált tehát egy önálló, a világörökségi helyszínek speciális státuszára és különbözőségeire egyaránt figyelemmel lévő törvény megalkotása. Ennek szellemében került kidolgozásra a hazai világörökségi és világörökségi várományos helyszínek megóvását biztosító törvényi és rendeleti szintű szabályozás, amely átlátható jogi környezetet teremt, biztosítja a helyszínek fenntartható használatát segítő fejlesztések megvalósulását és a nemzetközi elismertséget, valamint megteremti a szükséges forrásokat az állami feladatok végrehajtására.

A Vötv. 4. § (2) bekezdés f) pontja alapján a kulturális örökség védelméért felelős miniszter (a továbbiakban: miniszter) – korábban a kultúráért felelős miniszter – négyévente beszámol az Országgyűlésnek a világörökségi területek állapotáról és az egyezményből eredő feladatok ellátásáról.

Ez a beszámoló a 2012-től a 2015 áprilisáig terjedő időszakot mutatja be és értékeli, továbbá áttekinti az ebből következő, a jövőbeni tervek, intézkedésekre vonatkozó javaslatokat.

A világörökséggel kapcsolatos állami feladatokat a miniszter az érintett miniszterekkel (a Vötv. 1. melléklete alapján az állami vagyon felügyeletéért felelős miniszter, az építésügyért felelős miniszter, a Kormány európai uniós források felhasználásáért felelős miniszter, a közigazgatás-szervezésért felelős miniszter, a természetvédelemért felelős miniszter, területrendezésért felelős miniszter, településfejlesztésért és településrendezésért felelős miniszter, turizmusért felelős miniszter, agrárpolitikáért felelős miniszter) együttműködve látja el.

Tekintettel arra, hogy a világörökségi szabályozás a már meglévő nemzeti szintű védelemre épül, e körben kiemelandó a kulturális örökség védelméért felelős miniszter, továbbá a természetvédelemért felelős miniszter, aki a természeti kategóriába tartozó, teljes területükkel országos jelentőségű védett természeti területen elhelyezkedő világörökségi helyszínek (jelenleg az aggteleki helyszín tartozik e körbe) esetében látja el a természetvédelmi szakmai irányítást.

A Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ (a továbbiakban: Forster Központ) a világörökséggel kapcsolatos tevékenysége körében közreműködik a miniszternek a Vötv.-ben, valamint a Korm. rendeletben és a NEFMI rendeletben meghatározott feladatai végrehajtásában. A világörökségi területet érintő szakhatósági eljárásában a járási építésügyi és örökségvédelmi hivatal - az ügyintézési határidejére figyelemmel megállapított határidő tűzésével - kikéri a Forster Központ véleményét.

Az egyes világörökségi helyszínek világörökségi kezelésének feladatait a helyszíneken működő világörökségi gondnokságok látják el. Feladatuk kiterjed a világörökségi területek használatának, fejlesztésének, bemutatásának, illetve szükség szerinti helyreállításának biztosítására, továbbá a világörökségi területek megőrzésével és fenntartható mértékű használatával kapcsolatos tevékenységek összehangolására. Az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottsága részeként működő, először 2013 januárjában ülésező Világörökség Szakbizottság a miniszter javaslattevő, véleményező és döntés-előkészítő testülete a Vötv.-ben meghatározott állami feladatok ellátása tekintetében.

2. A Vötv. módosítása

2.1. A Vötv. 2012. január 1-jén lépett hatályba. A 2011. június 10-én T/3087/67. szám alatt benyújtott, zárószavazás előtti módosító javaslatral került beépítésre a Vötv. 13. §-ába a (6)–(7) bekezdés, amelyek értelmében a miniszter az állami vagyon felügyeletéért felelős miniszter közreműködésével a törvény hatálybalépésétől számított 6 hónapon belül köteles felülvizsgálni a világörökségi helyszínen található, állami tulajdonban lévő vagyonelemek hasznosítására vonatkozó bérleti, vagyonkezelési vagy egyéb használati jogviszonyt alapító szerződéseket. A rendelkezések értelmében, amennyiben a miniszter a felülvizsgálat során megállapítja, hogy a szerződések ellentétesek a Vötv.-ben és a világörökségi egyezményben foglalt célokkal, döntését közzéteszi, és a szerződések a közzétételtől számított 60. napon megszűnnek. [E rendelkezések – kisebb módosítással (lásd 2.4. pontot) 2012. január 1. és 2013. április 25. között voltak hatályban.]

2.2. Az Országgyűlés 2012. július 12-i ülésnapján elfogadta a világörökségről szóló 2011. évi LXXVII. törvény módosításáról szóló 2012. évi CXXI. törvényt, amely 12 hónapra emelte a felülvizsgálat határidejét. A törvény kihirdetésére 2012. július 23-án került sor, és július 24-én lépett hatályba.

2.3. A kulturális örökségvédelemmel kapcsolatos egyes törvények módosításáról szóló 2012. évi CXCI. törvény keretében módosultak a Vötv.-nek a várományos helyszínek felülvizsgálatára és a világörökségi kezelési tervek elkészítésére vonatkozó határidővel kapcsolatos rendelkezései a határidők tekintetében: a kezelési tervek kihirdetésére a Kormány 2014. december 1-jétől kapott felhatalmazást, míg a várományos helyszínek felülvizsgálatának és a várományos lista kihirdetésének határideje 2015. január 1-je.

2.4 A világörökségről szóló 2011. évi LXXVII. törvény és a budapesti Istvánmező rehabilitációs programjáról, kiemelten a Budapesti Olimpiai Központ integrált rekonstrukciójáról szóló 2012. évi LXXV. törvény módosításáról szóló 2013. évi LI. törvény 2013. április 26-án lépett hatályba. A módosítás az alábbiakra terjedt ki:

- A világörökségi helyszíneken lévő állami tulajdonban álló vagyonelemek használatára, hasznosítására vonatkozóan a kulturális örökség védelméért felelős miniszter közigazgatási hatósági felülvizsgálati joga rendszeressé vált.
- Meghatározásra kerültek a felülvizsgálat szempontjai.
- Nem megfelelő használat esetén megszűnnek a vagyonelemre vonatkozó érvényes jogviszonyok, a vagyonelemet a Magyar Állam tulajdonosi jogait gyakorló szerv birtokába kell adni.
- A közigazgatási határozat azonnal végrehajtható.
- A végrehajtást a Magyar Nemzeti Vagyongazdálkodó Zrt. (a továbbiakban: MNV Zrt.) foganatosítja.

2.5. 2013 novemberében az egyes kulturális tárgyú törvények módosításáról szóló 2013. évi CCXVII. törvény keretében az alábbiak szerint módosult a Vötv.:

- Az ügyféllel hirdetményi úton való kapcsolattartás lehetőségének előírása, tekintettel arra, hogy a kulturális örökség védelméért felelős miniszter (Vötv. 4/A § szerinti) felülvizsgálati eljárása a világörökségi területek nagysága miatt számos ügyfelet érinthet.
- Az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottság Világörökségi Szakbizottsága (a továbbiakban: Világörökségi Szakbizottság) tagjainak pontosítása
- Felhatalmazó rendelkezés beemelése a világörökségi szakértővé válás feltételeiről
- A világörökségi helyszínek védettségére vonatkozó előírás pontosítása: a Vötv. 1. § (2) bekezdésében a „védetté nyilvánított” szövegrész helyébe a „védett” szöveg lépett. A pontosítással koherenciát teremtettünk a Vötv. 1. § (2) bekezdése és 2. §-a között.

2.6. 2014. július 16-ától az egyes törvényeknek a kormányzati szerkezetátalakítással összefüggő módosításáról szóló 2014. évi XXXV. törvény 81. §-a szerint a világörökségi feladat ellátásáért a kulturális örökség védelméért felelős miniszter a felelős.

2.7 Az azóta eltelt időben szerzett végrehajtási tapasztalatok alapján 2015-ben a világörökségi szabályozás ismételt módosult arra tekintettel, hogy a világörökséggel kapcsolatos hazai szabályozás a hatályba lépés óta eltelt időszak jogalkalmazási tapasztalatai alapján több esetben indokolatlanul szigorú:

- a) Egyrészt a világörökségi szabályok alkalmazását írja elő a világörökségi státuszt még nem élvező várományos helyszínekre is (anélkül, hogy tudható lenne: a várományos helyszínből lesz-e valaha is világörökség), ezzel a várományos helyszínek esetében is a világörökségi helyszínekkel megegyező (anyagi és humán) erőforrások rendelkezésre bocsátását írja elő, ami indokolatlan többletterhet jelent (különösen akkor, ha a várományos helyszín a világörökségi státuszt végül nem kapja meg). A várományos helyszínek esetében a világörökségi nevezéshez szükséges feltételek rendelkezésre állásának biztosítása a világörökségre irányadó szigorú szabályok alkalmazása nélkül – a kulturális örökség védelméről és a természet védelméről szóló jogszabályok szerinti egyedi védelem eszközeinek következetes alkalmazásával – is biztosítható.

b) Másrészt olyan határidőkkel és olyan eljárási szereplőkkel dolgozik, amelyek esetenként indokolatlanul nehezítik az eljárást (a mindenkori ügyteherre is figyelemmel a miniszter bevonása egyetlen alkalommal, az eljárás végső szakaszában, végső jóváhagyóként indokolt, a jelenlegi szabályozásban minden más, a miniszterhez delegált feladat alacsonyabb szinten is ellátható).

A Vötv. újabb módosítása alapvetően a világörökségi várományos helyszínekre vonatkozó szabályozásra irányul, melynek főbb elemei a következők:

- **A módosítás összeköti a Világörökségi Várományos Helyszínek Jegyzékének felülvizsgálatát a Világörökségi jegyzékbe történő jelöléssel.** A felülvizsgálat lezárásaként a világörökségi jelölésre kiválasztott várományos helyszínrre vonatkozóan – a kulturális örökség védelméért felelős miniszter javaslatára – a Kormány dönt.
- **Csak a Kormány által világörökségi jelölésre kiválasztott helyszín esetében kell a világörökségi kezelési tervet elkészíteni,** mely a költségvetés számára jelentős megtakarítást jelent, hiszen nem szükséges valamennyi várományos helyszín kezelési tervének központi finanszírozása. Ugyanakkor a világörökségi címre történő felterjesztés kötelező része a kezelési terv, mely így a kiválasztott helyszínrre készül.
- **A világörökségi jelölésre kiválasztott helyszín esetében szükséges világörökségi gondnokság kijelölése is,** mivel a jelölésért felelős szervezetet meg kell jelölni a nevezési dokumentációban. A gondnokság feladata ez esetben a jelölésben való közreműködés.
- **A világörökségi jelöléshez szükséges forrást a központi költségvetésben kell biztosítani,** erre vonatkozóan a Vötv. 12. §-a rendelkezik a világörökségi címmel kapcsolatos költségvetési pénzeszközök meghatározásáról.
- Mindezekon túlmenően szükségessé vált a világörökségi címhez szükséges védettségi előírások további pontosítása, mivel a korábbi törvényszöveg az ex lege védettséget is beemelte a lehetséges kategóriák közé, ami azonban nem jelentett kellő garanciát a világörökségi helyszín kiemelkedő egyetemes értékeinek megőrzésére. A korábbi konkrét törvényi hivatkozások mellé ezért **a módosítás beemeli a megelőző védetté nyilváníó jogi aktusokra való hivatkozást is.**

A T/5053 számú törvényjavaslatot az Országgyűlés 2015. június 30-án fogadta el. A világörökségről szóló 2011. évi LXXVII. törvény és a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény módosításáról szóló 2015. évi CXV. törvény 2015. augusztus 1-jén lép hatályba.

III. A világörökségi gondnokságok

1. A világörökségi gondnokságok kijelölése

A Vötv. alapján az egyes világörökségi területeken világörökségi gondnokságok működnek. A Vötv. rendelkezése szerint, amennyiben a világörökségi helyszín kiemelkedő egyetemes értéke kizárólag természeti érték, és a világörökségi helyszínt teljes egészében lefedő védett természeti területre vonatkozóan külön jogszabály természetvédelmi kezelésért felelős szervet jelöl ki, úgy ez a szerv látja el a világörökségi gondnokság feladatait. Tekintettel arra, hogy az Aggteleki-karszt és a Szlovák-karszt barlangjai világörökségi helyszín kiemelkedő egyetemes értéke kizárólag természeti érték, továbbá a világörökségi helyszín teljes területével országos jelentőségű védett természeti területen (az Aggteleki Nemzeti Parkban) helyezkedik el, ex lege az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság az aggteleki világörökségi helyszín világörökségi gondnoksága.

Amennyiben nincs ex lege kijelölt gondnokság, a Vötv. és a NEFMI rendelet alapján a miniszter – természetvédelmi érintettség esetén a természetvédelemért felelős miniszter egyetértésével – felkérés vagy pályázat útján, illetve új szervezet létrehozásával jelöli ki a világörökségi helyszínek világörökségi gondnokságait.

A gondnokságok kijelölése érdekében a kulturális ágazat 2012 nyarán kezdte meg az egyeztetéseket. Balog Zoltán miniszter úr 5 helyszín (Hortobágy, Fertő-táj, Aggtelek, Pécs, Pannonhalma) esetében 2012. december 17-én, két helyszín (Budapest, Hollókő) esetében 2013. január 23-án, a tokaji helyszín esetében – az akkori Vidékfejlesztési Minisztériummal történő egyeztetéseket követően – pedig 2013. június 17-én felkérés útján döntött a világörökségi gondnokságok kijelöléséről:

világörökségi helyszín	világörökségi gondnokság
A Budapest – a Duna-partok, a Budai Várnegyed és az Andrassy út	Forster Központ
Hollókő Ófalú és környezete	Hollókő Község Önkormányzata
Az ezeréves Pannonhalmi Bencés Főapátság és természeti környezete	Pannonhalmi Bencés Főapátság
Hortobágyi Nemzeti Park – a Puszta	Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság
Pécs (Sopianae) ókeresztény temetője	Zsolnay Örökségkezelő Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság
Fertő / Neusiedlersee kultúrtáj	Fertő-táj Világörökség Magyar Tanácsa Egyesület
Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj	Tokaji Borvidék Szőlészeti és Borászati Kutatóintézet (az 1606/2014. (XI. 4.) Korm. hat. b) pontja szerint 2015.03.31-vel jogutód nélkül megszűnt, az,

	új gondokság kijelölése folyamatban van).
--	---

A kijelölés visszavonásig, de legalább 7 évig érvényes, és ezt követően is meghosszabbítható.

2. A világörökségi gondnokságok támogatása

Az Országgyűlés **2013-ban** a Vötv. végrehajtására 100,0 millió Ft pénzügyi forrást biztosított az Emberi Erőforrások Minisztériumának 20/12/7/4 fejezeti kezelésű előirányzata terhére, amelyből **80,0 millió Ft szolgált**a a világörökségi gondnokságok feladatellátásának forrását, amelynek alapján valamennyi szervezettel sor került a támogatási szerződés megkötésére:

világörökségi gondnokság	2013. évi támogatás (M Ft)
Forster Központ	15,0
Hollókő Község Önkormányzata	8,5
Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság	8,0
Pannonhalmi Bencés Főapátság	8,5
Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság	8,0
Zsolnay Örökségkezelő Nonprofit Kft.	8,5
Fertő-táj Világörökség Magyar Tanácsa Egyesület	8,5
Tokaji Borvidék Szőlészeti és Borászati Kutatóintézet	15,0

Az Országgyűlés **2014-ben** a világörökségi gondnoksági feladatokra **65,0 millió Ft pénzügyi forrást biztosított** az Emberi Erőforrások Minisztériumának 20/12/7/4 fejezeti kezelésű előirányzata terhére, valamint a Forster Központ támogatási összegét (**15 millió Ft**) az intézmény költségvetésében közvetlenül biztosította. A 65,0 millió Ft tekintetében megkötésre kerültek a világörökségi gondnoksági támogatási szerződések.

A világörökségi gondnokság neve, a támogatási szerződés iktatószáma és a feladat megnevezése	Támogatás (M Ft):	Végfelhasználási/beszámolási határidő:	Támogatás ütemezése:
Hollókő Önkormányzat 11906/2014/KULTUR a hollókői világörökségi terület világörökségi gondnoksági feladatainak ellátása	8,5	Végfelhasználás: 2015.04.30. Beszámolás: 2015.05.30.	2014.06-ig: 4,50 M Ft, 2014.09-ig: 4,00 M Ft.
Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság 11897/2014/KULTUR Aggteleki világörökségi terület világörökségi gondnoksági feladatainak ellátása	8,0	Végfelhasználás: 2015.01.31. Beszámolás: 2015.03.03.	pénzeszköz átcsoportosítást követően az FM utalja
Pannonhalmi Bencés Főapátság KÖHÁT/335/2015 és 11900/2014/KULTUR a pannonhalmi világörökségi terület világörökségi gondnoksági feladatainak ellátása	8,5	Végfelhasználás: 2015.01.31. Beszámolás: 2015.03.01.	2014.04-ig: 4,00 M Ft 2014.11-ig: 4,50 M Ft
Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság 11899/2014/KULTUR	8,0	Végfelhasználás: 2015.01.31.	pénzeszköz átcsoportosítást követően az FM utalja

Hortobágyi világörökségi terület világörökségi gondnoksági feladatainak ellátása		Beszámolás:	2015.03.01.		
Zsolnay Örökség Kezelő Nonprofit Kft. 11901/2014/KULTUR a pécsi világörökségi terület világörökségi gondnoksági feladatainak ellátása	8,5	Végfelhasználás: Beszámolás:	2015.01.31. 2015.03.01.	2014.07-ig: 2014.10-ig:	4,25 M Ft 4,25 M Ft.
Fertő-táj Világörökség Magyar Tanácsa Egyesület 11903/2014/KULTUR Fertőtáji világörökségi terület világörökségi gondnoksági feladatainak ellátása	8,5	Végfelhasználás Beszámolás:	2015.05.31. 2015.07.30.	2014.07-ig: 2014.09-ig:	3,49 M Ft 5,01 M Ft
Tokaji Borászati és Szőlészeti Kutatóintézet 11909/2014/KULTUR Tokaj-hegyaljai világörökségi terület világörökségi gondnoksági feladatainak ellátása	15,0	Végfelhasználás: Beszámolás:	2015.07.31. 2015.08.30.	pénzeszköz átcsoportosítást követően az FM utalja	
Összesen:	65,0				

2015-ben támogatási szerződés keretében az előző éveknek megfelelő támogatásban részesül mind a nyolc világörökségi gondnokság.

3. A világörökségi gondnokságok által ellátandó feladatok

A világörökségi gondnokságok feladatait a Vötv. és a vonatkozó NEFMI rendelet nevesíti. Az egységes világörökségi kezelést a világörökségi kezelési tervek alapozzák meg, amelyek elkészítése folyamatban van.

A világörökségi kezelés körébe tartoznak:

- a világörökségi helyszínek tudományos alapú értékvizsgálatában, állapotának dokumentálásában, valamint a fenntartható használat adott helyszínre érvényes és a világörökségi kezelési tervben érvényesítendő kritériumainak kidolgozásában való részvétel;
- a világörökségi területek világörökségi kezelési terveinek kidolgozásában és felülvizsgálatában, az azzal kapcsolatos egyeztetések (az érintett tulajdonosokkal, önkormányzatokkal, a külön jogszabályban meghatározott tudományos, szakmai és civil szervezetekkel) lefolytatásában való közreműködés;
- a világörökségi kezelési tervben foglaltak gyakorlati végrehajtásának az érintettek és érdekeltek körében történő megismertetésében való részvétel;
- a világörökségi területeket érintő fejlesztési tervek kidolgozásában és végrehajtásában való részvétel;
- részvétel a gondnoksági feladatok végrehajtását segítő képzéseken és módszertani rendezvényeken, a Világörökség Szakbizottság ülésein;
- a határon átnyúló világörökségi területek esetében együttműködés az érintett határon túli kezelő szervezetekkel;
- a világörökségi terület állapotának folyamatos követő-figyelése, az ezzel kapcsolatos intézkedések kezdeményezése, valamint a világörökségi kezelési terv végrehajtásához

szükséges adatok gyűjtésében, elemzésében és a világörökségi kezelési terv teljesítéséhez szükséges lépések meghatározásában való részvétel;

- részvétel a nemzetközi együttműködésben, különös tekintettel az időszaki és egyéb jelentéstételi kötelezettségekre;
- az érintett partnerekkel – köztük a létesítő okiratuk szerint kulturális örökség védelmével, illetve természeti értékek esetén a természetvédelemmel foglalkozó civil szervezetekkel folyamatosan együttműködve a világörökségi terület értékmegőrzésével és fejlesztésével kapcsolatos feladatok megvalósításának kezdeményezése, szervezése, előmozdítása, valamint
- a kulturális örökség védelméért felelős miniszter részére előre meghatározott formában és tartalommal írásban jelentés készítése a világörökségi terület állapotáról, különös tekintettel a világörökségi területet érintő minden olyan tevékenységre, amely kihat a világörökségi helyszín kiemelkedő egyetemes értékére; utóbbi tekintetében;
- évente egy alkalommal személyes beszámoló megtartása;
- a világörökségi helyszínt veszélyeztető helyzet esetén soron kívüli tájékoztatás nyújtása;
- az eseti megkeresésekben foglalt, valamint a miniszter világörökségi feladatainak ellátásával összefüggésben felmerülő feladatok ellátása.

IV. A világörökségi kezelési tervek

1. A világörökségi kezelési tervek elkészítésének helyzete

6 világörökségi helyszínen esetében folyamatban van a világörökségi kezelési terv elkészítése. Az aggteleki világörökségi helyszín esetében – összhangban a Vötv. vonatkozó szabályozásával – az Aggteleki Nemzeti Park természetvédelmi kezelési terve világörökségi kezelési tervnek minősül a Korm. rend. szerinti eltérésekkel. A kezelési terv dokumentáció elkészítéséért az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság felelős. 2015. január 31-éig megkezdődött a természetvédelmi kezelési terv tervezetének területi szintű egyeztetése.

A budapesti világörökségi helyszín kezelési terve és megalapozó dokumentációjának elkészítésére vonatkozó közbeszerzési eljárás folyamatban van.

A folyamat jelenlegi helyzetét az alábbi táblázat szemlélteti:

Világörökségi helyszín	Szerződéskötés időpontja	Szerződő fél	A folyamat jelenlegi szakasza
Hortobágyi Nemzeti Park – a Puszta	2013. 09. 10.	Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság által vezetett konzorcium	A kezelési terv társadalmi egyeztetése lezárult, a Világörökségi Szakbizottság tárgyalása esedékes.
Tokaj-hegyalja történelmi borvidék kultúrtáj	2013. 09. 17.	Város-Teampannon Kft.	A kezelési terv társadalmi egyeztetése lezárult, a Világörökségi Szakbizottság tárgyalása esedékes.
Fertő/ Neusiedlersee kultúrtáj	2013. 11. 25.	Pestterv Kft. - Budapesti Corvinus Egyetem Konzorcium	A kezelési terv társadalmi egyeztetése lezárult, a Világörökségi Szakbizottság tárgyalása esedékes.
Ezeréves Pannonhalmi Bencés Főapátság és természeti környezete	2014. 01. 10.	Palatium Stúdió Kft.- Város-Teampannon Kft. Konzorcium	A kezelési terv társadalmi egyeztetése lezárult, a Világörökségi Szakbizottság jóváhagyta. A kihirdető kormányrendelet készítése folyamatban van.

Hollókő Ófalu és környezete	2014. 01. 13.	Tájterv Kft.- Város- Teampannon Konzorcium	A kezelési terv társadalmi egyeztetése lezárult, a Világörökségi Szakbizottság jóváhagyta.
Pécs (Sopianae) ókeresztény temetője	2014. 02. 20.	Bachmann&Bachmann Építész Iroda Kft.- Architektész Építész Iroda Kft Konzorcium	Elkészült a megalapozó dokumentáció. Miniszteri vélemény készítése folyamatban.

2. A megalapozó dokumentációk és a világörökségi kezelési tervek készítésének eddigi tapasztalatai

A kezelési tervek készítését koordináló Forster Központ az Emberi Erőforrások Minisztériuma által 2013-ban biztosított 192 millió Ft összegű támogatás terhére a fenti táblázatban felsorolt szervezetekkel kötött vállalkozási szerződést. A helyszínenként mintegy 360–400 napon át tartó munkafolyamat minőségbiztosítását az egyes helyszínek jellegének megfelelő konzulensi testület végzi.

A világörökségi kezelési terv új tervezési műfaj, melynek fogalomrendszere, elvárásai a hazai környezetben viszonylag újak, ezért a munka során különösen sok egyeztetésre van szükség mind a szűkebb szakmai, mind a szélesebb társadalmi körben. A nemzetközi tapasztalatokat és jó példákat is követve a megbízó Forster Központ nagy hangsúlyt helyez – akár a jogszabályi kötelezettségeken túlmenően is – a társadalmi egyeztetésre, a világörökségi kezelési tervvel érintett helyi szereplők érdemi bevonására, a velük való konstruktív párbeszédre. Ezt a szándékot a kezelési terv készítőjével kötött szerződésben és az egyéb konzulensi szerződésekben is kifejezésre juttatta és következetesen érvényesíti. A világörökségi kezelési terv akkor számíthat társadalmi elfogadásra és hatékony megvalósításra, ha azt a helyi szereplők is magukénak érzik.

További fontos tanulság, hogy a Korm. rendelet által a megalapozó dokumentáció, illetve a világörökségi kezelési terv készítésére biztosított 90-90 nap rendkívül rövid. Az alaposabb szakmai munka és a társadalmi egyeztetési folyamatok hatékonysága érdekében indokolt a jogszabály módosítása az időintervallumok tágítása érdekében; ennek a budapesti kezelési terv és a világörökségi várományos helyszínek kezelési terveinek készítése szempontjából van nagy jelentősége. A Korm. rendelet módosítása a tapasztalatok figyelembe vételével folyamatban van.

3. Az eddigi munkafolyamat főbb tanulságai összefoglalóan helyszínenként

Hortobágyi Nemzeti Park – a Puszta

A Hortobágyi Nemzeti Park – a Puszta világörökségi terület világörökségi kezelési tervének és megalapozó dokumentációjának elfogadása jelenleg folyik. A kezelési terv és a dokumentáció készítője a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság (mint vállalkozó) egyben a világörökségi helyszín gondnoksága, valamint a Hortobágyi Nemzeti Park jogszabályban

kijelölt természetvédelmi kezelője, illetve a nemzeti park állami tulajdonban lévő területeinek természetvédelmi vagyongazdálkodója is.

Ez a helyzet egyrészt lehetővé tette az adatok, információk jó hozzáférhetőségét, a területről összegyűlt szakmai tapasztalatok egy fókuszba gyűjtését. Másrészt mivel a vállalkozónak a megalapozó dokumentáció egyes fejezeteiben saját tevékenységének az eredményességét is értékelnie, elemeznie kellett, ez némileg nehézkessé tette a problémafeltárást, a konfliktusok objektív feltérképezését. A folyamat során többek között felmerült a természetvédelmi és a világörökségi kezelési tervek tartalmi összehangolásának, a tervek viszonyának a világörökségért felelős kulturális örökségvédelmi ágazat, a Forster Központ és az akkori Vidékfejlesztési Minisztérium eltérő jogszabály-értelmezéséből fakadó kérdésköre, illetve rendezésének szükségessége, amely a szakmai egyeztetések eredményeként mindegyik érintett fél számára megnyugtató módon megtörtént.

Ezeréves Pannonhalmi Bencés Főapátság és természeti környezete

Az Ezeréves Pannonhalmi Bencés Főapátság és természeti környezete világörökségi területre vonatkozó világörökségi kezelési terv megalapozó dokumentációja elkészült, társadalmi egyeztetése és Világörökségi Szakbizottság általi elfogadása megtörtént. Kormányrendeletben történő kihirdetése esedékes. A vállalkozó az anyaggyűjtésében és a dokumentáció elkészítésében kiemelkedően együttműködött mind a Forster Központtal, mind a terület világörökségi gondnokságával. A társadalmi egyeztetések a helyiek széleskörű bevonásával történtek. Mivel a világörökségi helyszín jelenleg nem rendelkezik védőövezettel, a folyamat egyik fontos eredménye, hogy megállapítja annak szükségességét. Ebben esetleges problémát jelenthet a helyi szabályozási tervben már beépítésre kijelölt felparcellázott területek megléte, amelyek ha beépülnek, káros látványhatással lehetnek a világörökségi területre. Továbbá arra is fény derült, hogy a világörökségi kezelési tervnek fontos szerepe lesz annak meghatározásában, hogy a főapátsági fejlesztésekkel járó látogatószám-növekedés mellett hogyan biztosítható a kiemelkedő egyetemes érték védelme.

Tokaj-hegyalja történelmi borvidék kultúrtáj

A tokaji az egyik legösszetettebb hazai világörökségi terület, amely a védőzónájával együtt teljes egészében kitölti e zárt történelmi borvidék (magyarországi) területét. A 27 érintett település teljes közigazgatási területe történelmi táj kategóriában védett. A vállalkozó – szoros együttműködésben a világörökség helyszín gondnokságával és a Forster Központtal – a dokumentáció készítése során sok tekintetben mintaértékű munkát végzett. A munka során jelentkező kihívások közül kiemelendő a nagy kiterjedésű, s ezzel összefüggésben nem teljesen homogén adottságú, mégis egyetlen történelmi táji egységet alkotó terület méretéből és összetettségéből adódó kérdéscsoport. Hangsúlyos a bányászati tevékenység és a kiemelkedő egyetemes értéket hordozó attribútumok megőrzésének összehangolására való törekvés. Ezen túlmenően a jelenlegi szőlőültetvények bővítésére kisméretű (történelmileg szőlőtermesztésre használt, de időközben felhagyott), az Európai Bizottság által elfogadott hazai NATURA 2000 hálózatba tartozó, természet-közeli állapotú, természeti értékekkel rendelkező területeken a természetvédelmi rendeltetés és státusz összeütközésbe kerülhet az esetleges ismételt művelésbe vonásra vonatkozó tulajdonosi érdekekkel. Ezen érdekütközés megnyugtató feloldása – elsősorban tokaji borászok a világörökségi kezelési terv készítésétől független megkeresése nyomán – megkezdődött (a Vidékfejlesztési Minisztériumban megrendezett, az érintettek együttműködésén alapuló egyeztetéssel). Visszatérő kihívás a világörökségi kezelési terv elkészítésére rendelkezésre álló idő rövidege, amely a

nagykiterjedésű helyszín (terület) esetén, s az érdekeltek és érintettek teljes körét lefedő, megfelelő mélységű egyeztetések biztosítása terén is fokozottan jelentkezik.

Biztosítandó a terület fejlesztését célzó, a megalapozó dokumentáció és a világörökségi kezelési terv készítésével egy időben haladó kormányzati programokkal (az 1981/2013. (XII. 29.) Korm. határozattal létrehívott BOR-VIDEK Tokaj-Hegyalja Nemzeti Programmal) való összehangolás, a 2014. július 2-án megalakult Tokaji Borvidék Fejlesztési Tanáccsal való együttműködés. Az 1606/2014. (XI. 4.) Korm. határozat *b)* pontja szerint a terület világörökségi gondnoksági feladatait ellátó Tokaji Borvidék Szőlészeti és Borászati Kutatóintézet 2015. március 31-én jogutód nélkül megszűnt. Az új gondnokság kijelölése folyamatban van.

Fertő/Neusiedlersee kultúrtáj

A Fertővidék, mint világörökség helyszín sajátosságai értelemszerűen egyedi megközelítést igényelnek a megalapozó dokumentáció és a világörökségi kezelési terv készítőjétől, amely a munka elvégzésére rendelkezésre álló idő rövidege miatt – igen nagy kihívást jelentett. A határon átnyúló jelleg az egyik, amelynek kezelését a Forster Központtal együttműködésben, az ausztriai résszel közös világörökségi kezelési tervre előre tekintve, de a hazai részre most készülő munka egyfajta autonómiáját megőrizve oldja meg a vállalkozó. A megbízó Forster Központ vezetésével egyeztetésre került sor az osztrák féllel mind tartományi, mind szövetségi állami szinten, és közösen létrehoztak egy, a világörökségi kezelési terv készítésének összehangolását segítő munkacsoportot. A terület „mozaikosságát” az eltérő tájkarakterek számbavételével és bemutatásával kezeli a munka; feltárva egyebek között, hogy a kezelési tervben hangsúlyosan kell foglalkozni a települések és (a hazai és európai uniós szinten egyaránt természetvédelmi oltalom alatt álló) tópart közötti viszony mikénti alakulásával, beleértve a turisztikai-fejlesztési vonatkozásokat is. A hagyományos művelési ágak – szőlőművelés, nádgazdálkodás, erdőgazdálkodás, vadászat – és a napjainkban egyre hangsúlyosabbá váló szabadidős területhasználat (turizmus, üdülés), illetve az érintett települések, közösségek igényeinek a számbavétele és elemzése még további egyeztetéseket is igényel, hogy biztos alapot nyújthasson a kezelési terv kidolgozásához. A helyszín világörökség gondnokságával a megalapozó dokumentáció készítésére irányuló munkának mintegy a második felére alakult ki megfelelő együttműködés, részben hasonlóan fokozatosan bontakozott ki az érintett tíz önkormányzat bevonása is. A világörökségi terület országos jelentőségű védett természeti területekkel és Natura 2000 területekkel való érintettsége miatt a Fertő-Hansági Nemzeti Park Igazgatóságot, mint az említett területek természetvédelmi kezeléséért felelős szervezet konzultációs partnerként vonták be a munkába. Szükséges még a terület fejlesztését célzó, a megalapozó dokumentáció és a világörökségi kezelési terv készítésével egy időben, de attól elkülönült pályán haladó programokkal való összehangolás is – amihez a részletes információk a munka eddigi szakaszában nem álltak rendelkezésre.

Pécs (Sopianae) ókeresztény temetője

A pécsi, legkisebb világörökségi terület kezelési terv készítése indult a legutoljára, a szerződéskötést követő harmadik héten már sor került az első társadalmi egyeztetésre. A helyszín sajátosságai közé tartozik, hogy a felterjesztéskor a római kori temető-együttes addig ismertté vált 16 eleme képezi a helyszínt, míg a pécsi műemléki jelentőségű terület egy része alkotja a védőzónát. A felterjesztés óta eltelt 13 évben két érdemi változás történt, egyrészt kialakításra került a Cella Septichora Látogatóközpont, a műemléki helyreállítás keretében a temető kilenc eleme (sírok, sírkamrák, ezek rendszere, illetve a területen feltárt középkori emlékek egyes elemei, így pl. a középkori várfal, a délkeleti korbástya részletei) láthatók,

látogathatók egy építményben. Emellett a látogatóközpont kialakítása, illetve a környéken zajló fejlesztések miatt megelőző régészeti feltárások zajlottak, amelyek során újabb nagy jelentőségű sírpítmények kerültek elő, részben a világörökségi terület védőzónáján kívül. Ez utóbbi fejlemény felveti a helyszín bővítésének igényét/lehetőségét.

A bemutatóhely kialakításával kapcsolatban az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága részéről megfogalmazásra kerültek olyan műemlék-gondozási, műemlékvédelmi észrevételek, javaslatok, melyek az egykori térkapcsolatok, a sírkamrák megközelítése, az eredeti térszínhez való viszonyok és a tömegforma hitelesebb érzékeltetésére vonatkoznak (így pl. a Cella Septichora bemutatására, melynek alapfalai ókori építések a föld alatt voltak és csak az épületen belülről voltak láthatók), és amelyek figyelembe veendőek a kezelési terv készítése során. Fontos eleme lehet a kezelési folyamatnak az érintett tulajdonosok, illetve a terület és tágabb környezet kezelői közötti együttműködés fejlesztése, valamint a világörökségi értékek a város, a térség turisztikai vonzerói közé való mind teljesebb bekapcsolása.

Hollókő Ófalu és környezete

Hollókő Ófalu és környezete világörökségi területre vonatkozó világörökségi kezelési terv készítése zajlik. Belső szakmai konzultációk és a helyszíni társadalmi egyeztetések során készülő vizsgálati és elemző fejezetek tartalmazzák a kiindulási adatokat, főbb megállapításokat, melyeket a kezelés folyamatában szabályozni kell. Az egyik lényeges megállapítás, miszerint a turisztikai célponttá lett falu gyenge népességeltartó és jövedelemtermelő képessége vesztes demográfiai zsugorodáshoz, elöregedéshez vezetett. A felvételi állapothoz képest a kiemelkedő egyetemes értéket hordozó attribútumok meggyengültek, így a világörökségi kezelés legfőbb kihívása az, hogy milyen eszközökkel lehet ezeket megerősíteni. A tényleges kezelés célja erre tekintettel az, hogy megtalálja a vidékfejlesztésnek és az örökségvédelemnek azokat az eszközeit, amelyek a terület kiemelt természetvédelmi oltalmából (tájvédelmi körzet) és a műemléki védettségéből adódó szempontokat is figyelembe véve segíthetik az értékvédelmet és a megfelelő életfeltételek megteremtését, egyben a kiemelkedő egyetemes érték megerősítését a védett Ófalun.

V. A világörökségi várományos lista felülvizsgálata és eredménye

1. A felülvizsgálat folyamata

A Vötv 13. §-a alapján a törvény hatálybalépését követő 3 éven belül felül kellett vizsgálni az UNESCO Világörökség Központhoz bejelentett hazai világörökségi várományos helyszíneket. A felülvizsgálatot követően a miniszter rendeletben hirdeti ki a Világörökségi Várományos Helyszínek Jegyzékét.

A szakmai felülvizsgálatot a miniszter irányításával a Forster Központ koordinálta, annak elvégzésében a két természeti helyszín esetében a Vidékfejlesztési Minisztérium, a működési területükkel érintett nemzeti park igazgatóságok munkatársai, továbbá a témában jártas szakértők működtek közre. A helyszínek térképi ábrázolását, térinformatikai lehatárolását a Lechner Lajos Tudásközpont végezte el.

A Vötv. előírásai alapján a világörökségi várományos helyszínek is meg kell felelni a Vötv. 1. § (2) bekezdésében foglalt feltételeknek, vagyis a kulturális örökség, illetve a természet védelméről szóló jogszabályok alapján kinyilvánított kulturális örökségvédelmi vagy természetvédelmi védettség alatt kell állnia. 1993-2009 között részben a Világörökség Magyar Nemzeti Bizottság eseti döntései alapján került sor a várományos helyszíneknek az UNESCO Világörökség Központjához történő bejelentésére a formálisan elvárt minimális dokumentáció benyújtásával.

A bejelentéseket egyes esetekben megalapozó tanulmányok, az ICOMOS/IUCN Magyar Nemzeti Bizottság támogató véleménye alapozta meg.

A 11 helyszín felülvizsgálatára a Korm. rendelet 14–16. és 20. §-ában foglaltak szerint került sor. A felülvizsgálat a jogszabályoknak való megfelelést, a szakmai megalapozottságot vizsgálta annak érdekében, hogy a felülvizsgált helyszínekről a jogszabályokban előírt, szerkezetében egységes, tartalmában hiteles dokumentáció jöjjön létre. A felülvizsgálat nem terjedt ki új tételek bevonására. A vizsgálat különös hangsúlyt fektetett a kiemelkedő érték meglétére, figyelemmel az „egyetemes” kvalifikáció lehetőségére is, bár a felterjesztéshez szükségessé váló részletes nemzetközi összehasonlító tanulmány még nem áll rendelkezésre. Az egyes várományosi helyszínek majdani sikeres felterjesztése a meglévő, immanens értékeken túl külső tényezőktől is függ, így például az egy adott időszakban a Világörökség Listára kerülésben jelentkező nemzetközi tendenciák mind pozitív, mind negatív értelemben jelentős hatással lehetnek. 2013 őszén a felülvizsgálat szakmai következtetése az volt, hogy indokolt a várományos helyszínek jegyzékén tartani a felülvizsgált, hazai viszonylatban alátámasztottan kiemelkedő értéket képviselő 10 helyszínt (2 érintkező helyszín összevonásra került).

A felülvizsgálati dokumentáció minden helyszín esetében 5 elemet tartalmazott:

- a helyszín felülvizsgálati adatlapját és annak mellékletét;
- a helyszín térképét;
- a Kiemelkedő Érték Meghatározását;
- a használat, kezelés (védelem) módját és szempontjait;
- a fentieket alátámasztó dokumentumokat (fénykép, tanulmány, publikáció, egyebek).

A szakmai felülvizsgálat zárásaként a Forster Központ megküldte az eredményeket a 10 várományos helyszín által érintett több mint 230 település önkormányzatának, polgármestereinek, egyes szakmai és társadalmi szervezetnek.

2. A felülvizsgálat eredménye az egyes világörökségi várományos helyszínek vonatkozásában

A római birodalom határai – A dunai limes magyarországi szakasza (kulturális kategória)

A helyszín rövid leírása

A római birodalom teljes pannoniai határszakasza folyami határ a Duna mentén (Ripa Pannonica). A Ripa Pannonica magyarországi szakasza 415 km hosszúságban húzódik Rajkától Sátorhelyig.

A világörökségi várományos helyszín kiválasztott, reprezentáns funkcionális elemei: két legiótábor két-két katonavárossal és polgárvárossal (Aquincum, Brigetio), 18 segédcsapat tábor a hozzájuk tartozó, topográfiailag azonosítható polgári településekkel együtt, késő római kori erődök, őrtornyok és két útállomás.

Előzmények:

2011-ben EU támogatással, nemzetközi együttműködés keretében lefolytatott projekt eredményeként egy előzetes világörökségi felterjesztési dokumentáció került kidolgozásra a 63 vidéki település és 5 budapesti kerület területén lévő 124 részhelyszínt (166 régészeti lelőhelyet) magába foglaló várományos helyszínre vonatkozóan.

A felülvizsgálat eredménye

A világörökségi nevezés előfeltétele a hazai jogszabályok alapján kihirdetett védelem. A 124 helyszínt képező nyilvántartott, védetté még nem nyilvánított régészeti lelőhelyek védelem alá helyezéséről több körben került sor egyeztetésre a védetté nyilvánításért felelős Belügyminisztériummal. 2013 decemberében született egy 29 lelőhely védetté nyilvánítását kimondó BM rendelet (egyes régészeti lelőhelyek védetté nyilvánításáról szóló 81/2013. (XII. 23.) BM rendelet), majd 2014. évben megjelent a 32/2014. (IV. 14.) BM-rendelet, amely további 8 lelőhely védelmére terjed ki. Az egyes régészeti lelőhelyek védetté nyilvánításáról, illetve régészeti védettség megszüntetéséről szóló 8/2015. (II. 27.) MvM rendelet 24 lelőhelyet nyilvánított védetté. A többi lelőhely védelmének előkészítése folyamatban van, a továbblépéshez bizonyos lelőhelyek esetében további ellenőrzések, illetve hitelesítés szükséges. 2012 óta folyik a 124 részhelyszín védelmi rendeleteinek elkészítése, amely jelenleg az alábbi munkafázisban van:

1. A védelmi rendelet elkészült (vagy már korábban is létezett) 65 esetben.
2. A korábbi védelem és a felterjesztési dokumentációban javasolt terület eltérő 10 esetben. (Ahol őrtorony és limesút is található, az őrtornyok védelme megtörtént, a limesutak védelmére alkalmatlanok.)
3. 47 helyszín (a limesutak, három őrtorony, egy tábor, egy település és a menettáborok) további kutatást igényel, mivel jelenleg az állapotra vonatkozó adatok nem elégségesek a védetté nyilvánításhoz.
4. 9 esetben a védelmi dokumentáció elkészült, de az eljárást még nem folytatták le.
5. 3 esetben a védelmi dokumentáció elkészítendő.

A hazai várományos helyszín esetében a kihívást a tényleges világörökségi felterjesztést megelőzően még elvégzendő feladatok jelentik. Ezek közül a fontosabbak a helyszíni konzerválási-helyreállítási munkák elvégzése, a megfelelő turisztikai információk biztosítása, mind az elérhetőséget, mind a helyszíni eligazodást elősegítendő, a részhelyszínektől a nemzetközi kooperációig.

Lechner Ödön művei (kulturális kategória)

A helyszín rövid leírása

Lechner Ödön (1845-1914) tudatosan formált életpályája során arra törekedett, hogy egyedi, a korábbi építészeti stílusoktól eltérő, a historizmus formáitól különböző sajátosan magyar stílust hozzon létre. Az uralkodó korstílussal szakító, saját stílus kialakításának igénye olyan mesterek törekvéseivel rokonítja életpályáját, mint Antoni Gaudí, Victor Horta, Hector Guimard, Otto Wagner. Építészeti gondolatait elméleti úton, tanulmányokban, cikkekben is kifejtette, hatása így még erőteljesebbé vált. Új stílus formanyelvét keresve iskolát akart teremteni művészetével. Az általa teremtett stílus a magyar népművészet eszköztárából táplálkozik és ötvözi a francia reneszánsz, az indiai és az iszlám művészet formavilágát. A világörökségi várományosi sorozat-helyszín épületei: a kecskeméti Városháza, Budapesten az Iparművészeti Múzeum, a Szent László plébániatemplom, a Földtani Intézet és a Postatakarékpénztár épülete. Építészete hatásában is meghatározó. Korában is számos épület köthető a „lechneri szecesszió” stílusához, késői utódokként az 1960-80-as évek organikus irányzatához tartozó magyar építészek is elődjükként tekintettek rá, s formanyelvét a kornak megfelelően újra alkalmazták.

Előzmények

A 2008-ban a hazai várományos listára felvett sorozathelyszín épületei a kecskeméti Városháza, Budapesten az Iparművészeti Múzeum, a Szent László plébániatemplom, a Földtani Intézet és a Postatakarékpénztár épülete.

A felülvizsgálat eredménye

Lechner Ödön sajátos historizáló-szecessziós stílusú építészetének nemzetközi viszonylatban is kiemelkedő alkotásait továbbra is javasoljuk a Várományos Helyszínek Jegyzékén tartani. A felülvizsgálat során pontosításra került többek között az egyes részhelyszínek védőövezete.

Esztergom és Visegrád középkori magyar királyi központok, valamint az egykori Pilisi királyi erdő területe (vegyes kategória)

A helyszín rövid leírása

Pilis a Magyar Királyság „közepén” (*medium regni*) helyezkedik el, amely nagyrészt megegyezik az egykori Pilis vármegye, valamint a mai Duna-Ipoly Nemzeti Parknak a Dunától délre eső területével. A terület „peremén” helyezkednek el a középkori Magyarország legfontosabb városai: Esztergom, a legkorábbi királyi székhely (1249-ig) és érseki székhely; Visegrád, amely 1323-tól az 1410-es évekig királyi székhely; Buda, a 15. századtól az ország fővárosa; valamint kissé távolabb (Székes)Fehérvár, Szent István városa, a magyar királyok koronázó és temetkezőhelye. A Pilis kiemelkedő jelentőségű történeti táj, amely – az évszázadok során bekövetkezett, a lényegét nem érintő változásokkal együtt – egyedülállóan fennmaradt példája a középkorban kialakult királyi birtok- és erdőterület-komplexum jellegzetes területhasználatának.

A stratégiailag fontos helyen elhelyezkedő Visegrád, a 13. század közepétől kezdődően kiépülő visegrádi Alsó- és Felsővár, valamint a Duna partján a királyi palota-együttes romjaival egyedülálló módon jeleníti meg egy középkori európai királyi rezidenciát és annak környezetét. Az esztergomi Várhegyen a X–XI. században épült kővár; a Magyarországot a keresztény Európába integráló Géza nagyfejedelem és fia, I. (Szent) István király székhelye. Esztergom az érsekség megalapítása (1001) óta a magyar kereszténység ezeréves szimbóluma.

Előzmények

Korábban két különálló kulturális kategóriájú várományos helyszín szerepelt ebben a tételben. Az Esztergomi középkori vár 1993-ban került felvételre a várományos listára, a Visegrádi királyi székhely és vadászterület pedig 2000-ben. A visegrádi helyszínre korábban már készült felterjesztési dokumentáció, amelyet Magyarország be is nyújtott az UNESCO Világörökség Központhoz, azonban a Világörökség Bizottság várható elutasító döntése miatt visszavonta azt.

A felülvizsgálat eredménye

A jelen felülvizsgálat eredményeként a két várományos helyszín összevonása és a Pilissel történt kibővítése növeli a várományos helyszín kiemelkedő értékét, a magyar, illetve szűkebb régió (Kárpát-medence, Kelet-közép Európa) vonatkozásában kiemelkedő történeti és szimbolikus értékű helyszínt hozva létre.

Balaton-felvidéki kultúrtáj (kulturális kategória)

A helyszín rövid leírása

A *Balaton-felvidéki kultúrtáj* e kiemelt értékeket hordozó területeinek meghatározó, közös alapja a több millió éves földtörténeti múlt, amely vulkáni működéssel is együtt járó folyamataival és azok utóhatásaival (Pl.: gyógyhatású meleg-vizek) hozta létre a harmonikus egységet alkotó változatos tájat. A területen megjelenő ember az őskortól napjainkig a földfelszín adottságaihoz alkalmazkodva használta, formálta ezt a tájat (mezőgazdaság, halászat, szőlőművelés, bazaltbányászat, (gyógy) fürdő kultúra), amely az itt élő népek – köztük kelták, rómaiak, és magyarok – által megvalósított kulturális és kommunikációs kölcsönhatások nyomán vált *kiemelkedő jelentőségű kultúrtáj*á.

Előzmény

„A Tihanyi-félsziget, a Tapolcai-medence tanúhegyei és a Hévízi-tó” kulturális kategóriájú várományos helyszín 1993-ban került felvételre a várományos listára, alapvetően a Balaton-felvidéki utó-vulkanikus tevékenység köré csoportosítva a kiválasztott helyszíneket.

A felülvizsgálat eredménye

A Balaton-felvidéki utó-vulkanikus tevékenység, mint közös eredet alapján - a várományos helyszín újragondolása során - beemelésre került a Káli-medence. A helyszín kulturális örökségi elemeire tekintettel a korábbi várományos helyszínt a balatonfüredi reformkori városrészsel, valamint a keszthelyi Festetics-kastéllyal és környezetével bővítettük – ez utóbbi helyszín egyeztetése Keszthely Város Önkormányzatával jelenleg folyamatban van.

A Balaton-felvidék kultúrtáj javaslat a védelem alatt álló területek realitására építve alakítja ki a továbbra is elemekből összetevődő, a táj karakterisztikumait jól megjelenítő várományos helyszínt, amely kiemelkedő értékének része az ember tájformáló tevékenysége, valamint kulturális örökségi elemek (a tihanyi bencés apátság, Balatonfüred reformkori városközpontja és a keszthelyi Festetics-kastély).

Magyarországi tájházak hálózata (kulturális kategória)

A helyszín rövid leírása

A *Magyarországi tájházak hálózata* együttesként őrzi azt az épített örökséget, mely reprezentálja a soknemzetiségű Kárpát-medence népi építészetének alakulását ~ a 18. századtól napjainkig. A tájházak olyan helyreállított népi műemlékek, amelyek a helyben összegyűjtött és megőrzött tárgyakkal az adott település vagy tájegység hagyományos építészetét, tárgyi kultúráját, berendezett lakásbelsőket, olykor a műhelyeket, gazdasági épületeket vagy egyszerűbb ipari létesítményeket mutatják be. Különleges értékét az adja – az elemei által megjelenített kulturális sokféleséggel egyidejűleg –, hogy országosan egységes elvek és egységes működési struktúra teszi összetartozó egészet alkotó együttessé. A *Magyarországi tájházak hálózata* továbbá egy egyedülálló, majd több ország számára példaképpé váló nívós magyar műemlékvédelmi koncepció eredménye, mely felismerte a vidéki épített örökség múltkonyságát, védelmének szükségességét és emellett ezeket az objektumokat a grand art emlékeknél megkövetelt magas színvonalon helyreállította.

Előzmény

„A tájház hálózat Magyarországon” világörökségi várományos helyszín felterjesztési dokumentációja 2000-ben készült el és a helyszín ekkor került a hazai várományos listára. A felterjesztési dokumentáció 215 részhelyszínt tartalmazott.

A felülvizsgálat eredménye

A *Magyarországi tájházak hálózata* létrejöttét megalapozó több évtizedes műemlékvédelmi, műemlék-helyreállítási tevékenység nyomán a 2000-ben kidolgozásra kerülő világörökségi felterjesztési dokumentáció alapvető szempontként követte, hogy a hálózat elemeiként a 215 rész-helyszín országunk tájegységeinek, kistájainak, etnikumainak mindegyikét bemutatva, egy komplex szemléletet tükrözzön.

A felterjesztéskori törekvést, az akkor megfogalmazott egységes, szakmailag megalapozott kritériumok változatlanul hagyása mellett javasolt továbbra is a világörökségi jelölés. Módosítás vált azonban szükségessé, mivel az eltelt időszak alatt megsemmisült vagy kiemelkedő értéküket veszített tájházak a listán a továbbiakban nem szerepeltethetők. Ezzel párhuzamosan az egységes koncepciónak megfelelően a jegyzékről töröltek helyére az adott tájegységet, típust, népcsoportot méltóképpen reprezentáló új műemlékek felvételéről kellett gondoskodni.

Emellett önmagában az épület, bár elengedhetetlenül fontos alapja a kiválasztásnak, amennyiben nem tartalmaz enteriőr berendezést, néprajzi gyűjteményt és kiállítóhelyként nem látogatható, nem használja a közösség, nem tekinthető a hálózat részének. Ez utóbbiak fontos garanciális elemek is, hiszen az EMMI felé kötelezően teljesítendő éves statisztikai adatszolgáltatás rendkívül fontos alapadatokat biztosít a valóságos működésről és a tájház állapotáról, a szakemberek alkalmazása pedig a szakszerű, funkcióban történő működtetést biztosítja. Mindehhez a Tájházszövetség hálózatot építő, mozgató szerepe, a közösségi tevékenységet segítő szakmai pályázati források olyan hozzáadott értéket teremtenek, amelyek a hosszú távú fenntartás alapját jelentik, így a hálózatnak a következő, közeli években történő világörökségi jelöléséhez elengedhetetlenek. Mindezek hiányában a szakszerű fenntartás és épületmegőrzés feltételei nem biztosítottak, ezért a felülvizsgálat során egy olyan lista jött létre, amely 102 részhelyszínt tartalmaz a mérvadónak tekintett kettős szempontrendszer: a műemléki védelem és a muzeális intézményi működési engedély megléte

alapján. A Tájszövetség álláspontja szerint is a muzeális intézményi működési engedély nemcsak garanciális elem, hanem a szakmai tevékenység színvonalát növelő, motivációs tényező is a jelenre, de még inkább a jövőre nézve. Az éves felülvizsgálatok során az új, a fenti kritériumoknak megfelelő elemekkel történő bővítés természetesen indokolt és szükséges.

A Mezőhegyesi Ménesbirtok (kulturális kategória)

A helyszín rövid leírása

A Mezőhegyesi Császári és Királyi Ménest (1785–1869), majd 1914-ig Mezőhegyes Magyar Királyi Állami Ménest II. József császár alapította 1784. december 20-án kifejezetten legelőre alapozott lótenyésztés céljából. A kiemelt fontosságú beruházásnak köszönhetően szinte egyetlen periódusban kiépült a ménesbirtok teljes struktúrája (tisztek és katonák lakásai, törzsiszállók, fedeles lovarda, vágóhíd, 8 nagy íves istálló stb.), melynek művi alapelemei a központi létesítmény kertekkel övezett, szabályos épületkompozíciója; a centrumtól kívülre telepített, kisebb épülethozsoportokból álló majorok sorozata, valamint ezeket a központtal összekötő, sugaras rendszerű, egyenes vonalú, fasorokkal szegélyezett utak rendszere. A birtokhatárt fasorok, határarkok és határ utak jelölik ki. A földterület korabeli művelési módjai, a legelők, a tájat tagoló erdőfoltok, szántók stb. ma is jórészt a 18-19. századi telepítési határaik között maradtak. A mezőhegyesi ménesbirtok az „empire” (klasszicizáló romantika), illetve a historizáló építészeti stílusnak a hagyományos mezőgazdasági építésben megjelenő korszakát tükröző, táji léptékű épületegyüttes kiemelkedő példája. A meghatározó *reprezentatív* épületek (főparancsnokság, főtishti szállások, lovarda stb.) mellett *rangos* (egységes stílusban tartott) *kialakítást kaptak* a külső telepeken és pusztákon felépített monumentális magtárak, a ménes istállók, az intézői lakok is, amelyek a birtokra jellemző egységes *építészeti arculatot és minőséget teremtettek* annak egész területén.

Előzmény

A Mezőhegyesi Állami Ménesbirtok kulturális kategóriájú helyszín 2000-ben került fel a várományos listára.

A felülvizsgálat eredménye

A felülvizsgálat keretében áttekintésre került a ménesbirtok szerkezete és épületei.

A felülvizsgálat keretében kiválasztott, a várományos helyszínbe emelt épületek többsége az alapítást követő nagy építési ütemben, 1785 és 1810 között épültek. A központtal egyenes sugarutakkal összekötött majorokban egységes stílusú, szokatlanul nagyméretű istállók, magtárak létesültek.

Ezen épületekkel a világörökségi várományosi helyszín kibővítését indokolja, hogy így az egykori ménesbirtok szerkezete, működési módja is bemutatásra kerülhet, amellet, hogy az épületek önmagukban is különlegességet jelentenek. A külterületeken található sajátos épülettípus a tájban érdekes látványelemként megjelenő zabsiló-tornyok együttese. A birtok klasszikus kori, de már erőteljesen ipari fejlődését az elevátor-magtárnak a tájat uraló épülete képviseli. Az egyes részelemek műemléki védelem alatt állnak.

Felső-Tisza-vidéki fa harangtornyok (kulturális kategória)

A helyszín rövid leírása

A Felső-Tisza-vidék országhatáron belüli területén található fa harangtornyok az egykor itt virágzó faépítkezésnek a helyszínen megőrzött legmonumentálisabb emlékei. A fatornyó ácstechnikával készített, gerendavázás építmény, amely a település vagy az építető közösség

harangjának (harangjainak) elhelyezése mellett a környezet védelmére, a közbiztonság biztosítására őr- és megfigyelőhelyül szolgált. A harangtorony fejlődésében a legegyszerűbb alak (tömeg-forma) a(z) általában négyzetes) hasáb alakú torony, nyitott galériával, gúla alakú sisakkal, amely számos esetben a torony tömegét gazdagító elemekkel és vallásfelekezeti szimbólumokkal bővítettek. A harangtoronyok általában díszítetlenek, vagy alig díszítettek.

A Felső-Tisza-vidéken jellegzetes és jelentős emlékcsoportot létrehozó, önálló fejlődési utat képviselő emlékműből a világörökségi várományos javaslat a beregi (felső-Tisza-vidéki) református fa harangtoronyok legkiemelkedőbb példáit foglalja magában, melyek a harangtorony- építészet egyedileg is kiemelkedő emlékei, a középkori eredetű népi építési technika XVII.-XVIII. századi továbbélésének tanúi és sorozatjelölésként reprezentálják egy máshol kialakult és valószínűleg Erdélyből érkezett típus egyéni, a tájegységre jellemző módon történt, új minőséget létrehozó átformálását.

Előzmény

„Az északkeleti Kárpát-medence fatemplomai”, Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyék területéről az összes jelentősebb fa harangtoronyt és néhány fatemplomot, összesen 27 részhelyszínt tartalmazó várományos helyszín 2000-ben került a Várományos listára, egy tervezett nemzetközi sorozatjelölésben való szerepeltetés érdekében. A „Kárpátok keleti ívének fatemplomai” munka-megnevezésű nemzetközi sorozathelyszín magában foglalta volna a lengyel, magyar, román, szlovák, ukrán Résztes Államok területén ezen régió kiemelkedő értékű fatemplomait, valamint a Felső-Tisza-vidék grandiózus fa haranglábai, templomai legjavát. A többi Résztes Állam azóta javasolta a fatemplomait az UNESCO Világörökség Listára, és azok felvételt is nyertek.

A felülvizsgálat eredménye

A felülvizsgálat keretében a várományos helyszín vonatkozásában részletes elemzés elvégzésére került sor, amelynek eredményeként a korábbi 27 részhelyszínt 7 településen található 7 részhelyszíntre szűkült. A kiválasztott hét harangtorony jól és teljes körűen jeleníti meg a területi és műfaji jellemzőket, a közös és a sajátosan egyedi vonásokat.

A Komárom / Komarnoi erőrendszer a Duna és a Vág folyók összefolyásánál - Az erőrendszer magyarországi elemei: Monostori Erőd, Csillag Erőd, Igmándi Erőd (kulturális kategória)

A helyszín rövid leírása

A Duna folyam két partján, a Vág folyó torkolatánál a mai Komárom és Komárno városok területén a 16. századtól a 19. századig tartó időszakban, egymást követő periódusokban felépített erőrendszer az európai hadi-erődítési technológia több mint háromszáz éves fejlődésének kivételes, nagyszabású alkotása. Kiemelkedő komplexitású és egyedülállóan komplett megtestesítője a hagyományos hadi-építészeti teória és gyakorlat fejlődése legkésőbbi, a 19-ik század második felére eső korszakának. Habár az erőd egyes elemeinek elődeit a századok során többször is átépítették, jelenlegi formájukban a 19. sz. második felének (1852-1890) katonai építészete legmagasabb szintjét bemutatva e korszak stílusát és összetett építészeti technikáját (jelentősebb 20. századi változtatás vagy átalakítás nélkül) tükrözik, hiteles történelmi és kulturális értékeket képviselnek.

Előzmény

A várományos helyszín 2007-ben került a várományos listára. 2008-ban elkészült a helyszín felterjesztési dokumentációja és megtörtént a magyar-szlovák közös felterjesztés az UNESCO

Világörökség listára. A felterjesztést – a Világörökség Bizottság várható negatív döntését megelőzendő – a partnerek visszavonták.

A felülvizsgálat eredménye

A 2008-ban elkészített, igen részletes felterjesztési dokumentáció szolgált a felülvizsgálat alapjául, amely a várományos helyszín kiemelkedő értékének megalapozása tekintetében továbbra is megfelelő. Mivel az erődrendszer a Duna határfolyó két oldalán helyezkedik el, továbbra is javasolt a helyszín magyar-szlovák közös felterjesztése az UNESCO Világörökség listára. Nemzetközi együttműködés keretében javaslat született a várományos helyszín Habsburg-kori erődök nemzetközi sorozathelyszíné történő bővítése.

A budai termálkarszt barlangrendszerei (természeti kategória)

A helyszín rövid leírása

Aktív, valamint változatos arculatú inaktív *termálkarsztos* barlangoknak ilyen szűk területen belül, ilyen terjedelemben való együttes előfordulása világviszonylatban egyedülálló. A világörökség várományos helyszín e jelenségek egyik nemzetközileg elismert típusterületének számít. A *Pál-völgyi-barlangrendszer*, *Ferenc-hegyi-barlang*, *Molnár János-barlang*, *József-hegyi-barlang*, *Szemlő-hegyi-barlang* és *Budai Vár-barlang* együttesen 53,6 km hosszúságban feltárt, fokozottan védett járatrendszerét, valamint e barlangok bejáratait övező, részben természeti, részben műemléki védelem alatt álló területeket foglalja magában. Sajátossága, hogy a világ karsztbarlangjainak döntő többségét alkotó közvetlenül a felszínről befolyó-beszivárgó vizekhez kapcsolódó barlangokkal ellentétben, *A budai termálkarszt barlangjait* a mélyből feltörő karsztos *hévizek* hozták létre. Az egyedi jellemvonásokat is mutató, változatos megjelenésű barlangok és a jelenleg is aktív hévforrás-barlang ásványkiválásai a termálkarsztrendszer fejlődésének többmillió éves eseménysorát dokumentálják. Aktív folyamataival és szűk területre koncentrált, változatos megjelenésű barlang-rendszereivel Budapest a termálkarszt-jelenségek egyik típusterületének számít, amely kivételes lehetőséget biztosít a tudományos kutatás és ismeretterjesztés számára is. E barlangrendszerek elhelyezkedése és a város fejlődéséhez kötődő feltárulása Budapestet elismerten a világ egyetlen olyan fővárosává avatja, amelynek lakóterülete alatt kiterjedt barlang-rendszerek találhatók.

Előzmény

A mélyből feltörő karsztos hévizek által létrehozott barlangok legértékesebb (fokozott természetvédelmi oltalom alatt álló) képviselői közül a Gellérthegyi- és a Budai Vár-barlang felszíni környezete Budapest dunai panorámájának meghatározó elemeiként 1987 óta már részei a budapesti világörökségi helyszínnek. A legjelentősebb, a Rózsadomb felszíne alatt található barlangok „*A budai termálkarszt-rendszer barlangjai*” elnevezésű várományos helyszín részeként 1993-ban kerültek felvételre a várományos listára.

A felülvizsgálat eredménye

Az időközben eltelt két évtized intenzív kutatásai során kiterjedt új barlangszakaszok váltak ismertté, további érvekkel támasztva alá a térség barlangjainak kiemelkedő természeti értékét. Ezen kutatási eredményeknek megfelelően került meghatározásra a várományos helyszín felülvizsgált változata.

A várományos tétel majdani világörökségi felterjesztésére a meglévő budapesti világörökségi helyszín bővítéseként kerülne sor, amely ezzel a kulturális kategóriából ún. vegyes (kulturális és természeti) kategóriába kerülne.

Ipolytarnóci őselőhely (természeti kategória)

A helyszín rövid leírása

A 112 hektáros Ipolytarnóci őselőhely világörökségi várományos helyszín az Ipolytarnóci Ősmaradványok Természetvédelmi Területen, Nógrád megyében, Ipolytarnóc külterületén helyezkedik el. A legjobban feltárt és feldolgozott ősmaradvány lelőhelyek és őselet nyomok (lábnyomok) a Borókás- és Botos- rétegekibúvásaiban található. Az ipolytarnóci helyszín az alsó miocén korból származó, 23-19 millió éves, a nemzetközi szakirodalomban is (el)ismert és feldolgozott etalon feltárásai ősmaradványokat, őselet-nyomokat és ős-élőhelyeket, valamint az ezeket rejtő földtani képződményeket foglalják magukban. Az Őselőhely a földtudományok művelői számára másfél évszázada egyfajta zarándokhely. Az 1985-ben megrendezett NEOGÉN Világkongresszuson alkalmából megjelent monográfia szerint:

„Ipolytarnóc világhírét páratlan őselet-leleteinek köszönheti... Jelentősége túlnőtt az őslénytani különlegességeket leíró kezdeti szakaszban felismerteken; Ipolytarnóc ma már a neogén litosztratigráfia, biosztratigráfia, geokronológia, kronosztratigráfia, szedimentológia, vulkanológia, paleobiogeográfia, paleogeográfia és faciológia számára egyaránt etalon értékű alapszelvény és típusterület”.

Előzmény

„A Tarnóc őselőhely” természeti kategóriájú helyszín 2000-ben került fel a várományos listára, melyet követően 2003-ban nyújtotta be Magyarország a helyszín felterjesztését az UNESCO Világörökség listára. A felterjesztést alapvető átdolgozásra adta vissza a Világörökség Bizottság, tekintettel a terület kis kiterjedésére és a csontleletek csaknem teljes hiányára vonatkozó, az IUCN, mint Tanácsadó Testület által megfogalmazott kifogásokra.

A felülvizsgálat eredménye

A felülvizsgálat a 2003-ban készült felterjesztési dokumentáció alapján történt. A dokumentációban foglaltak továbbra is fenntarthatók.

A Világörökségi Várományos Helyszínek jegyzékéről szóló 27/2015. (VI. 2.) MvM rendelet 2015. június 17-én lépett hatályba.

VI. A világörökségi és világörökségi várományos területek lehatárolása és megfelelése a Vötv-ben meghatározott feltételeknek

A 8 világörökségi terület lehatárolása az egykori világörökségi felterjesztés keretében történt meg. Több helyszín esetében csak a világörökségi felvétel után születtek olyan jogszabályok, melyek biztosították a Világörökségi Listára felvett helyszínek műemléki (területi) védelmét, így a Budapest és Pannonhalma világörökségi helyszíneinek műemléki jelentőségű területté nyilvánításáról szóló 7/2005. (III. 1.) NKÖM rendelet, valamint a tokaj-hegyaljai történelmi borvidék történelmi tájja nyilvánításáról szóló 5/2012. (II. 7.) NEFMI rendelet.

A Vötv. úgy rendelkezik, hogy csak olyan helyszín lehet világörökségi terület, mely a Kötv., a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény, valamint az ezek végrehajtására kiadott jogszabályok alapján kulturális örökségvédelmi vagy természetvédelmi védettség alatt áll.

A Vötv. végrehajtására a központi költségvetés által biztosított támogatásból a Lechner Lajos Tudásközpont együttműködésével 2013-ban elkészültek a 8 világörökségi helyszín és védőövezetük korábbi, az UNESCO Központ részére megküldött lehatárolásának térinformatikai (vektor alapú) adatállományai, valamint hasonló módon pontosításra került a világörökségi várományos helyszínek lehatárolása. A térinformatikai adatállományok kidolgozása során világossá vált, hogy bizonyos helyszínek esetében a világörökségi helyszín vagy a védőzóna egy része nem áll a Vötv. által előírt védettség alatt (pl., Aggtelek, Fertő, Pécs, Budapest esetében), így ezek esetében a Vötv-ben meghatározott feltételeknek való megfelelést biztosítani kell. Ahol szükséges, a világörökségi terület lehatárolásának módosítását az UNESCO Világörökség Központ felé kisléptékű határmódosítás iránti kérelem formájában jelezni szükséges.

A Hortobágyi Nemzeti Park – a Puszták esetében egyértelművé vált, hogy ugyan a felterjesztéskor határozott szándék volt nagy kiterjedésű védőzóna kialakítására, azonban ez végleges formában nem történt meg, ezért jelenleg a világörökségi helyszín nem rendelkezik védőövezettel (védőövezet létrehozása az egyezmény szerint nem kötelező.) A helyszín területe is kisebb mértékben változott a felterjesztésben szereplő állapothoz képest a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság által elvégzett pontosító hiteles térképi lehatárolás szerint.

Az Aggteleki-karszt és a Szlovák-karszt barlangjai esetében a világörökségi terület egy jelentős méretű védőzónát is tartalmaz, mely ebben a formában nem felel meg a Vötv.-ben foglaltaknak. Figyelemmel a volt Vidékfejlesztési Minisztérium természetvédelmi szakterületének szakmai állásfoglalására, a világörökségi helyszín védőövezetének megszüntetése javasolt. 2009-ben ugyanis a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény felhatalmazásával élve megtörtént a barlangok felszíni védőövezeteinek jogszabályi kihirdetése, amely a nemzeti park területén kívül is megfelelő módon garantálja a világörökséget képező barlangok megóvását a felszíni eredetű káros hatásoktól, ezért a 2008-ban kijelölt (nagyterjedésű) védőövezet fenntartására a továbbiakban már nincsen szükség. Ezt a változtatási igényt az UNESCO Világörökség Központ felé, a megfelelő eljárás alkalmazásával jelezni kell.

A Fertő/Neusiedlersee kultúrtáj esetében magának a világörökségi helyszínnek bizonyos részei sem állnak a Vötv. 2. §-ában szereplő fogalom-meghatározásokban említett védetség alatt. Tekintettel arra, hogy a Fertő-tájon a műemléki védetség kiterjesztésének, történelmi tájja nyilvánításnak, vagy országos jelentőségű védett természeti területek bővítésének, létesítésének nincsen realitása, szükségessé válik a világörökségi terület határának módosítása.

A Pécs (Sopiana) ókeresztény temetője világörökségi terület esetében nem a meglévő terület lehatárolásának pontosítása szükséges, hanem a felterjesztés óta előkerült új sírok, sírkamrák helyzetének tisztázása, különös tekintettel a 2010–2011-ben a védőzónán kívül előkerült újabb cella trichorára.

A Duna-partok, a Budai Várnegyed és az Andrássy út esetében a műemléki jelentőségű terület és a világörökségi terület pontos összehangolása, a tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj esetében pedig a világörökségi helyszínen lévő 4 pince(rendszer) kiterjedésének pontosítása szükséges.

Amennyiben a fentiek kiigazításokra vonatkozó megoldási javaslatok kisebb léptékűek, akkor ezek ún. „Clarification” vagy „Minor boundary modification” keretében nyújthatók be az UNESCO Világörökségi Központjához. Érdemi módosítások esetén azonban lényegében új felterjesztési dokumentációt kell készíteni.

VII. Vagyonelem-felülvizsgálat

A miniszter a Vötv. alapján 2012-ben és 2013-ban folytatta le a budapesti világörökségi helyszín részét képező, a nemzeti vagyon körébe tartozó, kiemelkedő értékű műemlék-együttes, a Budapest 5412 hrsz. Citadella műemlék-együttes használatára, hasznosítására irányuló felülvizsgálatot.

A 2013-ban lefolytatott felülvizsgálatra közigazgatási hatósági eljárásként, az érintett ügyfelek és feladatkörükben érintett szervek bevonásával került sor, a felülvizsgálat az állami vagyonelem használatára, hasznosítására irányult. A világörökségi hatóság 2013. október 1-jén hozott ügydöntő határozatában a hat fő használót (Gastro-Top Kft., Mottone Holdings Kft., S.G.C. 2002 Kft., Bankomat Kft., Bástyá Terasz Kft., Benkó Dénes egyéni vállalkozó) kötelezte arra, hogy az általuk használt, illetve továbbhasznosított ingatlanrészeket 30 napon belül adják az MNV Zrt., mint az állam tulajdonosi jogait gyakorló szerv birtokába (az eljárás során felderített további használók folyamatosan változó köre e fő használóktól eredeztette jogosultságát). A döntés jogerőre emelkedésével az esetleg érvényes jogviszonyok is megszűntek.

A döntés indoka a Citadella átláthatatlan, egységes kezelési elvek nélküli használata volt, mely súlyosan sérti a közérdeket, és nem teszi lehetővé az ingatlan egységes védelmét, fejlesztését. A 2012-13-ban lefolytatott eredményes eljárás révén tehát megoldódott az ingatlan használata és hasznosítása terén mintegy 15 éven át fennállt rendezetlen helyzet.

A határozat ellen valamennyi kötelezett felülvizsgálati kérelemmel élt. A 2014. május 19-i tárgyaláson 5 fő használó esetében a Fővárosi Munkaügyi és Közigazgatási Bíróság részítéletében elismerte az eljárás jogszerűségét, a döntés megalapozottságát (1 fő használó esetében a tárgyalásra csak 2015 júniusában kerülhetett sor).

Az MNV Zrt. a végrehajtást 2014. május 5-én foganatosította.

A Kúria felülvizsgálati szakaszban, 2015. május 12-én megtartott tárgyalásán 5 fő használó esetében a jogerős ítéletet hatályában fenntartotta, ezzel a per a Magyar Állam pernyertességével fejeződött be. A fennmaradt 1 fő használó esetében (akinek a perét elkülönítetten kezelték) a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 2015. június 3-án kihirdetett jogerős ítéletével a keresetet szintén elutasította.

VIII. A Világörökség Szakbizottság működése

A Vötv.-ben kapott felhatalmazás alapján a Kormány rendeleti úton szabályozta a világörökségi tanácsadó testület működését. Az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottságáról szóló 17/2012. (II. 16.) Korm. rendelet 2012. februárban lépett hatályba, és hatályon kívül helyezte a Világörökség Magyar Nemzeti Bizottságáról szóló 6/1999. (III. 31.) NKÖM rendeletet. Az új szabályozás szerint a miniszter világörökségi tanácsadó testülete az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottság egyik szakbizottságaként (Világörökség Szakbizottság) működik.

A beszámoló időszakában a Világörökségi Szakbizottság elnöke a Forster Központ elnöke; titkársági feladatait a Forster Központ Világörökség és Nemzetközi Főosztályán belül működő Világörökség Titkárság látja el. A Világörökségi Szakbizottság ülései a világörökségi kezelési tervek készítése miatt egyre sűrűbbé válnak tekintettel arra, hogy az elkészült megalapozó dokumentáció és kezelési terv tervezetekről a miniszter számára véleményt és javaslatokat fogalmaz meg. Az eddigi döntések a vitában kialakult konszenzus mentén egyhangú döntéssel, illetve több mint kétharmados többséggel születtek meg.

A beszámolóval érintett időszakban 6 ülésre került sor: 2012. január 24-én még a 6/1999-es NKÖM rendelet szerint, 2013. január 25-én és 2014. január 14-én pedig már a hatályos szabályozás szerinti összetételben.

A Világörökségi Szakbizottság 2014-ben rendszeresen ülésezett, az egyes helyszínek világörökségi kezelési terveit megalapozó dokumentációk, illetve az egyes kezelési tervek véleményezése céljából. A szakbizottsági ülések témája volt a budapesti világörökségi területre vonatkozó megőrzési állapotjelentés, valamint a Liget Hatástanulmány.

IX. Világörökségi tervtanácsok működtetése

A településrendezési és az építészeti-műszaki tervtanácsokról szóló 252/2006. (XII. 7.) Korm. rendelet alapján az állami főépítész a világörökségi területeken tájegységi tervtanácsokat működtethet.

A Vötv. 12. § (3) bekezdés e) pontja alapján az állam támogatást nyújt a tervtanácsok működtetéséhez. A jövőben megfontolandó erre külön forrás tervezése és biztosítása.

X. A világörökségi szempontok érvényesítése a terület-, valamint településrendezési tervekben

A Vötv. 8. § (6) bekezdés a) és b) pontja, valamint 13. § (2) és (3) bekezdése értelmében szükséges a területrendezési és településrendezési terveknek a világörökségi kezelési tervvel való összehangolása.

A világörökségi kezelési tervben foglaltak figyelembevételével kell különösen a területrendezési tervet, valamint a területfelhasználás rendjét és a területhasználat szabályait érintően a településrendezési eszközöket felülvizsgálni, és szükség esetén módosítani, összhangba hozni. Az illetékes országos szervezetek, valamint a megyei önkormányzatok a területrendezési terveik ezen összhangjának megteremtéséről a világörökségi kezelési tervek kihirdetését követően legkésőbb 5 éven belül, illetve más jogszabályból fakadó kötelező felülvizsgálat vagy más okból elvégzett módosítás alkalmával, a települési (fővárosi, fővárosi kerületi) önkormányzatok pedig a településrendezési eszközeik módosításáról a világörökségi kezelési tervek kihirdetését követő tizennyolc hónapon belül kötelesek gondoskodni.

A Vötv. 12. § (2) bekezdés c) pontja alapján az állam a központi költségvetésből finanszírozza többek között a területrendezési tervek és településrendezési eszközök világörökségi kezelési tervben foglaltak szerinti felülvizsgálatát és módosítását. A világörökségi kezelési tervek elkészülése után a költségvetésben világörökségi célokra rendelkezésre álló összegből biztosítható ennek finanszírozása.

XI. A hazai világörökség megőrzésével kapcsolatos nemzetközi szintű intézkedések, feladatok, fejlemények

1. Az egyezmény döntéshozó szervei által hozott releváns döntések

Megőrzési állapotjelentések benyújtása: budapesti és tokaj-hegyaljai világörökségi helyszín. A Vötv. hatályba lépése, 2012. január 1-je óta 2013. február 1-jei határidővel két világörökségi helyszínről kellett ún. megőrzési állapotbeszámolót benyújtani a Világörökség Bizottság 2011. évi döntései nyomán: a Tokaj történelmi borvidék kultúrtájáról és a Budapest - a Duna-partok, a Budai Várnegyed és az Andrassy út helyszínről. Mindkét beszámolót benyújtottuk a megadott határidőre (2013. január 31.).

A Világörökség Bizottság 2013. évi döntése szerint a budapesti világörökségi területre vonatkozóan kért megőrzési állapotjelentést 2015. február 1-jéig benyújtottuk az UNESCO Világörökség Központhoz.

Tokaj történelmi borvidék kultúrtáj

Tokaj esetében a Szerencs közelébe tervezett szalmatüzelésű erőmű 2007 óta húzódó ügye, valamint a világörökségi területen működő bányák kérdése volt a Világörökség Bizottság által kért jelentés középpontjában. A Világörökség Bizottság tudomásul vette, hogy a világörökségi védőzónában, Szerencs város határában a nagy kapacitású szalmatüzelésű erőmű építési munkálatait leállították, és kérte a Részes Államot, hogy minden rendelkezésére álló eszközt ragadjon meg annak érdekében, hogy megakadályozza a munkálatok újraindulását.

A Világörökség Bizottság döntése megállapította továbbá, hogy a helyszín Világörökségi Listára történő felvétele idején elfogadott térképei nem jelöltek bányák vagy kőfejtők miatt kivett részeket a felterjesztett területen, és ezért úgy tekinti, hogy minden, a Tokaj történelmi borvidék kultúrtáj területére tervezett vagy már meglévő bánya és kőfejtő a világörökségi helyszín lehatárolásán belül helyezkedik el. Így felhívja a figyelmet a Világörökség Bizottság egyértelmű álláspontjára, mely szerint ásványi nyersanyag kutatása és kitermelése nem egyeztethető össze a világörökségi státusszal – összhangban a Nemzetközi Bányászati és Fémipari Tanács (ICMM) stratégiai vállalásával, amely szerint világörökségi helyszínen ilyen (bányászati) tevékenységet nem végeznek. A Világörökség Bizottság kérte a Részes Államot, hogy készítsen felmérést a világörökségi helyszínen működő különböző hagyományos és kereskedelmi kőfejtőknek és bányáknak a helyszín kiemelkedő egyetemes értékére gyakorolt hatásáról, és azt 2013. február 1-ig küldje meg a Világörökség Központnak.

Felhívta végül a figyelmet a védőövezet pontos határainak átgondolására, valamint folyamatos tájékoztatást kért a helyszínt és annak védőövezetét érintő tervezett útipítésekről, ill. útszélesítésekről.

Magyarország állami kötelezettségvállalásként készítette el a bányákra vonatkozó felmérést. A Forster Központ 3 pályázó közül választva, 2012 decemberében megbízta a Mott MacDonald Magyarország Kft.-t a felmérés elkészítésével. Az *„Átfogó helyzetfelmérés és hatáselemzés a Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj (TTBKT) világörökségi terület bányáinak a helyszín kiemelkedő egyetemes értékére gyakorolt hatásáról”* című tanulmány

tárgya a világörökségi területen (helyszínen és védőövezetben) található bányatelekkel rendelkező bányák összessége volt, a kapcsolódó bányászati tevékenységekkel együtt (szállítás, telephelyek). A felmérés a szükséges pótlásokkal végső formájában 2013 májusában készült el. Az ICOMOS világörökségi hatástanulmányokra vonatkozó ajánlásainak megfelelően elkészített dokumentum vezetői összefoglalója a következő főbb megállapításokat teszi:

- a terület kiemelkedő egyetemes értékei a tájszerkezet és tájkép, a különleges környezeti tényezőkön alapuló páratlan szőlő- és borkultúra, a kiemelkedő épített és kulturális örökség, a kiemelkedő természeti értékek;
- a világörökségi területen 34 db bányatelek (12 db a világörökségi helyszínen, a többi a védőzónában) és egy 1 kutatási terület található, amelyek közül 30 bányatelek a világörökségi felvétel időpontját (2002) megelőzően került megállapításra, jelenleg 21 bányatelek működik;
- a hatályos szabályozás alapján új bányatelek nem létesíthető, és meglévő bányatelek nem bővíthető;
- a területen működő bányák a hazai építőipari alapanyag-ellátás jelentős erőforrásai, továbbá alapanyagot szolgáltatnak a mezőgazdaság, az élelmiszer- és egészségipar számára, a Nemzetgazdasági Minisztérium, Nemzeti Fejlesztési Minisztérium és a Miniszterelnökség állásfoglalásai alapján a kormányzat nem szándékozik lemondani a területen rendelkezésre álló ásványvagyonról, a közeljövőben tehát nem cél a bányászati tevékenység megszüntetése;
- a bányászati tevékenység állandó munkahelyeket kínálva hozzájárul a térség népességmegtartó erejének növeléséhez, a bányászati vállalkozók által fizetett iparüzési adó pedig az érintett önkormányzatok számára jelent nélkülözhetetlen bevételi forrást;
- az elvégzett vizsgálatok alapján megállapítható, hogy a tokaji világörökségi területen folytatott bányászati tevékenységnek a helyszín kiemelkedő egyetemes értékére – elsősorban a tájszerkezetre és tájképre, valamint a kiemelkedő természeti értékekre – gyakorolt közvetlen hatása kedvezőtlennek minősíthető;
- a területen lévő bányák jelentősen különböznek egymástól, mind jellegüket, mind méretüket tekintve, így hatásuk is eltérő.

Budapest - a Duna-partok, a Budai Várnegyed és az Andrássy út

A budapesti helyszín esetében a 2011. évi döntésben a Világörökség Bizottság tudomásul vette, hogy a világörökségi helyszín védőzónájában, az úgynevezett „Régi pesti zsidónegyedben” csökkent a bontási engedélyek száma, ugyanakkor súlyos aggodalmát fejezte ki a világörökségi helyszín védőzónájában tervezett Bécsi utcai fejlesztéssel kapcsolatban, amelyről az állapotjelentésből tájékozódott, és arra biztatta a Részes Államot, hogy minden szükséges eszközt alkalmazzon ennek a bontásnak a megakadályozására. Egyben folyamatos tájékoztatást kért a Bécsi utcával és a Hősök terével kapcsolatos tervezett fejlesztések alakulásáról. Üdvözölte, hogy megszületett az elvi nemzeti döntés arról, hogy Margitsziget tartozék a világörökségi védőzónába. A Világörökség Bizottság kérte Magyarországot, hogy 2013-ban a 37. ülészakot megelőzően hívjon meg egy UNESCO—ICOMOS szakértői missziót annak felmérésére, milyen előrehaladást sikerült elérni a Világörökség Bizottság által hozott döntések végrehajtásában.

A fenti döntés nyomán került sor 2013 februárjában a 2013. évi UNESCO—ICOMOS szakértői misszió meghívására és fogadására valamint a megőrzési állapotjelentés benyújtására.

Az egyezmény működési irányelveinek 172. bekezdése alapján továbbá Magyarország tájékoztatta a Világörökség Központot a világörökségi helyszínt érintő nagyobb szabású projektekről, így a Várkert Bazárról, Kossuth tér és Országház Látogatóközponttól, a Múzeumi Negyed terveiről. A 2013. február 25. és március 1. között lezajlott misszió feladata az volt, hogy a Bizottság 2011-ben hozott döntései végrehajtásában elért előrehaladást megvizsgálja, illetve a teljes világörökségi helyszínen megőrzési állapotát is felmérje.

A misszió szakértői nemcsak a budapesti helyszínnel és védőzónájával kapcsolatban korábban felmerült, egyes esetekben aggodalmat keltő kérdéseket, azok megoldását, jelenlegi helyzetét tanulmányozták, de figyelemmel voltak az új fejlesztésekre is. A misszió szakértői megtekintették a Várkert Bazárt és a Budai Várnegyedet, a Bécsi utcát, a Belső-Erzsébetvárost, a Széchenyi teret, a Kossuth teret, a Hősök terét, illetve a Városligetet, a Dózsa György utat. A program során a helyszínek bejárása mellett találkozókra és részletes megbeszélésekre került sor többek között az Emberi Erőforrások Minisztériumának Kultúráért Felelős Államtitkárságán, a Belügyminisztérium Örökségvédelmi Főosztályán, a volt Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium területi közigazgatás fejlesztésért felelős helyettes államtitkárságán, a Forster Központban, Budapest Főváros, valamint Budavár, Lipótváros, Erzsébetváros Önkormányzatánál, Budapest Főváros Kormányhivatala Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatalában, az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságnál. A szakértők találkoztak a Budai Várnegyed fejlesztésért felelős kormánybiztossal, a Steindl Imre Program koordinátorával, valamint civil szervezetekkel.

A beszámolóval érintett időszakban az egyezmény döntéshozó szervei (a Részes Államok Közgyűlése és a Világörökség Bizottság) három ülészakára került sor: a Világörökség Bizottság 36. ülészakára (Szentpétervár, 2012. június 24 – július 6.) és 37. ülészakára (Phnom Penh és Siem Reap, 2013. június 16-27.), illetve a Részes Államok Közgyűlésének 19. ülészakára (Párizs, 2013. november 19-21.). Az alábbiakban a Világörökség Bizottság 37. ülészakán hozott döntésében üdvözli az új világörökségi jogszabályokat, bátorítja a Részes Államot a helyszínen kezelési rendszerének kiépítésére, a javasolt védőövezet bővítésére. A reaktív monitoring misszió javaslatai alapján kéri a világörökségi területen történő új fejlesztések engedélyezésének szigorítását. További részleteket kér a Várkert Bazár, a Múzeum Liget és a Kossuth téri projektekkal kapcsolatban az egyezmény működési irányelvei alapján, és kéri a Részes Államot, hogy 2015. február 1-ig nyújtson be újabb jelentést a helyszínen megőrzési állapotáról és a fentiek végrehajtásáról a Világörökség Központnak, hogy azt a VÖB 39. ülészakán, 2015-ben megvizsgálhassa. A Világörökség Bizottság 2013. évi döntése szerinti megőrzési állapotjelentést a 2015. február 1-jei határidőre Magyarország megküldte az UNESCO Világörökség Központhoz.

2. Fertő/Neusiedlersee kultúrtáj ICOMOS/IUCN szakértői tanácsadó misszió

A Világörökségi Egyezmény osztrák kapcsolattartója 2011 decemberében tájékoztatta az UNESCO Világörökség Központot a Fertő/Neusiedlersee kultúrtáj világörökségi helyszínen kiemelkedő egyetemes értékét esetlegesen érintő szélerőmű projektekről, és tanácsadó missziót hívott meg. A misszió feladata az volt, hogy felmérje milyen hatással van a határ osztrák oldalán létesülő három új szélerőmű telep (összesen mintegy 162 széltorony) a

világörökségi helyszín kiemelkedő egyetemes értékére. A szélerőmű parkok a világörökségi helyszínen kívül épülnek ugyan, de szükséges volt megvizsgálni, hogy működésük milyen hatással lehet a helyszíni kiemelkedő egyetemes értékére. A szakértői misszió 2013. május 13-14-én zajlott. A jelentés tervezetét 2013. december végén küldték meg.

A tervezetben a misszió kijelenti, hogy a szélerőmű parkok kedvezőtlen vizuális hatással vannak a helyszín kiemelkedő egyetemes értékére, továbbá a rendelkezésükre álló adatok alapján az élővilág (különös tekintettel a madárvilág) esetében nem határozható meg egyértelműen hatás és annak mértéke. Ez utóbbi körbe tartozó esetleges hatások megállapítása érdekében monitorozó rendszer felállítását és működtetését javasolják. Továbbá hat ajánlást fogalmaz meg, többek között az osztrák és magyar felek hatékonyabb együttműködését javasolja több területen.

3. Az egyes világörökségi helyszínek kiemelkedő egyetemes érték meghatározásának elfogadása

A Világörökség Bizottság 2005-ben fogadta el az egyes világörökségi helyszínekre vonatkozó Kiemelkedő Egyetemes Érték Meghatározás (a továbbiakban: KEÉM) fogalmát és írta elő elkészítését minden világörökségi helyszín esetében.

A Világörökség Bizottság döntése értelmében 2012. februárig minden 2007-ig világörökség listára felvett helyszín „kiemelkedő egyetemes érték-meghatározását” be kellett nyújtani a Részes Államoknak. Magyarország esetében ez mind a 8 helyszínt jelenti. A „kiemelkedő egyetemes érték-meghatározás”-t a tanácsadó testületek (ICOMOS/IUCN) véleménye alapján a Világörökség Bizottság fogadja el helyszínenként, amely egységes szerkezetben tartalmazza a helyszín rövid leírását; az felvételi kritériumok igazolását; az integritás és a hitelesség megfogalmazását (utóbbi csak kulturális helyszínek esetében); valamint a védelem és a kezelés kívánalmait. A Világörökségi Szakbizottság 2012. januári ülésén a helyszínekkel egyeztetett KEÉM tervezeteket elfogadta, és azt 2012. januárban (határidőre) megküldte a Világörökség Központ részére. 2013. júniusban az UNESCO Világörökség Bizottság az összes magyar helyszín KEÉM-jét elfogadta. A KEÉM-ek kiemelten fontos szerepet töltenek be a világörökségi kezelési tervek elkészítésében.

4. Időszaki Jelentéstétel

Az egyezmény keretében, annak 29. cikkelye alapján, hatéves ciklikussággal „időszaki jelentéstételre” (Periodic Reporting) kerül sor. A jelentéstétel során a Részes Államok kötelesek beszámolni az egyezmény végrehajtása terén tett lépésekről: a kulturális és természeti örökség védelme terén tett átfogó intézkedéseikről (jogsabályok, adminisztratív és intézményi keretek, stb.) és a területükön lévő világörökségi helyszínek megőrzési állapotáról. (Az időszaki jelentéstétel első ciklusára az Európai és Észak-Amerikai régióban 2004-2006 között került sor.) A jelentés benyújtásának határideje 2014. július 31-e, felelős hazai viszonylatban nemzeti kapcsolattartóként a Forster Központ.

A meghatározott formában a Részes Államok által benyújtandó jelentések az időszaki jelentéstétel alábbi céljaihoz járulnak hozzá:

- a világörökségi helyszínek megőrzési állapotának felmérése;
- a helyszínek Kiemelkedő Egyetemes Értéke megőrződött-e;

- jelentős problémák megoldásának elősegítése a tények ismeretén alapuló döntéshozatali folyamatokon keresztül;
- tapasztalatok, jó gyakorlatok, ismeretek megosztása a Részes Államok között, az egyes helyszínek kezelői és más, a világörökségi folyamatban részt vevő szereplők között;
- a partnerek közötti együttműködés elősegítése, hálózatok létrehozása;
- a döntéshozatali eszköz létrehozása a Részes Államok, nemzeti intézmények, az UNESCO Világörökség Bizottság és a Világörökség Központ számára;
- az egyezményrel kapcsolatos társadalmi tudatosítás elősegítése, különös tekintettel a Kiemelkedő Egyetemes Érték és az integritás és hitelesség fogalmaira.

Az összegyűjtött információ alapján (al)regionális bontásban jelentés készül – a nemzeti kapcsolattartók bevonásával - a Világörökség Bizottság számára. A jelentés alapján pedig regionális szintű Akciótervet fogad el a Világörökség Bizottság azon kihívások, igények, veszélyek, és problémák kezelésére, valamint az erősségek és előnyök kihasználása érdekében, melyeket az időszaki jelentéstételi folyamat feltár.

A jelentéstételi folyamat két on-line kérdőíve az alábbi területeket öleli fel:

- Átfogó országjelentés az egyezmény megvalósítása terén tett jogszabályi és adminisztratív intézkedésekről, valamint az ezeken a területeken megszerzett tapasztalatról.
- Helyszínenkénti jelentés a Részes Állam területén található világörökségi helyszínekről, beleértve megőrzési állapotukat, a megőrzés, védelem és kezelés kérdéseit a lehető legszélesebb értelemben.

Az időszaki jelentés elkészítésében a Vötv. végrehajtásában érintett minisztériumok, az egyes világörökségi gondok, valamint az ICOMOS által delegált szakértők vesznek részt. Kiemelkedő fontosságú a természetvédelmi szakterülettel való együttműködés, különös tekintettel arra, hogy a 8 világörökségi helyszín közül egy (az Aggteleki- és Szlovák-karszt barlangjai) a természeti kategóriába tartozik, négy további pedig olyan kultúrtáj (Hortobágy, Fertőtáj, Tokaj-hegyalja, Hollókő), amely jelentős mértékben természetvédelmi oltalom alatt is áll és/vagy tájvédelmi szempontból kiemelten fontos terület.

XII. Pénzügyi támogatási és pályázati rendszer kiépítése a Vötv 12. § (3) és (4) bekezdése szerint

A Vötv. megteremti a magyar világörökségi helyszínek finanszírozásának átfogó elvi garanciáját: az állam a központi költségvetésből finanszírozza, támogatja, illetve adókedvezménnyel segítheti a világörökségi helyszíneknek a Vötv. 12. §-ában felsorolt tevékenységeit. A központi költségvetés eddig összesen 625 millió Ft-ot biztosított a Vötv-ben foglalt feladatok végrehajtására, az alábbiak szerint:

2012. 192 millió Ft-ot a Forster Központ támogatási szerződés keretében kapta meg a világörökségi feladatokra (kiemelten 6 világörökségi helyszín megalapozó dokumentációjának és kezelési tervének elkészítésére). 7 millió Ft támogatást kapott a Forster Központ a Nemzeti Kulturális Alap miniszteri keretéből a Világörökségi Bizottság által előírt tokaji bányatanulmány elkészítésére.

2013. A Forster Központ költségvetésébe 133 millió Ft került beépítésre egyszeri forrásként a világörökségi feladatok ellátására (kiemelten a kezelési tervek elkészítésének folyamatára). A világörökségi gondnokságok feladatellátására az Emberi Erőforrások Minisztériuma összesen 80 millió Ft-ot biztosított az egyes gondnokságok részére.

2014. A Forster Központ költségvetésébe 133 millió Ft egyszeri forrásként beépítésre került a világörökségi feladatok ellátására (melyből a budapesti helyszín kezelési tervének elkészítését is finanszírozni kell). 15 millió Ft a budapesti helyszín világörökségi gondnoksági feladatai ellátásának fedezetét szolgálja a Forster Központ költségvetésében. Összesen 65 millió Ft a többi 7 világörökségi gondnokság feladatellátására biztosított forrás, támogatási szerződés keretében.

2015. A Forster Központ 2015. évi költségvetésében 15 millió Ft a budapesti helyszín világörökségi gondnoksági feladatai ellátásának fedezetét szolgálja. Összesen 65 millió Ft a többi 7 világörökségi gondnokság feladatellátására biztosított forrás, melyre a Miniszterelnökség támogatási szerződést köt a hét világörökségi gondnoksággal. A világörökségi kezelési tervek elkészültét követően felszabaduló és egyéb források biztosíthatják a Vötv. 12. §-ában felsorolt egyéb tevékenységek fedezetét, támogatási szerződések keretében. Emellett megfontolandó az adókedvezmények rendszerének kidolgozása.

XIII. Javaslatok

- a) a Vötv. végrehajtásának eddigi tapasztalatai alapján egyes pontokon, témakörökben szükséges a szabályozás felülvizsgálata, egyszerűsítése. A Vötv. módosítása lezárult (a világörökségről szóló 2011. évi LXXVII. törvény és a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény módosításáról szóló 2015. évi CXV. törvény 2015. augusztus 1-jén lép hatályba), folyamatban van a Korm. rendelet módosítása is;
- b) a világörökségi várományos helyszínek szabályozása körében javasolt egyes szabályok felülvizsgálata, azok köréből többek között a világörökségi kezelési tervek elkészítésére vonatkozó előírások mérséklése, határidejük racionalizálása;
- c) a világörökségi kezelési tervek készítésének eddigi tapasztalatai alapján indokolt a világörökségi kezelési tervek készítésének, a Korm. rendeletben előírt folyamatának, ütemezésének felülvizsgálata, a készítésre és az egyeztetésre biztosított idő reális meghatározása;
- d) a Vötv. 12. § (4) bekezdése szerint a védett értékek fenntartására, az állagvédelemre és a világörökségi kezelési tervnek megfelelő működtetéshez az állam adókedvezményt biztosíthat, amelyet külön törvényben állapít meg. Jelenleg világörökségi jellegű adókedvezmény még nem került bevezetésre, ennek (ezeknek) kidolgozása szükséges a világörökségi kezelési tervek Korm. rendeletben történő kihirdetésével összhangolt módon.
- e) a világörökségi várományos helyszínek közül „A római birodalom határai – a római limes magyarországi szakasza” világörökségi felterjesztésére a kultúráért felelős miniszter 2011-ben szándéknyilatkozatot tett az EU Közép-Európa programja keretében elnyert pályázat lezárásakor. Ennek a kötelezettségnek – összhangban a nemzetközi sorozatjelölés több Résztes Államot, köztük a szomszédos Szlovákiát érintő fejleményeivel – a közeljövőben eleget kell tenni.

Melléklet

Világörökségi gondnokságok beszámolója

1. Az ezeréves Pannonhalmi Bencés Főapátság és természeti környezete

1.1. A világörökségi gondnokság kiválasztása

Tekintettel arra, hogy az ezeréves Pannonhalmi Bencés Főapátság és természeti környezete világörökség helyszín világörökségi kezelési feladatait korábban is a Pannonhalmi Főapátság látta el, így 2012. december 17-én Balog Zoltán miniszter úr a Pannonhalmi Bencés Főapátságot bízta meg azzal, hogy betöltse a pannonhalmi helyszín világörökségi gondnokságának szerepét.

1.2. A világörökségi helyszín bemutatása

A több mint ezer éves múltra visszatekintő, messziről jól látható Főapátságot a Bakony és a Kisalföld találkozásánál található, közel 300 méter magas dombra építették. Az impozáns épületegyüttes falai között ma is ugyanaz a Nursiai Szent Benedek (480-545) Regulájának szellemiségét követő szerzetesrend működik, amely számára Géza nagyfejedelem, Szent István király apja, 996-ban a monostort alapította. A tours-i Szent Márton tiszteletére emelt monostorban élő bencés szerzetesek döntő szerepet játszottak a középkori keresztény Európa kialakításában és a klasszikus műveltség továbbörökítésében. A XIX. század eleje óta a rend életében, a lelkipásztori szolgálat mellett előtérbe került a tanító-nevelő munka. Ebből az időből származik Pannonhalma mai elnevezése is, amely Kazinczy Ferenc költő és a bencés szerzetes Guzmics Izidor levelezésében fordul elő először, a Mons Sacer Pannoniae latin megnevezés magyarításaként.

A Pannonhalmi Főapátságot és közvetlen természeti környezetét – hazánk kiemelkedő jelentőségű egyházi, kulturális és oktatási-nevelési központját – 1996-ban nyilvánították a világörökség részévé.

1.3. A világörökségi helyszín jelenlegi állapotának, kihívásainak bemutatása

A Pannonhalmi Bencés Főapátság világörökségi helyszín fenntartásának és felelős fejlesztésének legfontosabb kihívása, hogy a hely kiemelkedő egyetemes értékét oly módon tudjuk megőrizni, hogy az ne legyen gátja a helyszín eredeti rendeltetésének, azaz a Főapátság továbbra is a bencés rend otthona és hazai központja lehessen.

Fentiekből fakad a világörökségi helyszín kezelésének legnagyobb problémája, a különböző területhasználati módok és a jelentkező használati és védelmi prioritások harmonikus összehangolásának szükségessége. Kiemelkedően fontos, hogy a hely fő rendeltetésének megmaradását ne veszélyeztesse a turizmus, ugyanakkor a szerzetesek jelenléte se legyen

gátja a fejlődésnek, azaz elengedhetetlen, hogy a védelmi és a használati prioritásokat megfelelő sorrendbe tudjuk állítani.

A világörökségi helyszínekre nézve a legnagyobb veszélyt az jelentené, amennyiben az előbbieken említett prioritásokat és funkciókat nem sikerülne helyesen kezelni, ami rövid időn belül a kiemelkedő egyetemes értéként is megnevezett kontinuitást, azaz az alapítástól kezdődő folyamatos szakrális használatot (is) veszélyeztetné.

Az összetett területhasználati módok nagyon fegyelmezett kezelői és gondnoki szemléletmódot igényelnek, ezért elengedhetetlen, hogy egy szakmailag felkészült, professzionális stáb álljon a helyszín élén.

További veszélyt jelenthet, amennyiben a Főapátság nem tud reagálni a különböző korok által támasztott igényekre, turisztikai elvárásokra, így jelentős látogatói létszámtól – és a fenntartásra fordítható bevételektől – eshet el.

Nemzetközi szempontból kihívást jelent, hogy hogyan tudjuk megszólítani a Magyarországra érkező külföldi vendégeket, illetve milyen mértékben tudunk jelen lenni külföldi világörökségi fórumokon, egyeztetéseken.

Nagyon fontos, hogy a már megszólított és hozzánk ellátogató külföldi vendégek számára érhető módon és magas minőségben tudjuk bemutatni a helyszínt, rajta keresztül a magyarság és a Kárpát-medence múltját és jelenét, valamint előremutató jövőképet is fel tudjunk mutatni.

1.4. A 2013-ban nyújtott támogatásból megvalósult feladatok, eredmények

A 2013-ban nyújtott támogatás összegét – a támogatási szerződésben foglalt feltételeknek és előírásoknak megfelelően – a pannonhalmi világörökségi gondnokság az alábbiakban felsoroltakra fordította:

- az épületegyüttes és az azt övező természeti környezet állapotmegóvása és fejlesztése, a Főapátság keleti homlokzatának részbeni felújítása;
- a kiemelkedő egyetemes értéket bemutató világörökségi kiadványok és marketing anyagok elkészítése;
- a világörökség helyszín értékeit bemutató programok hirdetési díjainak fedezése;
- a világörökség helyszín őrzés-védelmének biztosítása.

1.5. A 2014-ben nyújtott támogatásból megvalósult feladatok, eredmények

A 2014-ben nyújtott támogatás összegét – a támogatási szerződésben foglalt feltételeknek és előírásoknak megfelelően – a pannonhalmi világörökségi gondnokság az alábbiakban felsoroltakra fordította:

- a világörökségi gondnokság munkatársainak bérezése és bérjáruléka
- a világörökséghez kapcsolódó utazási költségek részbeni fedezete
- a világörökségi helyszín őrzés-védelmének részbeni fedezete
- a világörökséghez kapcsolódó hirdetési költségek részbeni fedezete
- a világörökség bemutatásához kapcsolódó nyomdai anyagok kivitelezése
- Az épületegyüttes és az azt övező természeti környezet állagmegóvása és fejlesztése (az Apátsági Major területén – műemléki környezetben – állt, oda nem illő épület és kerítés elbontása, melynek révén a Látogatóközpontból ismét teljes egészében látható a Főapátság és természeti környezete).

1.6. A 2015-ben a világörökségi gondnoksági feladatok ellátására nyújtandó támogatásból megvalósítani tervezett feladatok, eredmények

- a világörökségi gondnokság munkatársainak bérezése és bérjáruléka
- a kiemelkedő egyetemes értéket bemutató világörökségi kiadványok és marketing anyagok elkészítése, belépőjegyek nyomtatása, rendezvények, programok lebonyolítása
- az épületegyüttes és az azt övező természeti környezet állagmegóvása és fejlesztése

1.7. A világörökségi gondnokság rövid-, közép- és hosszú távú tervei a világörökségi terület fenntartható használatára, fejlesztésére és bemutatására vonatkozóan

A világörökség helyszín jövőbeli fenntartásának legfontosabb irányelveit, illetve pontos részleteit a jelenleg elfogadás alatt álló világörökségi kezelési terv (KET) tartalmazza. A helyszín fejlesztésének és bemutatásának rövid távú tervei között mindenekelőtt a helyszínen található épületegyüttesek és az ezeket övező természeti környezet állapotának folyamatos megóvása és karbantartása áll. Kiemelkedően fontos feladat továbbá a turisztikai infrastruktúra állapotának megóvása, illetve fejlesztése, a helyszín bemutathatóságának biztosítása is.

Rövidtávon cél a Gazdaság és Innováció Operatív Program (GINOP) 7. prioritása keretében a világörökségi területek turisztikai fejlesztésére 2016-tól megnyíló pályázati lehetőség kiaknázása. Ennek keretében az épített örökség, valamint a természeti környezet megújítását, fenntartását elősegítő, helyi termékeket előállító, munkahelyeket teremtő apátsági kisüzemek létrehozása. Ezen túlmenően a tervek között szerepel a térségi turizmust gátló szálláshelyhiányból eredő problémák megoldása, magas minőségű szálláshelyek építése, konferencia- és zárandokközpont létesítése. Erre csak a GINOP 8-as prioritása, a kedvezményes kamatozású pénzügyi eszközök – visszatérítendő támogatást biztosító – konstrukciója kínálhat megoldást. A KET alapján 6 Mrd Ft értékben azonosítottak fejlesztési szükségletet. A legnagyobb része a kereskedelmi szálláshelyfejlesztés (3 Mrd). A maradék 3 Mrd (műemlék-felújítás, gyógynövénykultúra fejlesztése – arborétum, gyógynövénykert, a természeti/tájképi értékek fejlesztése – alapvető turisztikai infrastruktúra fejlesztése, látogatóközpontok fejlesztése, műhelyek bemutathatóvá tétele, a termékgyártó és -fejlesztő részlegek fejlesztése, a millenniumi emlékmű a Boldogasszony kápolna, a káptalan-terem fejlesztése). A 2016-os Szent Marton évhez kapcsolódóan több programot terveznek.

Középtávon cél a jelenlegi vendéglétszám jelentősebb megnövelése, új, a Főapátság különböző egységeit (Gyógynövénykert, Pincészet, étterem stb.) komplex csomagba foglalva történő bemutatása, intenzívebb propagálása. A középtávú terveik között szerepel a bemutató látvány-manufaktúrákban helyben készült kolostori termékek palettájának jelentős kiszélesítése, piaci bevezetése is.

Hosszú távon cél a bencés gyógynövény-gyógyászati hagyományokra épülő szálláshely és az újabban létrejött műhelyek és termelő egységek rendszerbe illesztése, a KET-be foglalt célok és feladatok megvalósítása, a Világörökségi Gondnokság működtetése, személyi állományának bővítése, az épített és természeti örökség bemutathatóságának folyamatos korszerűsítése, fejlesztése is.

2. Hortobágyi Nemzeti Park – a Puszta

2.1. A világörökségi gondnokság kiválasztása

A Hortobágyi Nemzeti Park – a Puszta világörökség helyszín gondnoksági feladataival kapcsolatos előzetes egyeztetések már 2012-ben elkezdődtek a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság (a továbbiakban: HNPI) bevonásával.

Ezt követően Balog Zoltán miniszter úr dr. Fazekas Sándor vidékfejlesztési miniszter úr támogatásával 2012. december 12-én kelt levelében kérte fel a HNPI-t a gondnoksági feladatok ellátására. A felkérést az intézmény 2013. január 29-én kelt levelében elfogadta.

2.2. A világörökségi helyszín bemutatása

A Hortobágy – a kontinens legnagyobb egybefüggő szikes pusztájaként – Európában egyedülálló. A modern kutatások ma már egyértelművé tették, hogy a Hortobágy, mint táj kialakulása a különleges földtani, talajtani adottságoknak köszönhető, és jóval az ember térnyerése előtti időre nyúlik vissza. Az itt létrehozott Hortobágyi Nemzeti Park hazánk első és máig is legnagyobb kiterjedésű nemzeti parkja. Az egész nemzet hasznára vált, hogy a Magyar Pusztaért aggódó nagy írónk, Móricz Zsigmond haladó gondolata jutott érvényre, amikor 1973. január 1-jén a Pro Natura akció keretében Nobel-díjas tudósok által is támogatott több évtizedes előkészítő munka után létrejöhett. Így a nemzeti park 2013-ban épp 40. fennállási évfordulóját ünnepelte.

A Hortobágyi Nemzeti Park létesítéséről szóló dokumentumok alapján a védetté nyilvánított terület rendeltetése az alábbiakban foglalható össze:

- a puszta jellegzetes természeti értékeinek védelme, fejlesztése, a Hortobágy sajátos pusztai tájképének, növény- és állatvilágának megőrzése.
- a Hortobágy különleges madárvilága háborítatlan fészkelésének és vonulásának biztosítása,
- a hagyományos pusztai életforma, a kiveszőfélben lévő ősi magyar állatfajták és Hortobágy kulturális értékeinek, történelmi emlékeinek természetes körülmények közötti, hiteles formában történő megőrzése és bemutatása, tekintettel azok kiemelkedő hazai és nemzetközi jelentőségére.

Az alapításkori 52 ezer hektáros védett természeti terület a folyamatos bővítések révén ma több mint 82 ezer hektár kiterjedésű. A hortobágyi pusztáknak a nemzeti parkba eső része már a kezdetektől fogva jelentős nemzetközi elismerést is kapott: alapításkori területének egészét bioszféra rezervátummá minősítették, ezen belül a Kunkápolnási mocsarat, Madarasi pusztát, Pentezugot, Zám pusztát és a Margitai erdőt magterületként megjelölve, a természetes vagy természeteshez közelálló ökológiai rendszerek, ezeken belül a növény- és állatfajok génkészleteinek az egész emberiség érdekében történő megőrzése céljából. Többek között Zám, Pentezug, Angyalháza és a Hortobágyi-halastó, a Tiszafüredi Madárrezervátum később felvételt nyert a nemzetközileg is elismert vizes élőhelyek sorába (Ramsari Egyezmény).

Az EUROPARC, azaz az Európai Nemzeti Parkok Szövetsége is korán felvette soraiba. 1999. december elsejétől pedig az UNESCO által adományozott világörökség megtisztelő címet is elnyerte, mint pásztor-társadalmak által is formált kultúrtáj. A Világörökség Bizottság értékelése szerint a magyar Puszta máig fennmaradt kiemelkedő példája a több évezrede folyó

tradicionális földhasználatnak, amely tartós együttélést tett lehetővé ember és természet között.

A világörökség helyszín területi adatai:

UNESCO-nál nyilvántartott adat: 74 820 hektár

Saját térinformatikai nyilvántartás: 74 865 hektár (helyszín).

A világörökség helyszín határainak leírása:

A világörökségi helyszín teljes terjedelmével a Hortobágyi Nemzeti Parkon belül helyezkedik el, de némileg kisebb annál. A Hortobágyi Nemzeti Park jelenlegi kiterjedését a Hortobágyi Nemzeti Park védettségének fenntartásáról szóló 131/2007. (XII. 27.) KvVM rendelet határozza meg. A világörökségi helyszín ennél a lehatárolásnál, a Hortobágyi Nemzeti Park bővítéséről szóló 3/1998. (XII. 17.) KöM rendelettel védelemre kihirdetett területekkel kisebb. Ezek a területek a Hortobágyi Halgazdaság kezelésében lévő állami földek voltak. A jelenlegi Hortobágyi Nemzeti Park e része a világörökségi felterjesztéskor még nem volt védett, ezért kívül maradt a világörökségi helyszín területén.

A fentiekén túl a világörökség lényegét, az azt meghatározó elemeket, attribútumokat a következő megközelítésben értékelhetjük:

1. A tájat meghatározó természeti és táji értékek:
 - rövidfűvű szikes legelők: ürmös-szikespuszta, cickafarkas-szikespuszta stb.;
 - sziki mikroformák: padkák, szikfokok, szikes laposok;
 - puszta – mocsár mozaikok;
 - kerekerdők, szárnyékerdők;
 - töretlen látóhatár;
 - időszakosan tömegesen vonuló madártömegek (különösen daru és lúdalkatúak);
 - természeti jelenségek: délibáb, pusztai vihar, felhőalakok, felkelő és lemenő nap stb.;
 - fényszennyezéstől mentes csillagos égbolt.
2. Hagyományos tájhasználat (extenzív legeltetési állattartás őshonos magyar háziállat fajtákkal)
3. Épített örökség
 - pásztor építmények: csupán tetőszerkezetből álló ülő hodály, vasaló, gémeskút, kontyos kunyhó, falas hodály, pásztortanyával
 - műemlékek, a pusztai állattartás történetéhez közvetlenül kapcsolódó építmények (csárdák, Kilenclyukú híd, kungyörgyi víztorony)
4. Régészeti örökség (kiemelve a kunhalmokat, amelyek természeti és táji értéket is képviselnek)
5. Szellemi örökség

Primer:

- Állattartással kapcsolatos ismeretek
- Etno-ökológiai ismeretek
- Hagyományos pásztorépítmények építéstechnológiai ismeretei
- Szokások, pásztorok társadalmi tagozódása,
- Eszközkészítés, eszközhasználat
- Viselet és annak elkészítéséhez kapcsolódó mesterségek

- Kézművesség,
 - Népzene, népdal.
- Szekunder:
- Irodalom,
 - Zene,
 - Képzőművészet.

2.3. A világörökségi helyszín állapota, a fő kihívások, problémák, veszélyek

Ezen megközelítés vizsgálatához első sorban a fenti értékek állapotának elemzésével juthatunk. Összefoglalóan az mondható el, hogy a világörökségi helyszín általános állapota nem romlott a Világörökség Listára való felkerülése óta, tehát Magyarországnak, mint részes államnak sikerült teljesíteni az UNESCO felé tett vállalását. Persze részleteit tekintve sokkal árnyaltabb a kép, számos pozitív és negatív fejleménnyel az elmúlt 15 évben.

Jelentős előrelépést jelentettek azok a HNPI által/szakmai koordinációjával megvalósított, elsősorban természetvédelmi kezelési célú projektek, amelyek:

- jelentős részben felszámolták a látképet romboló és jelentős számú madarat pusztító légvezetéseket, azok földkábelbe helyezésével;
- szintén jelentős mértékben felszámolták a terület hidrológiai adottságait és a tájképet is negatívan befolyásoló csatorna- és rizsgát-rendszert;
- a megszűnt bombázótér jelenleg is folyó lőszermentesítésével, valamint élőhely- és tájrehabilitációval ismét lehetővé tették a hagyományos legeltető állattartást;
- megújították a Hortobágy néhány műemlék csárdáját, mint a tájnak és egy átalakult világnak velünk élő emlékeit;
- szolgálják az ismeretterjesztést, oktatást és az ökoturizmust, és méltóvá teszik a vendégek fogadási feltételeit (pl. látogatóközpont, erdei iskola, számos kiállítás, kiadvány, stb.).

A fenti eredmények mellett persze sok megoldásra váró feladat van, listaszerűen ezek a következők:

Táj- és tájképvédelemmel kapcsolatos:

- nagyméretű erdőtümbök, erdősávok (kivéve a kerekerdők, szárnyékerdők) jelenléte,
- a még a világörökségi helyszín területén vagy közvetlenül annak szegélyén lévő légkábelek tájképromboló hatása,
- a még a világörökségi helyszín területén lévő egyéb vonalas létesítmények (csatornák, gátak, utak), amelyek nem szolgálnak élőhely-fenntartást,
- kerítések, villanypásztorok megjelenése,
- az állattartó telepekről származó fényszennyezés,
- invazív fajok jelenléte, terjedése,
- a kunhalmok egy részén a 2009-től hatályos HMKÁ előírások ellenére még nem hagytak fel a szántással, más halmokon a kívánatos gyep helyett erdő található, illetve sérült és roncsolt halmok.

Épített környezettel kapcsolatos:

- a tájba nem illő állattartó telepek,
- a hagyományos építészeti megoldásokat hordozó állattartó létesítmények állagromlása,
- a hagyományos technológiával készített ideiglenes állattartó létesítmények (lényegében eltűntek (de ez már a jelölés időpontjában így volt),

- a gémeskutak egy része rossz vagy nagyon műszaki állapotban van, több megsemmisült.

Szellemi örökséggel kapcsolatos:

- a pásztor kultúra folyamatos degradációja,
- a hagyományos, az állattartással kapcsolatos tárgyi és szellemi tudás folyamatos degradációja - a pásztorokképzés hiánya (különös tekintettel az extenzív állattartásra).

Legeltetési struktúrával kapcsolatos:

- a nyílt legelőtáj hosszú távú fenntartását szolgáló legeltetési társulatokon alapuló legelőhasználattal szemben az egyéni gazdaságokon alapuló legelőhasználat előtérbe kerülése – ez szembe megy azzal a kívánatos működéssel, amely a Hortobágyot, mint komplex tájat kezeli, és amely évezredek át formálta és fenntartotta azt,
- az optimálisnál jóval kevesebb legelő állat.
- jogi helyzettel kapcsolatos:
- hatályos jogszabályokból fakadó, a helyszín sajátosságaival ütköző előírások (pl. erdők felszámolása; állattartó telepekre vonatkozó előírások).

Kutatással, adatbázisokkal kapcsolatos:

- speciális, a világörökségi attribútumok állapotával kapcsolatos kutatások hiányosságai, egyes esetekben hiánya,
- az attribútumok állapotát monitorozó rendszer (részleges) hiánya.

2.4. A 2013-ban nyújtott támogatásból megvalósult feladatok és eredmények

A HNPI két új munkatársat alkalmazott, kifejezetten a világörökségi ügyek intézésére.

2.5. A 2014-ben nyújtott támogatásból megvalósult feladatok és eredmények

A HNPI három új munkatársat alkalmazott, kifejezetten a világörökségi ügyek intézésére.

A támogatás felhasználásával sor került a Hortobágyi Nemzeti Park, világörökség helyszín és nemzeti parki védőövezet kialakításával kapcsolatos előkészítő munkák elvégzésére, a szakmai, társadalmi kapcsolatok fenntartására, bővítésére, a turisztikai, oktatási programok (terepi szakvezetés, szakmai előadások) megvalósítására, a puszta világörökségi helyszínt célzó projektek szakmai előkészítésére.

2.6. A világörökségi gondnokság rövid-, közép- és hosszú távú tervei

Várhatóan 2015. év közepén elfogadásra kerül a világörökségi helyszín kezelési terve, amely egyúttal kormányrendeletben is kihirdetésre kerül. Ez alapvetően meghatározza a gondnokság működését, tevékenységét. A feladatokat az ezt követően kidolgozásra kerülő kezelési kézikönyv fejt ki részletesen. Annyi azonban már most elmondható, hogy a feladatokat a fentiekben kifejtett problémák, veszélyek jelölik ki; s az ezek megoldására, elhárítására irányuló intézkedések töltik ki tartalommal.

A HNPI a 2014–2020-as EU-s tervezési ciklusra az alábbi projekttervekkel készül:

A tervezett fejlesztés rövid leírása	Becsült költség (millió Ft)
1. A világörökség helyszínén és védőövezetében található, arra rászoruló pásztorépítmények, és a telepeken kívüli, pusztai gémeskutak felújítása eredeti karakterük megtartásával.	4 000
2. Elhagyott, használaton kívüli, különböző mértékben romos állattartó telepek és maradványaik felszámolása, melyek esetében nyilvánvalóan nincs már mód azok renoválására, újra használatba vételére.	500
3. A világörökség helyszínén és védőövezetében található, nem „tájba illő”, esztétikailag problémás (általában modern és/vagy túlméretezett) épületek, építmények (pl. beton trágyatárolók, tűzvíz-tárolók /esztétikailag jó példa ez utóbbiakra a faluvéghalmi és darassai, rossz a cserepesi marhatelepi) utólagos tájba illesztése, jogi lehetőség és tulajdonosi egyetértés esetén a feleslegesen felszámolása.	1 000
4. Az elbontott mihályhalmi volt szovjet laktanya (HNPI vagyongazdálkodás) helyén tájba illő, ugyanakkor nagyüzemi méretű teletető telep létesítése, a HNP határán (azaz a tervezett védőövezet belső szélén, jó aszfaltút megközelítéssel, és aszfaltozott telephellyel).	500
5. A világörökség helyszínén és védőövezetében található halmok (tellek és kurgánok) rekonstrukciója.	500
6. A világörökség helyszínén és védőövezetében található légvetékek több korábbi akciócsomagunkban már részben kivitelezett földkébebe tételének folytatása.	7 300
7. A világörökség helyszínén és védőövezetében található, eddig a HNPI által még fel nem számolt (de nélkülözhető, tájészterítikai, hidrológiai szempontból pedig káros) csatornák, árkok, töltések és dűlőutak felszámolása	500
8. A Hortobágyi Csillagoségbolt Park kibővítése a Dél-Hortobágyra is, annak előkészítő munkálataival.	1 000
9. A világörökség helyszínén és védőövezetében előforduló, és terjedő invazív fa- és cserjefajok (gyalogakác, amerikai kőris, zöld juhar és bálványfa, bokrosodással és fával benövésével megvalósuló tájromboló hatásai) TELJES eliminálása, az érintett földtulajdonosok és állami vagyongazdálkodók bevonásával	1 000
10. Önmaguktól felújulni képtelen, a hagyományos állattartáshoz kötődő pusztai kerekerdők, szárnykerdők felújításának megkezdése.	500
Komplex turisztikai fejlesztés és marketing (turisztikai információs pontok létrehozása vagy a meglévők fejlesztése, különös tekintettel a térségfejlesztési szempontú kínálat megerősítésére)	7 350

A HNPI sikeresen szerepelt azon a közbeszerzési eljárásán, amelyet a Forster Központ írt ki „A Hortobágyi Nemzeti Park - a Pusztai világörökségi helyszínre vonatkozó világörökségi kezelési terv szakmai előkészítésére szolgáló megalapozó dokumentáció és világörökségi kezelési terv elkészítése” címen. A projekt jelenleg a megalapozó dokumentáció végleges változatának elkészítése fázisában tart. Ez egy rendkívül szerencsés helyzet és nagy lehetőség a gondnokság számára, hogy a maga készítheti el ezeket a tervezési dokumentumokat, amelyek stratégiai távlatokban és a kezelési terv hatóideje alatt alapjaiban határozzák meg az intézmény ez irányú tevékenységét.

A HNPI, miután 2013-ban ünnepelte fennállásának 40. évfordulóját, több országos és nemzetközi jelentőségű programot szervezett, amelyek jelentős részben fedtek át a világörökségi feladatokkal. Ezek közül kiemelt programot jelentett:

- Magyar Nemzeti Parkok Hete központi rendezvénye (Debrecen, Hortobágy helyszínekkal)
- EUROPARC konferencia.

A HNPI vizsgálja annak lehetőségét, hogy a helyszín jelentős és nemzetközi szinten is kiemelkedő természeti értékei közül melyek azok, amelyek megfelelnek a kiemelkedő egyetemes érték valamely kritériumának, azaz mely kritérium kapcsán lenne jelölhető természeti kategóriában, és válna vegyes kihirdetésű helyszínné.

3. Az Aggteleki- és Szlovák-karszt barlangjai

3.1. A világörökségi helyszín kijelölése

Az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság *ex lege* látja el feladatát, mivel a helyszín kizárólag természeti értékei alapján vált világörökségi helyszínné és teljes területével országos jelentőségű védett természeti területen helyezkedik el.

3.2. A világörökségi helyszín bemutatása

Az Aggteleki- és a Szlovák-karszt barlangvilágát a két ország közös felterjesztése alapján az UNESCO Világörökség Bizottsága 1995 decemberében, Berlinben tartott ülésén a természeti világörökség részévé nyilvánította. Az Aggteleki- és Szlovák-karszt barlangjai címen, Magyarország és Szlovákia közösen összeállított és a Világörökség Bizottság elé terjesztett pályázati anyagának legfőbb szakmai érvei e felszín alatti világ rendkívüli változatossága, komplexitása és viszonylagos érintetlensége voltak. Az országhatárral két részre osztott, ám földrajzilag összefüggő egységet alkotó Aggteleki- és Szlovák-karszton jelenleg több mint 1400 változatos képződésű barlang ismert, melyek közül 288 nyílik hazánk területén.

Legismertebbek a folyóvizes eredetűek, amelyek nagy részét a vízzáró kőzetekből felépülő térségekről érkező, a mészkőterület peremén fekvő víznyelőkön át mélybe jutó vízfolyások oldó és koptató hatása alakította ki. Számos barlangban egész éven át, másokban csak olvadáskor, vagy nagy mennyiségű csapadék lehullásakor vannak vízfolyások. Legtöbbjük azonban a karsztfejlődés eredményeként inaktívvá vált. A térség értékét növelik a fennsíkokon kialakult, függőleges aknabarlangok, a zombolyok, illetve a karsztvízszint alatt keletkezett úgynevezett freatikus üregesedések. A különböző kialakulásmód a barlangjáratok alakjában, méretében, térbeli elhelyezkedésében is tükröződik. Az egyszerű vagy elágazó, esetleg több szintben elhelyezkedő, gyakran labirintusos járatok falát kisebb-nagyobb oldásformák törik meg.

Hasonló változatosság jellemzi a barlangok ásványkitöltését is: a hatalmas felületeket borító, különböző alakú, méretű és színű álló- és függőcseppkövek, zászlók, lefolyások, görbecseppkövek, cseppkőmedencék, mésztufagátak és egyéb cseppkőformák mellett barlangi gyöngyök, aragonitbokrok, borsókőféleségek, kalcitlemezek, hegyitej díszítik a járatokat, melyekhez egyes helyeken ritkán jégképződmények is társulnak.

A térség barlangjainak általános jelentősége mellett biológiai, geológiai, őslénytani és régészeti értéke sem elhanyagolható. A felszín alatti világ közel 500 barlanglakó és barlangkedvelő állatfaj számára nyújt életteret, amelyek közül számos csak itt él, vagy elsőként itt került leírásra. A 28 európai denevérfaj közül 21 található meg a vidéken.

3.3. A világörökségi helyszín jelenlegi állapota

A felterjesztés óta az egyetemleges értékek állapota nem romlott, az elvégzett természetvédelmi szempontú kiépítések, járatbiztosítások mind emelték az értéket. Az elmúlt években az alábbi természetvédelmi célú fejlesztéseket valósította meg az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság világörökségi helyszín magyar oldalán:

Projektcím	A projekt időszaka	A projekt teljes költségvetése (eFt)	A projekt finanszírozója
------------	--------------------	--------------------------------------	--------------------------

Projektcím	A projekt időszaka	A projekt teljes költségvetése (eFt)	A projekt finanszírozója
A jósvafői Kossuth-barlang és előterének rekonstrukciója, valamint bemutatathatóvá tétele	2002	7.200	KAC
A Baradla-barlang környezeti monitoring rendszerének (hidrológia, klimatológia) kiépítése	2002	10.457	KAC
Béke-barlang atlaszának megjelentetése	2002	1.800	KAC
Alsó-hegyi zombolyok kiépítésének rekonstrukciója	2002	500	KAC
A Baradla-barlang vörös-tói szakaszának rekonstrukciója	2005	900.000	PHARE 2001 program
A Baradla-barlang vörös-tói szakaszának jósvafői fogadóterének fejlesztése – trafó modernizációja, elektromos elosztóhelyiség kialakítása, vizesblokkok kialakítása (akadálymentes egységekkel).	2005	64.462	Széchenyi Terv
Élettelen természeti értékek rekonstrukciója az Aggteleki Nemzeti Park területén	2010-2012	268.000	KEOP
A barlangokban egykor kialakított világítási rendszerek energiatakarékos, a lámpaflóra kialakulását és terjedését minimalizáló átalakításának megvalósítása az Aggteleki Nemzeti Park területén	2012-2013	198.000	KEOP

Jelenleg egy barlangban, a Béke-barlangban van jelentős probléma. Az elmúlt években eltömődhetett a barlang főágának víznyelője, ami jelentős mértékben felduzzasztotta a vizet a barlangban, így nem tud kialakulni a normál légkörzés a barlangon belül, ami a CO2 jelentős feldúsulásához vezetett. A problémát meg kell oldani, azonban jelentős anyagi ráfordítást igényel, melyet önerőből nem tudnak elvégezni. Keresik a megoldást a pénzügyi fedezetre.

3.4. A 2013-ban nyújtott támogatásból elvégzett tevékenységek

A gondnoki feladatok ellátására kapott támogatásból 4 fő foglalkoztatására (bérezés és bérjárulék kifizetésére) került sor.

A gondokság elkészítette és benyújtotta továbbá a világörökség barlangjainak kezelését célzó INTERREG-pályázatot („Az Aggteleki-karszt és a Szlovák-karszt világörökség barlangjainak kezelése” című, HUSK/1101/221/0180 regisztrációs számú pályázat, amelyet az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság a szlovákiai Štátna Ochrana Prírody Slovenskej Republiky szervezettel együttműködésben európai uniós támogatásból valósít meg) és megkezdte az Aggteleki Nemzeti Park kezelési tervének megalapozó dokumentációjához kapcsolódó adatgyűjtéseket.

3.5. A 2014-ben nyújtott támogatásból elvégzett tevékenységek

A gondnoki feladatok ellátására kapott támogatásból 4 fő foglalkoztatására (bérezés és bérjárulék kifizetésére) került sor. A gondokság ezen túlmenően elkezdte továbbá a nyertes INTERREG-pályázat megvalósítását, s elkészítette az Aggteleki Nemzeti Park kezelési tervét

és megalapozó dokumentációját. A természetvédelmi kezelési terv tervezetének területi egyeztetése 2015 januárjában kezdődött meg.

3.6. A 2015-ben a világörökségi gondnoksági feladatok ellátására nyújtandó támogatásból megvalósítani tervezett feladatok, eredmények

- A világörökségi kezelési terv területi egyeztetésének lebonyolítása
- 20 éves jubileumi ünnepség megszervezése
- közös szakmai konferencia lebonyolítása a szlovák oldallal
- világörökség kiadvány elkészítése és megjelentetése

3.7. A világörökségi gondnokság rövid-, közép- és hosszú távú tervei

Rövid távú terv a 2014–2020 projektidőszak maximális kihasználása érdekében a projektötletek összegyűjtése, intézkedési tervek készítése, előkészítő tevékenység lebonyolítása (tervek, tanulmányok készítése, költség-haszon elemzések készítése, engedélyek beszerzése stb.).

Középtávú terv a 2014–2020 projektidőszakban sikeres pályázatok elnyerése és megvalósítása.

Hosszú távú terv a további fejlesztések tervezése, a megvalósult beruházások sikeres üzemeltetése.

A világörökségi helyszínt érintő természetvédelmi célú, illetve természetvédelmi célra rendelkezésre álló forrásból megvalósítani tervezett projektjavaslatok:

A tervezett vagy szükséges fejlesztés (projektötlet) címe.	A tervezett fejlesztés rövid leírása	Megvalósítás ideje (év)	Becsült költség (millió Ft)
A Baradla-barlang aggteleki fogadótérségének kialakítása, a barlangi turizmus minőségi fejlesztése	Látogatóközpont infrastruktúra létrehozása illetve fejlesztése. Szálláshely és étterem korszerűsítés, bővítés. Felszíni túra-utak rekonstrukciója és bővítése.	2014-2020	4.445
Jósvafő turisztikai központ és gyógyhely fejlesztése	Látogatóközpont infrastruktúra átalakítás, rekonstrukció. Tengersizem-tó és környékének turisztikai kiépítése, rekonstrukciója, bemutatóhelyek és élmény elemek kialakítása. Baleset-elhárítás, akadálymentesítés. Gyógy-barlangok működtetéséhez szükséges fejlesztések.	2014-2020	7.620
Szin-Szinpetri-Tornakápolna turisztikai központ kialakítása	Szin-Malom bemutatóhely és turisztikai bázishely kialakítása. Szinpetri bemutatóhely és turisztikai központ kialakítása. Tornakápolna turisztikai és lovas-terápia központ kialakítása	2014-2020	6.350

4. Fertő/Neusiedlersee kultúrtáj

4.1. A világörökségi gondnokság kiválasztása

A kijelölt világörökségi gondnokság a Fertő-táj Világörökség Magyar Tanácsa Egyesület, amelyet 2003-ban a megyei önkormányzat és a 10 tóparti önkormányzat a célból alapított, hogy az UNESCO elvárásoknak megfelelően egy olyan világörökségi kezelő szervezet jöjjön létre, melynek főbb feladatai az alapító okirat szerint:

- a turisták és helyi lakosok tudatosságának növelése,
- az UNESCO konvenciói alapján a világörökségi táj továbbfejlesztése,
- a világörökségi kezelési terv fejlesztése, módosítása,
- tervek, programok készítése,
- marketingtevékenységek végzése,
- világörökségi rendezvények szervezése.

Az egyesület természetes hazai partnerei a Fertő-tájon belül a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság, az Eszterházy-kastély, a vízügy, az erdőgazdaságok, civil szervezetek és vállalkozók. Az egyesület 2003 óta folyamatosan működik, főbb eredményei a következők:

- évenként a világörökség napja megszervezése,
- részvétel hazai és nemzetközi konferenciákon, rendezvényeken,
- világörökségi tervtanács működtetése,
- www.fertotaj.hu weboldal működtetése,
- tourinform iroda működtetése,
- 2 évente a „Fertő-táj legszebb háza” pályázat kiírása stb. Tekintettel arra, hogy az egyesület 10 éve a Fertő-táj érdekében elismert világörökségi munkát végez, Balog Zoltán miniszter úr e szervezetet jelölte ki a Fertő/Neusiedlersee világörökségi helyszín magyarországi része gondnokának.

4.2. A világörökségi helyszín bemutatása

A Fertő-táj Magyarország és Ausztria közös világörökségi területe. A tó térsége mind kultúrtörténeti, mind táj- és természetvédelmi szempontból kiemelkedő egyedi értékekkel és sajátosságokkal rendelkezik. Ennek köszönhetően nyerte el – Magyarország és Ausztria közös előterjesztése alapján – 2001-ben az UNESCO világörökségi címet a terület. (Az UNESCO a 25COM X.A számú döntés alapján, a 772rev számmal vette nyilvántartásba a területet „Cultural Landscape of Fertő/Neusiedlersee” címmel.)

A Fertő-táj kiemelkedő értékei – a világörökségi helyszínné nyilvánítási UNESCO dokumentum szerint – az alábbi tényezőkben rejlenek:

- Eurázsia legnyugatibb sztyepptavát magában foglaló terület,
- állat- és növényföldrajzi határok találkozási helye,
- kiemelkedő gazdagságú növény- és állatvilággal rendelkező, ember uralta táj, génbank,
- ember és bioszféra rezervátum harmonikus együttese,
- változatos etnikai összetételű lakosság által létrehozott kultúrtáj,
- nemzeti határokon átívelő évszázados társadalmi-gazdasági, kulturális egység,
- földhasználati formák több évszázados folytonossága,
- egymást követő civilizációk gazdag régészeti öröksége,

- geológiai, bányászati és esztétikai különlegességek,
- a földhasználathoz kapcsolódó gazdag településépítészeti hagyományok,
- gazdag és értékes műemlékállomány,
- különösen értékes néprajzi örökség.

A Fertő kultúrtáj magyarországi oldalán a világörökségi címre felterjesztett, majd e címen meghatározott terület magában foglalja:

- a Fertő-Hanság Nemzeti Park Fertő-táji teljes területét,
- Fertőrákos települést (a műemléki jelentőségű területként védelem alatt álló településmaggal együtt, a Páneurópai Piknik emlékhelyhez vezető útig),
- a nagyeceni Széchenyi-kastély védett műemléki környezetét – beleértve a kastélytól Széchenyi Béla és Erdődy Hanna fertőbozi síremlékéig védett hársfasort is,
- Fertőd belterületét a fertődi Esterházy-kastély védett műemléki környezetét, Fertőd tó felé eső területét a Pamhagenbe (Pomogy) vezető útig,
- továbbá Sarródot és Fertőbozt, valamint Fertőszéplak, Hegykő, Fertőhomok, Hidegség, Balf (Sopron) települések beépített és tó felé eső területeit.

A védőövezetet Nagycenk, Hidegség, Fertőhomok, Hegykő, Fertőszéplak érintett területei alkotják.

4.3. A világörökségi helyszín jelenlegi állapota

A táj lényege a Fertő-táj világörökségnek, azaz ember és természet harmonikus együttthatása meg kell, hogy maradjon. Ebből a szempontból az elmúlt évek sok tapasztalatot adtak, hiszen mind a toronyház, mind a szélkerekek ügye kihívás elé állította a világörökségi kezelőket. A jövőben olyan világörökségi kezelési terv kell, mely az ilyen igényekre proaktívan tud válaszolni. A tájkarakterek feltárásával lehet a megőrzés eszközeit rögzíteni. A megőrzéshez szükséges beavatkozások nem változtak az első kezelési tervhez képest, azaz pl. soproni borvidéken a szőlőskertek megőrzése, tájképet csúfító villanyvezetékek áthelyezése, öko-közlekedési rendszerek fejlesztése, személtlerakók megszüntetése, épített értékek felújítása és hasznosítása, utcakép megőrzése, tó vízszintjének emelése stb.

Azonosított problémák, kihívások:

- a magyar és az osztrák oldali érdekek különbözősége,
- a térség és a Fertő tó vízgazdálkodása, a tó vízszintjének szabályozása,
- a szélkerekek telepítése, a tájkép védelmét hatékony biztosító övezeti rendszer és szabályozás,
- a közlekedés fejlesztése,
- a magyar és az osztrák oldali élőlomunka költségek különbsége miatt kialakult feszültségek, foglalkoztatási és termelési konfliktusok,
- az országhatár két oldalán folyó tervezés és szabályozás összehangolatlansága, az alkalmazott eszközök különbözősége,
- a védőterületek nem megfelelő lehatárolása,
- a művelési ágak változásából adódó tájhasználati (a hagyományos kisparcellás szőlőterületek csökkenésével, a szántóterületek növekedésével összefüggő) konfliktusok,
- a települések víztől, nádasoktól való elzártsága, a természetes- és gyógyvizek nem megfelelő hasznosítása,
- a nádgazdálkodással kapcsolatos – elsősorban a kezelő érdekelttségével, valamint a fertői nád gazdasági hasznosíthatóságával összefüggő – konfliktusok,

- az értékek és területek kezelésével összefüggő (a kezelő szervezetek tagoltságából, eltérő érdekeltiségekből, célkitűzéseik kellő összehangolásának hiányából adódó) konfliktusok,
- a hagyományos építészeti arculatot, egységet rontó beépítések, épületek, építmények megjelenéséből adódó konfliktusok kezelése,
- a kezelő szervezetek munkájának összehangolatlansága, komplex tájgazdálkodási modell hiánya,
- a helyi termékek termelésben és a feldolgozásban a társulások szövetkezések hiánya,
- a borászati hagyományok kihasználásának gyengesége, elsősorban a marketinghez szükséges források gyengesége miatt,
- a fejlesztéseket generáló és koordináló szervezeti keretek hiánya a „térsgéi gazda” szerep gyengesége (miközben úgy a világörökségi, mind a vidékfejlesztési jellegű, működő szervezetekben adottak az alapok)
- vendégközpontú turisztikai menedzsment hiánya, illetve gyengesége,
- a helyi tudás megőrzését, a hagyományörzést szolgáló, hosszú távon is fenntartató eszközök hiányából adódó konfliktusok.

4.4. A 2013-ban nyújtott támogatásból megvalósult feladatok és eredmények

A helyszín minden év decemberében ünnepli a Fertő-táj világörökség születésnapját, hiszen 2001. decemberben került fel a világörökségi listára a táj. Ekkor kerül sor e jeles eseményről történő megemlékezésre, és egyben az éves értékelésre. Az esemény december 13-án volt a nagycenki Széchenyi-kastélyban.

Elhúzódó feladat volt a korábbi projektekből elkészített világörökségi kiadvány és térkép újraindítása is 2014-re. A gondnokság a többi kiadást az iroda fenntartására és működtetésére tervezte. A támogatásból a gondnokság megfelelő létszámban, megfelelő szolgáltatási minőségben tudja ellátni a világörökség törvényben rögzített feladatait. A gondnokság a tervtanács tagjait megbízta a Fertő-táj világörökség tervtanácsának 2011–2012. évi véleménye alapján készült épületek értékelésével.

4.5. A 2014-ben nyújtott támogatásból megvalósult feladatok és eredmények

- A Fertő-táj világörökség születésnapja: megemlékezés kisebb ünnepség keretén belül a segítőkkel, a honorarius curatorokkal együtt
- Évértékelő szakmai konferencia, kerekasztal beszélgetések, tapasztalatcsere, jó gyakorlatok átadása
- A „Legszebb ház a Fertő-tájon” pályázat lebonyolítása. A Fertő-táj Világörökség Magyar Tanácsa Egyesület és a Civilek a Fertőtájért Egyesület felhívására négy pályázat érkezett. A pályázatokat építészszakmailag az állami főépítész területi tervtanácsára meghívott szakemberek és civilek bírálták el. A felújítások kategóriájában egy fertőhomoki családi ház és a hegykői pálinkafőző üzem nyerte el az aranyérmet. Az új épületeknél is két aranyérmet adtak ki a bírálók (egy hidegségi családi ház építésére és a fertőrákosi óvoda bővítésére).
- A Világörökség Nap megrendezése. A tizenegyedik alkalommal megrendezett programon a települési attrakciók mellett minden faluban egy-egy magyar világörökségi helyszín illetve hungarikum is bemutatkozott.
- Húsvét előtti zarándoklat a Mária úton a Sopron és Hidegség közötti 18 km-es szakaszon.
- A Gondnokság ezen kívül eleget tett időszakos jelentéstételi kötelezettségének és a kezelési tervvel összefüggő szervezési, szakmai tevékenységet látott el.

4.6. A 2015-ben a világörökségi gondnoksági feladatok ellátására nyújtandó támogatásból megvalósítani tervezett feladatok, eredmények

- Az iroda kiszámítható, rendszeres működtetésére 2 fő állású munkatárs felvétele.
- A Fertő-táj világörökség napjának megrendezése.
- A világörökségi tervtanács működésének biztosítása.
- Az iroda fenntartása és működtetése (bérek és járulékok, könyvelő, jogász átalánydíj, kommunikációs költségek).
- Az új kezelési terv kihirdetését követően a kezelési kézikönyv elkészítésének megkezdése, az osztrák partner egyesülettel közös kezelési terv elkészítése és több projekt előkészítése, pl. a kezelési tervhez kapcsolódó vizuális határ megállapítása, modellezése, rendszeres, állandó tájmonitoring felállítása Interreg-projekt keretében.

Az állami támogatás mellett az egyesület tagjainak anyagi támogatásával:

- Részvétel kiállításokon, rendezvényszervezés.
- Információs pontok és iroda működtetése.
- Információs kiadványok készítése, weblap üzemeltetés.
- Megyei művelődéstörténeti-honismereti vetélkedő Győr-Moson-Sopron megye 7-10. évfolyamos tanulói számára a Fertő-táj Világörökséggel kapcsolatban (az építészeti emlékeket, a szellemi örökséget, a rendezvényeket, a természeti értékeket és a gasztronómiát érintően).

4.7. A világörökségi gondnokság rövid-, közép- és hosszú távú tervei

A táj fenntartható használatával összefüggő fejlesztések:

A minőségi fejlesztések esetében (a táji adottságokat figyelembe véve a további terhelhetőség fizikai korlátaira tekintettel új szálláshelyek létesítése helyett) a meglévő kapacitás magasabb színvonalúvá tétele a célcsoportok igényeinek jobb kiszolgálása érdekében. A minőségi fejlesztés területei: közlekedés, kiállítóhelyek, kommunikáció, szálláshelyek, vendéglátóhelyek, turizmusban dolgozók szakképzettsége, nyelvtudása, stb.

A bemutatással összefüggő fejlesztések:

- A terület átjárhatóságának fokozása: Cél a Fertő-táj kiemelkedő egyetemes értékét érzékeltető interpretációja (a schengeni egyezmény magyarországi hatályba lépéséig a határátkelők áteresztőképessége látogathatóságot befolyásoló hatásaira figyelemmel).
- A terület turisztikai kínálatának fejlesztése a tó és a nádasok, a nemzeti parkok, a kiemelt épített örökségek (kastélyok), történelmi városok, népi építészet, szőlő és borkultúra integrációja alapján.

A fentiekre tekintettel a fő célok a következők:

- a táj világörökségi jellegét bemutató komplex turistacsomagok kidolgozása;
- a táj határainál, fontosabb vonzerőinél információs pontok felállítása;
- a kor igényeinek megfelelő szórakoztatva tanító kiállítások, programok kidolgozása;
- célcsoportra bontott programok, melyben az ifjúság kiemelkedő helyet foglal el;
- a fenntarthatóság elveinek érvényesítése a turizmusban;
- a világörökség jelleg láthatóvá tétele;
- az öko szemlélet érvényesítése a közlekedésben, turizmusban;

- a terhelhetőséget figyelembe vevő programok és kínálat kialakítása;

Az oktatással és a társadalmi tudatossággal összefüggő fejlesztések:

- A táj általános és középiskoláit aktivizálni kell a világörökség témakörében:
 - A világörökség témájának interdiszciplináris, projekt-alapú megközelítése, különösen a már meglévő UNESCO iskolákban.
 - Az osztrák és magyar iskolák közötti kapcsolatok és együttműködések erősítése.
 - A meglévő oktatási programok tudatos beépítése a táj iskoláinak pedagógia programjaiba.
 - Az új oktatási eszközök és módszerek használata és továbbfejlesztése.
- Az országban egyedül álló BKF örökségmenedzser képzéssel együttműködés, gyakorlati hely biztosítása is jó lehetőség.
- Az ismeretterjesztésben szoros kapcsolatot kell kiépíteni a civil szférával megyei és helyi szinten.
- A társadalmi tudatosság növelésének alapja a tájhoz tartozás erősítése, az értékek büszke megvallása és a társadalmi felelősség felkeltése. Különösen fontos a Fertő-táj legszebb háza pályázat további folytatása, mert nem tiltásokkal, hanem jó példával szeretnénk a lakosságot a hagyománytisztelő épületek felé terelni. Cél Honorarius Curatorok aktív bevonása a kezelési terv végrehajtásába és a világörökség baráti klub működtetése. Cél a társadalmi aktivitások világörökségi támogatása pl. szemétszedés, helyi piac, kerékpártúrák, egyéb a világörökség szellemiségét erősítő mozgalmak, rendezvények szervezése.
- A korábban létre hozott információs pontok hálózatát újra kell éleszteni. A kommunikációra jellemző a különféle fórumok hiánya, továbbá a civil lakosság, és a vállalkozások felé, az egyesület működését, feladatait, lehetőségeit megismertető előadások, bemutatkozási lehetőségek.
- Formalizált, rendszeres partnerkapcsolat az osztrák oldallal. Cél a későbbi esetleges mélyebb integráció előkészítése pl. ETT.
- Kommunikáció a világörökségi attrakciót, értéket kezelő szervezetek felé.

Rövid távon cél a Gazdaság és Innováció Operatív Program (GINOP) 7. prioritása keretében a világörökségi területek turisztikai fejlesztésére 2016-tól megnyíló pályázati lehetőség kiaknázása. Ennek keretében – a „Fertőtáj gyöngyszemei” projektben összegyűjtve – kerülne sor a tájházak, szellemi tárgyi örökségi elemek összegyűjtésére, Hegykőn kikötőfejlesztésre, illetve a fertőbozi gloriett fejlesztésére, valamint a világörökségi látogatóközpont kialakítására és a vasfüggöny emlékpark fejlesztésére. A világörökségi területen található jelentős kastélyok fejlesztése hozzájárul a világörökségi helyszín értékeinek növekedéséhez.

Hosszú távú cél: a légvezetékek eltüntetésére. A helyi termékek előállításának (pálinkafőzde, sörfőzde stb.) fejlesztése, a tájhasználattal együtt járó termékfejlesztés gazdaságfejlesztési hatásainak erősítésével a tipikusan helyhez kötött termékek megjelenítése.

5. Hollókő Ófalu és környezete

5.1. A világörökségi gondnokság kiválasztása

A világörökségekről szóló 2011. évi LXXVII. törvény 2012. január 1-jén lépett hatályba. 2013. január 23-ai levelében kérte fel Hollókő Község Önkormányzatát a gondnoksági feladatok ellátására az emberi erőforrások minisztere.

A Hollókői helyszín világörökségi gondokságával kapcsolatos felkérésről szóló levél kézhezvételét követően a február 4-ei képviselő testületi ülésen határozatban elfogadták a felkérést, ami egyben megerősítése is volt korábbi szándékuknak. Ezt követően került sor az Emberi Erőforrások Minisztériumával a Megállapodás aláírására. Az Önkormányzat, világörökségi feladatai ellátásában együttműködik a Bükk Nemzeti Park Igazgatósággal és a más helyi szereplőkkel.

5.2. A világörökségi helyszín bemutatása

A Világörökség Bizottság 1987-ben a magyarországi várományos helyszínek közül Budapest mellett elsőként a Nógrád megyei palóc falut, Hollókőt vette fel a Világörökségi Listára. A legfontosabb feltételnek, azaz az egyedi és egyetemes jelentőségnek Hollókő azzal tett – és tesz – eleget, hogy a XVII-XVIII. században kialakított falu a hagyományos településforma, a tradicionális építészet és a XX. századi mezőgazdasági forradalmat megelőző falusi élet páratlan példája, melyet sikerült eredeti állapotában megőrizni. Hollókő szelíd és harmonikus szimbiózisban fejlődött a természettel, és napjainkra sem vált szabadtéri múzeummá: mindmáig élő, lakott település, melynek hagyományörző lakói az épületek egy részét jelenleg is rendeltetésszerűen használják.

A falu története a XIII. századig nyúlik vissza, mivel a tatárjárás után épült fel a Szár-hegyen a vár. A sziklára épített erődítményhez egy réges-régi legenda fűződik, mely a helyiek szerint a település nevére is magyarázatot ad. Történt egyszer, hogy bizonyos Kacsics András – a XII. századtól ténylegesen a Kacsics nemzetség tagjai voltak ezen a területen a földesurak – elrabolta a szomszédos földesúr szépséges asszonyát, és épülő várába zárta. Az asszony dajkája azonban, aki „mellékállásban” boszorkány volt, szövetkezett az ördöggel, és rávette őt, hogy fiai változzanak hollóvá, és az asszonyt körülvevő erődítményt körül köre lebontva szabadítsák ki őt. A hollófiak így is tettek, ám - becsületükre legyen mondva - nem szórták csak úgy szerteszét a köveket, hanem egy közeli bazaltsziklán új várat raktak belőlük. Ez lett aztán Hollókő vára.

Mivel a korabeli oklevelek jobbra csak a várat említik, a faluról a középkorból pusztán az a tény ismert, hogy már a XIV. század első felében egyházas hely volt. A török hódoltság idején sok más településhez hasonlóan Hollókő is elnéptelenedett: 1715-ben mindössze három adóköteles háztartásról szólnak a vármegyei összeírások. Újratelepítése viszont hamarosan megtörténhetett, hiszen 1720-ban már nemes községként szerepelt a nyilvántartásban (ez azt jelentette, hogy lakói mentesültek az adófizetés kötelezettsége alól). A környék kedvezőtlen termőhelyi adottságai miatt hosszú időre megrekedt a település fejlődése.

A településen többször pusztított tűzvész, mivel a házakat fából építették, alapozás nélkül, és könnyen gyulladó zsúptetővel fedték, a szabad tűzhelyek felett pedig kémény helyett csak füstlyukakon szellőztettek. Az 1909-es nagy tűzvész jelentette a fordulópontot: az immár vályogfalú házakat kőalapra emelték, és szarufás tetőszerkezettel, cserépszindellyel fedték, megőrizve eredeti formájukat. A mind a századelő hangulatát, mind az ősi palóc népi építészeti stílus emlékeit magán viselő Ófalu 1911-re nyerte el mai arculatát.

Hollókő a régiót jellemző, egyutcás falutípust képvisel, melynek alapstruktúráját a központi útra merőlegesen, keskeny szalagtelkeken elhelyezkedő házak kettős vonala jelenti. A palóc településeken a nagycsaládok szokás szerint egyetlen telekre építkeztek, és a család létszámának növekedésével az utcára néző első ház mögött egyszerűen egy újat emeltek. A

faluközpontjában, a domb tetején kialakított „szigeten” áll a kis fatornyos, zsindegyházzal fedett templom, melyet 1889-ben közadakozásból építettek. Az épület kivételesen jó állapota és egyszerűségéből fakadó szépsége miatt valóságos kis ékkő.

5.3. A világörökségi helyszín jelenlegi állapota, felmerülő problémák, kihívások

A világörökségi gondnokságnak alapvetően két feltételnek kell megfelelni. Egyrészt érvényesíteni kell az örökség védelmét szolgáló – törvényekben, nemzetközi egyezményekben megfogalmazott – követelményeket, szabályokat, azaz meg kell felelni az UNESCO világörökség cím, a magyar kulturális örökségvédelem és a táj- és természetvédelem követelményeinek. Másrészt, a követelmények érvényesítésével párhuzamosan meg kell teremteni a helyi lakosság számára is a helybeni megélhetés biztonságát, a fiatalok számára a munkahely, lakás és egyéb lehetőségeket.

Mivel a műemlékegyüttes a helyi közösség élettere és üdülőtérület is egyben, sokféle érdeket és kérdést kell figyelembe venni, egyeztetni és megoldani. A gondnokságnak nemcsak a műemléki jelentőségű terület konzerválását, fenntartását kell programoznia, hanem új perspektívát kell adni a helyi népességnek, legfőképp a fiataloknak. Hollókőt vonzóvá és élhetővé kell tenni az új generáció számára, hogy tovább vihessék a szülők, nagyszülők, dédszülők örökségét. Bonyolult és kihívásokkal teli ez a feladat, mert a kulturális örökséget hordozó helyi lakosság elöregedett, a fiatal korosztályok jelentős része elköltözött, a hagyományos életmód jelentősen átalakult. Az egyes generációknak Hollókőn gyökeresen eltérő élményük és tapasztalatuk van az ófaluról. Az idősebbek és középkorúak még ma is a hajdani tulajdonosok alapján ismerik és különböztetik meg a házakat, személyes tapasztalataik vannak a régi életformáról, a mezőgazdasági és más nehéz fizikai munkákról, kézműves és háziipari tevékenységekről. A mai húszévesek számára az ófaluhoz már nem egy élő falu, hanem az óvodába járás és mint néhány idős ember lakhelyének emléke és élménye kapcsolódik. Hollókőn a világörökség helyszín házainak jelentős része viszonylag jó állapotban van, ugyanakkor az élő falu követelményt nem megfordíthatónak tűnő társadalmi, gazdasági és természeti folyamatok veszélyeztetik. Mindemellett a meglévő önkormányzati ingatlanok fenntartása és állapotának őrzése is komoly feladatot jelent, különösen annak függvényében, hogy ilyen célokra nem létezik semmilyen pályázati forrás sem.

A gondnokság ennek megfelelően a fent említett problémák megoldását jelöli meg legfontosabb kihívásának és munkájának, melynek eredményeként a bevezetőben említett mindkét gondnoksági cél megvalósíthatónak tartja.

Az Önkormányzat egyébiránt több programot is elindított az iskolában a Hollókő „tantárgy”-szakkör elindításától a fiataloknak szóló bérlakás-programig.

Az elmúlt egy évben

- elkészült a világörökségi területre szóló kezelési terv,
- az Önkormányzat befejezte azon magyar-szlovák határmenti projektjét, melyből elkészült a 'Hollókő a kertek alatt' és a 'Váralja' tanösvény;
- elindult a Magyarország Kormánya által támogatott kiemelt turisztikai beruházás.

A projekt átfogó célja:

1. A projektgazda, a megye gazdasági koncepciójával összhangban általános célként tűzte ki, hogy projektje hatására fokozódjon Nógrád megye ismertsége a turisztikai piacon, növekedjen az ide látogatók, és az itt eltöltött vendégéjszakák száma. Ebben Hollókő, mint az egyetlen világszerte ismert nógrádi település, húzóerőt képvisel.

2. A projekt általános célja az is, hogy a Hollókőn megforduló turisták és látogatók olyan minőségi kínálatot kapjanak, mely - elégedettségük mellett - növeli a turizmusból származó bevételt mind az önkormányzati, mind a vállalkozói szféra által működtetett területeken, ösztönözve ezáltal a térség turisztikai vállalkozásai által foglalkoztatottak számának bővülését.
3. Munkahelyeket – jobb megélhetési lehetőséget teremtsen a helyben élőknek.
4. Hollókő mint „élő falu” – mind többen éljenek életvitel szerűen is a település Ófalujában, és mind többen foglalkozzanak hagyományos mesterségekkel, szakmákkal.
5. Felújításra kerüljön több, jelenleg leromlott állapotú műemléki ingatlan.
6. Fejlesztési igény a vendégek színvonalasabb ellátására.

A projekt keretében megvalósult az Ófalu leromlott állapotú útburkolatának cseréje, a Vár állagmegóvási rekonstrukciós munkálatai. A Vár XIII. századi helyiségeiben és az Öregtoronyban új kiállítások létesülnek. Megépül a 'Küszöb' elnevezésű fogadóépület, ahol komplex jegyrendszer is elérhető lesz a látogatók számára. Az Újfalu részen új parkoló épült, illetve elkészült a 'Fészker' elnevezésű pihenőhely és pinceház, ez utóbbi a raktározási gondokat oldja meg.

Az Ófaluban teljesen felújították a korábbi Vár Étteremet, létesült hagyományos sajtműhely és bolt, valamint Kalácsos, ahol a helyi pékárukat, süteményeket sütik majd. A régi orvosi rendelő épületében létesül a Táncház, ahol a néphagyományokat, néptáncot, népviseletet lehet megismerni. Megújul a korábbi Szövőház Guzsalyos néven, a régi konferencia-terem (új nevén Képes-ház), ahol filmek vetítésére, kiállítások megtartására lesz lehetőség, valamint az oskolamester háza is átalakul. Kisebb köztereket is megújítottak.

A projekt keretében érintett ingatlanokon újszerű, IT kiállítások, installációk is láthatóak lesznek, új berendezésekkel, eszközzel. Új elem a Palóc Műhely, ahol népi mesterségeinket mutatjuk be állandóan, illetve a Pajtaárokban és a Táncház udvarán épülő színpad, mely a hagyományörző rendezvények helyszíne lesz.

Továbbá:

- Az általános iskolások néptánc tanítása folytatódott. A fiatalok is bekapcsolódtak a néptánc-tanításba, csoportjuk több alkalommal is bemutatkozott.
- Új elem volt tavaly a Start Munkaprogram keretén belül az, hogy az önkormányzat 10 juhot és 50 baromfit „telepített” az Ófaluba. A korábbi hagyásfás - jellegű kerteket nem fűnyíróval ápoltuk, hanem „hagyományos állattartással,” mely kiváltotta a látogatók elismerését.
- Nemzetközi Interreg együttműködéssel (8 másik európai világörökséggel) tanulmányok készültek a világörökségi terület tűzmelegedésére, tűz-védelmére.
A világörökség gondnoksághoz kapcsolódó támogatással számos feladatot meg tudtak oldani.

5.4. A 2013-ban nyújtott támogatásból megvalósult feladatok és eredmények

1987-től 2013-ig Hollókő Község Önkormányzata önként vállalta a világörökségi helyszín kezelését, s intézte az ahhoz kapcsolódó feladatokat. A község saját erőből csak részben volt képes az állami és nemzetközi szervek által is elvárt feladatokat ellátni.

A 2013. évben biztosított állami támogatásból szakértői tevékenység, a rendezési és szabályozási terv felülvizsgálata, valamint az Ófaluban megsüllyedt három műemléki ház és támfal geotechnikai, geodéziai, statikusi szakértői feladatai, palóc hagyományörző tevékenységek és a középkori kulturális értékek bemutatására szolgáló rendezvények valósultak meg.

2013-ban is folytatódott az iskolában megrendezett „Hollókő óra” heti egy alkalommal való további megtartása és a néptánc oktatás. Hollókő Község világörökségi értéke részben épületeiben van, melyeknek jelentős hányada önkormányzati tulajdon. Egyes műemléki épületeknél sürgős állagmegóvásra, felújításra került sor.

5.5. A 2014-ben nyújtott támogatásból megvalósult feladatok és eredmények

Fő feladat az Ófalu népi műemléki házainak és a Vár rekonstrukciós állagmegóvásának munkálatai, valamint a Hollókő Védjegy létrehozása.

A Hollókői védjegy létrehozása fontos feladat, amelynek elvégzésével cél az eredeti hollókői értékek őrzése különböző szolgáltatások és termékek formájában. Ennek megfelelően a védjegy rendszer az alábbiakra terjed ki:

- hímzések: eredeti hollókői minták felkutatása, elkészítésének pontos leírása, továbbá kitér azoknak a régi textileken és a mai ruhadarabokon való megjelenítésének módjára, megtervezésére.
- helyi élelmiszer termékek: eredeti hollókői sütemények (rétes, túrós lepény, stb.) lekvárok, szörpök, ételízesítők felkutatása, elkészítésének pontos leírása, azoknak forgalomba kerülési módjának (dizájn, csomagolás, stb.) megtervezése. Továbbá tipikus hollókői ételek felkutatása, éttermi elkészítésének meghatározása, levédése, majd bevezetése a hollókői éttermekben.
- szálláshely szolgáltatás: kiegészítő, helyi alapokra s akár termékekre épülő szolgáltatásokkal megemelt színvonalú szálláshely szolgáltatási rendszer kiépítése, minősítési tanúsítvány kidolgozása
- a védjegy maga Hollókő logója lenne, így ennek levédése, használatának meghatározása is szükséges.

Feladat volt a világörökségi értékek bemutatása, ismeretének terjesztése, az e célú kiadványok elkészítése, továbbá a palóc hagyományörző tevékenység és a középkori kulturális értékek bemutatása rendezvényeken keresztül. Tízennégy éve hagyomány, hogy a világörökséggé nyilvánítás évfordulójához (1987.12.11.) közeli hétvégén Világörökség Napot tartanak. Világörökségi fórumok, szakmai egyeztetések szervezése. Az ezzel kapcsolatos információk megosztása kiemelt feladat a honlapon, a helyi újságban és más médiában.

Fontos a helyi iskolákban „Hollókő óra” heti egy alkalommal való további megtartása és a néptánc oktatása is.

5.6. A 2015-ben a világörökségi gondnoksági feladatok ellátására nyújtandó támogatásból megvalósítani tervezett feladatok, eredmények

A gondnokság 2015-ben az alábbi feladatokat kívánja megvalósítani:

- A kezelési terv elfogadása után a kezelési kézikönyv elkészítése, a rendezési és szabályozási terv módosításának elindítása, a kezelési tervben megfogalmazottak átvezetése.
- Továbbra is fontos a műemléki építész(ek) főépítési feladatra, illetve szakértőként való alkalmazása.
- A Hollókői Védjegy megvalósításának II., befejező szakaszának megvalósítása.
- Az iskolai néptánc-oktatás továbbfolytatása.
- A kezelési tervben megfogalmazott feladatok elindítása, folytatása.
- A világörökségi helyszín építészeti és természetvédelmi értékeinek megőrzéséhez, karbantartásához két fő állandó foglalkoztatása.
- Rezszi-jellegű kiadások finanszírozása.
- Egy fénymásoló beszerzése a gondnoksági adminisztrációs munkák segítésére.
- A néphagyományok megőrzéséhez, az ehhez kapcsolódó rendezvények szervezése.
- A Kossuth út 74. szám alatti műemléki ház megcsúszott alapjának helyreállítása.
- Az Ófalu tűzjelző rendszerének megvalósítása az elkészült tűz-megelőzési témájú tanulmányok alapján.
- A 2016-ban megjelenő GINOP-pályázatra való felkészülés, tervezés.

5.7. A világörökségi gondnokság rövid-, közép- és hosszú távú tervei

Jelenleg futó fejlesztések

I. „PRÓBÁLJON SZERENCSEÁT HOLLÓKÓN!” – ÉMOP-2.1.1/A-12

Kiemelt turisztikai nagyprojekt.

A/ A projekt átfogó célja:

- A projektgazda a megye gazdasági koncepciójával összhangban általános célként tűzte ki, hogy projektje hatására fokozódjon Nógrád megye ismertsége a turisztikai piacon, növekedjen az ide látogatók és az itt eltöltött vendégéjszakák száma. Ebben Hollókő, mint az egyetlen világszerte ismert nógrádi település húzóerőt képvisel.
- A projekt általános célja az is, hogy a Hollókőn megforduló turisták és látogatók olyan minőségi kínálatot kapjanak, mely - elégedettségük mellett - növeli a turizmusból származó bevételt mind az önkormányzati, mind a vállalkozói szféra által működtetett területeken, ösztönözve ezáltal a térségi turisztikai vállalkozások által foglalkoztatottak számának bővülését.
- Munkahelyeket – jobb megélhetési lehetőséget teremtsen a helyben élőknek.
- Hollókő mint „élő falu” – mind többen éljenek életvitelszerűen is a település Ófalujában, és mind többen foglalkozzanak hagyományos mesterségekkel, szakmákkal.
- Felújításra kerüljön több, jelenleg leromlott állapotú műemléki ingatlan.
- Fejlesztési igény a vendégek színvonalasabb ellátására.

B/ A projekt várható hatása a térség gazdaságára

A projekt hatása több síkon fog érvényesülni:

- a hollókői műemlék együttes fenntarthatósága javul,
- a beáramló, megnövekedett turistaszám, illetve a növekvő költségek révén a helyi kisvállalkozói szolgáltató szektor megerősödik, gazdasági stabilitása növekszik, új vállalkozások jönnek létre,

- a helyi és környékbeli szálláshely szolgáltatók értékesített vendégéjszakáinak száma növekszik, emelkedik a szolgáltatás szintje,
- nő a helyi lakosság jövedelemszerző képessége,
- nő a kistérség fiatalokat megtartó képessége, az itt letelepedők aránya.

A projekt legfontosabb multiplikátor hatása lehet, hogy a vendégházak mellett Hollókőn beindul a minőségi szálláshely-fejlesztés az Ófalun kívül.

A projekt hatásaként kialakul és megerősödik egy kelet-nógrádi négypólusú turisztikai kínálati rendszer: Hollókő, Szécsény, Ipolytarnóc, Salgótarján. A turisztikai kínálat-együttes abban a kínálati mezőben növeli meg tartózkodási időt (2-4 napos tartózkodások), amely terén a régiónak egyébként is erős az országos pozíciója.

A kínálati rendszer megerősödése után megkezdődik annak északi irányba történő kiterjedése, bekapcsolva a szlovákiai településeket és természeti értékeket.

A projekt jelentősége, közvetlen és közvetett társadalmi-gazdasági hasznai messze túlmutatnak a lokalitás keretein. Nemzetközi hatású és vonzó körű attrakció-együttes jön létre, amely erősíti Magyarország turisztikai potenciálját a közép-európai térségben.

II. „Hollókő és Kalonda víztani értékeinek és vizes élőhelyeinek helyreállítása és bemutatása” – Hollókő Község Önkormányzatának természetvédelmi pályázata

Hollókő Község Önkormányzata Magyarország-Szlovákia Határon Átnyúló Együttműködési Program keretein belül pályázatot nyújtott be Kalonda felvidéki községgel közösen, melyre támogatást nyert.

Projekt Partner neve	Hollókő Község Önkormányzata
Projekt rövid címe	Vizesélőhelyek Hollókőn és Kalondán
Projekt(rész) kód	HUSK/1101/2.2.1/0002

A projektben megvalósítandó tevékenységek a következők:

- Természetvédelmi „Váralja” tanösvény kiépítése a Homokbányától a Parasztfürdőig,
- Bemutató kiállítás készítése, kubikgödör a kétéltűek (foltos szalamandrák) védelmi funkciójú bemutatóhelyé alakítása,
- Forrás kialakítása – befedése megközelíthetőség biztosítása
- Parasztfürdő maradványainak állagmegóvó felújítása, kisebb medencék kialakítása a foltos szalamandrák számára,
- Információs táblák kihelyezése (a forrás, a parasztfürdő, a terület kétéltű faunájának bemutatása),
- Mosótavak helyreállítása – „A kenderfeldolgozás története” c. tanösvény kialakítása az ófalu alatti patak menetén.

III. Minőségi, 4 csillagos szálloda építése Hollókőn – A Fortbau Kft. minőségi szálláshelyek kialakítására vonatkozó pályázata

A szálloda tervezése során kiemelt figyelmet fordítanak arra, hogy illeszkedjen a természeti környezetbe. A szálloda elhelyezkedéséből adódóan sem az Ófaluból, sem a

várból nem látható. A tervezés során folyamatos egyeztetésekre került sor a műemlékvédelem helyi felelősével.

A tervezés során követendő célok a következők voltak:

- tájba és történeti kontextusba helyezés,
- maximális kihasználtság,
- optimumra törekvés és fenntarthatóság (szállodatechnológia, üzemeltetés, energetika),
- a mai és a történeti építészet metszéspontjában elhelyezendő magatartás.

A részletes egyeztetés eredményeképpen a szálloda adatai a következőképpen alakultak:

- 53 vendégszoba,
- 150 fő befogadására alkalmas étterem,
- 60 fős konferencia terem,
- 400 m² wellness részleg.

Az építkezés során olyan anyagokat használnak fel, amelyek összhangban vannak a falut jellemző építési anyagokkal. A szállodának olyan az alaprajza, mellyel azt a hatást kívánták elérni, hogy annak tömege semmilyen nézetből se legyen túlzottan hosszú, és ezzel a megjelenése a környezetbe kedvezőbben illeszkedjen.

A fentiek alapján a beruházás hozzájárul ahhoz, hogy a világörökség ezen elemét mind többen tekintsék meg.

IV. Fenntartható használat, további tervek – Az Önkormányzat a most készülő kezelési tervben kívánja meghatározni a fentieket.

Rövid távon cél a Gazdaság és Innováció Operatív Program (GINOP) 7. prioritása keretében a világörökségi területek turisztikai fejlesztésére 2016-tól megnyíló pályázati lehetőség kiaknázása. Ennek keretében a KET-tel összhangban, a külterületekre – nadrágszij-parcellákra és a hagyásfás legelőkre – mint a világörökségi helyszín attribútumai közé tartozó helyi gazdálkodási módokat kívánják bemutatni sétautakkal, gasztronómiai és egyéb látogatóbarát fejlesztésekkel (helyi termék-előállításal), léghábelek eltüntetésével, útvonalak, lépcsők, járdák felújításával, kiváltásával, a vár fejlesztésének 3. ütemével, 2,5–3 Mrd Ft értékben.

6. Pécs (Sopiana) ókeresztény temetője

6.1. A világörökségi gondnokság kijelölése

Tekintettel arra, hogy a Pécs (Sopiana) ókeresztény temetője világörökségi terület esetében az önkormányzat tulajdonában lévő Zsolnay Örökségkezelő Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság évek óta szakmailag megfelelő módon látja el a kezeléssel összefüggő feladatokat, Balog Zoltán miniszter úr a társaság kijelölése mellett döntött.

6.2. A világörökségi helyszín bemutatása

Pécs város római kori elődje, Sopianae késő római, (részben) ókeresztény északi temetőjének egy része 2000-ben felkerült a világörökségi helyszínek közé. A kultúrtörténeti kincs minősítést azzal az indokkal érdemelte ki, hogy a feltárt leletegyüttes építészetében és falfestészetében rendkívül sokoldalúan és összetetten szemlélteti a Római Birodalom északi és nyugati provinciáinak korai keresztény temetkezési építészetét és művészetét. Több száz

téglasír, több tucat kőből és téglából épített kisebb sírkamra, valamint nagyobb méretű temetői épületek találhatóak a világörökségi területen, melyeknek egy része festett, belső terük bibliai jelenetekkel és szimbólumokkal díszített, ami tovább növeli az emlék együttes egyediségét, egyetemes kulturális értékét.

A világörökségi helyszín a 2000. évig ismert ókeresztény emlékek nagy részét magában foglaló középkori Püspökvár (Dóm tér), a Szent István tér területén és az Apáca utca egy részén található. Kiterjedése nem azonos a késő római északi temető határaival, mert ahogy azt a közelmúlt feltárásai bebizonyították, a temető jóval nagyobb volt, egészen a város jelenlegi főteréig, a Széchenyi térig nyúlt el keleti irányban.

A Római Birodalom északi és nyugati római provinciáinak késő római temetőiben általában nem volt jelentősebb mennyiségű kőből épített temetkezőhely. Sopianae ezen temetőjének sajátossága, hogy itt nagyszámú ilyen típusú építmény koncentrálódott. Ezek kisméretű családi sírkamrák és nagyobb közösségi sírboltok, temetői építmények. A temető épületegyüttese nagyságát és gazdagságát tekintve a legjelentősebb az Itálián kívüli nekropoliszok emlékéanyagában, beleértve a dalmáciai (Salona, Split, Nis), a bulgáriai (Szófia) vagy a spanyol és a svájci építményeket (La Alberca, Chur). Az emlékéanyag provinciális viszonylatban valóban egyedülálló és egyediségében egyetemes értékű örökség, amely az ókorba, és ezáltal egy letűnt, de hatásaiban máig fennmaradt civilizációba nyúlik vissza.

A pécsi ókeresztény temető falfestményeinek legközelebbi párhuzamai a római katakombaművészetben találhatóak meg. A pécsi sír építmények azonban erősen eltérnek a katakombáktól, hiszen itt eredetileg a felszínen kialakított nekropolisz területén emelt, különálló építményekről van szó. Különböznek a Balkánon, illetve más európai provinciákban talált ókeresztény sírkamráktól is, mivel a pécsiiek részben kétszintesek, és kettős rendeltetés kielégítésére építették őket: egyszerre voltak temetkezési helyek (sírkamra – cubiculum) és szertartások céljaira szolgáló kápolnák (memoriae). Építészetileg azért is páratlanok a pécsi ókeresztény épületek, mert megőriztek egy, az ókorban még ritka építészeti formát, a vertikálisan tagolt sírkamra-kápolna építészeti egységet.

Sopianae temetői építményeinek változatossága egyebek mellett a pogányságból a kereszténység felé mutató lassú hagyományváltás, rítusváltozás bemutatója is. A 4. század végére Sopianae temetőjében minden bizonnyal uralkodóvá váltak az új keresztény elemek, amit az épületeknek tükrözniük kellett. A sírkamrákban fennmaradt falfestmények sajátos képi bemutatóját adják a 4. századi kereszténység hitvilága kialakuló jelképrendszerének, kedvelt ószövetségi és újszövetségi motívumainak.

A falképeken keresztül nem csak a késő római kori kereszténység eszmeiségéhez kerülhetünk közel, hanem láthatjuk azt is, hogy az új vallás nem sokkal elterjedése után milyen páratlan művészeti alkotásokat hozott létre. A freskók a korai keresztény provinciális művészet itáliai mintaképek alapján készült hiteles alkotásai, amelyek egyszerre tükrözik a kor egyetemes gondolatvilágát és tartalmazznak helyi, egyedi elemeket is. Az ókereszténység legáltalánosabban használt szimbóluma, a Krisztus monogram kedvelt díszítőelem a sopianaei sírkamrákban. Emellett olyan bibliai jelenetek, mint a bűnbeesés, az orozslánok vermébe vetett Dániel próféta, Szűz Mária és a gyermek Jézus, Jónás és a tüzes kemencébe vetett ifjak történetei elevenednek meg a falfestményeken. A gazdag növényi és állati ornamentika – galambok, pávák, a kancsó és pohár és a paradicsomkert szimbolizáló geometrikus díszítések – a sopianaei freskók gyakori motívumai.

Az ókeresztény emlékeket bemutató Cella Septichora Látogatóközpont 2007 márciusában nyitotta meg kapuit a látogatók előtt. Az addig csak külön-külön látogatható késő római sírépítmények – melyek 2000 óta a világörökség részét képezik – egyetlen komplexumban kerültek bemutatásra. Az Ókeresztény Mauzóleum, valamint az Apáca utcai sírépítmények különálló szigetként helyezkednek el a világörökségi helyszín területén.

A pécsi világörökségi helyszín kezeléséért felelős intézmény 2002-ben alakult meg Pécs /Sopianae Örökség Kht. néven, mely 2008-tól Pécs/Sopianae Örökség Nonprofit Kft. néven működött tovább. 2011. március 1-től, intézményi átalakulást követően a Zsolnay Örökségkezelő Nonprofit Kft. látja el a pécsi ókeresztény temető üzemeltetését, gondnoksági feladatait. A Világörökségi helyszíneket érintő legfőbb feladata a kiemelkedő építészeti, szakrális, és művészettörténeti értéket képviselő pécsi ókeresztény temető védelme, helyreállítása, népszerűsítése és magas színvonalú interpretációja. Célkitűzéseink között kiemelkedő jelentősége van annak, hogy a világörökség értékeit új kontextusban, tereit megújult funkcióban használjuk, így bővítve Pécs kulturális programkínálatát.

6.3. A világörökségi helyszín jelenlegi állapota, kihívások

Világörökségi helyszínt kezelő szervként a társaság elsődleges feladata a műemlékvédelmi előírások betartása, a megőrzés, valamint a bemutatás - kutatás kötelezettségének megfelelően a nemzetközi szintű megismertetés. Legfontosabb feladat a műszaki állapot stabilizálása, a műemlékegyüttes megfelelő szintű megőrzése. A műemlékvédelmi munkák finanszírozására pályázati forrásokból nyílik lehetőség.

2012 januárjában 3 millió forint támogatást nyert el a gondnokság a Nemzeti Kulturális Alap jóvoltából, melyet a világörökségi helyszín területén található III., XIX. és XX. számú sírkamrák restaurálására fordítottak 2013 tavaszán.

6.4. A 2013-ban a világörökségi gondnoksági feladatok ellátására nyújtott támogatásból megvalósult feladatok

A gondnokság széleskörű kulturális tevékenysége következtében megszorodott az elvégzendő feladatok száma, időszzerűvé vált továbbá az egyes helyszínek épületenergetikai korszerűsítése.

2013-ban a törvényben előírt támogatási összeg a következő fejlesztésekre nyújtott lehetőséget a pécsi világörökségi helyszínek esetében:

- 2 fő munkavállaló heti 40 órában történő foglalkoztatása
- a „back office” munkatársak munkakörülményeinek javítása, két irodahelyiség felújítása, korszerű munkaállomások kialakítása (irodabútorok, irodaszerek beszerzése)
- informatikai eszközbeszerzés
- belföldi tanulmányút szervezése
- a Cella Septichora Látogatóközpont védőépületének karbantartása, elavult légtechnikai berendezések cseréje, villamossági korszerűsítési munkák elvégzése.

A Cella Septichora Látogatóközpont gépészeti, légtechnikai megoldásai és az ezekhez kapcsolódó villamos kivitelezés értelemszerűen a kivitelezés kori berendezéseket és megoldásokat alkalmazta, melyek a technológia fejlődésével való összevetésben és az amortizáció léptékével nagymértékű állapotromlást mutatott. Szükségessé vált tehát a sírkamrák állagmegóvását biztosító légtechnikai berendezések nagy, átfogó ellenőrzése, karbantartása, kisebb javítások elvégzése, a gépházak teljes körű rendbetétele, valamint új berendezések üzembe helyezése. A 2013-as évben megvalósuló I. ütemben a Péter Pál sírkamra légtechnikai elemeinek átfogó nagy karbantartása, a komplett rendszer gépházának és eszközeinek rendbetétele, a rendszerben nem működő alegységek üzemben kívül helyezése történt meg. A továbbiakban megvalósult a Cella Septichora vendégfogadó, jegyárúsító helyiség fűtésrendszerének felbővítése, valamint az Ókeresztény Mauzóleum légtechnikai rendszerének átfogó részletezettségű és gondosságú karbantartása és ellenőrzése. Ezekben a területeken az első ütem keretében megállapítható, hogy a működő rendszer teljes mértékű, racionális működése biztosított, valamint előkészített a fejlesztésre.

6.5. A 2014-ben nyújtott támogatásból megvalósult feladatok és eredmények

- 2 fő munkavállaló heti 40 órában történő foglalkoztatása
- műemlékvédelmi, restaurálási munkálatok a Cella Septichora Látogatóközpont emlékei esetében
- a Világörökségi területen található Középkori Egyetem és Aranyos Mária Kápolna emlékeinek, szobortöredékeinek restaurálása
- didaktikai fejlesztések a Cella Septichora Látogatóközpontban.

A támogatásból megvalósult feladatok témákra lebontva:

MŰEMLEKVÉDELEM -MEGŐRZÉS

Sopianae ókeresztény temetőjében a cella septichora és a környékén lévő egyéb emlékek maradványainak 2005-2006-ban végzett feltárását a Baranya Megyei Múzeumok Igazgatósága felkérése alapján Prof. Dr. Visy Zsolt vezette, a műemléki bemutatásra 2006-ban készített tervezetét és javaslatait az érintett szakmai szervezetek és a műemléki tanács elfogadták.

2014-ben Visy Zsolt professzor javaslati alapján az alábbi munkálatokra került sor:

- cella septichora: a római kori járószint részleges restaurálása, láthatóvá tétele; a korábbi fémrács járófelület üvegfelületre való cseréje azokon a területeken, ahol a korabeli járószint látható és értelmezhető.
- A cella septichora északkeleti apszisában található mészkupacok (a műemlék részét képező, annak értelmezéséhez jelentősen hozzájáruló maradványok) kiszabadítása a korábbi fémrács járófelület alól.
- V. számú sírkamra bejáratának láthatóvá tétele a korábbi fémrács járófelület üvegfelületre történő cseréjével.
- Látogatóközpont, Entré: a középkori vár délkeleti barbakánjának rekonstrukciója.
- A Világörökségi területen található, a Világörökség Gondnokság kezelésébe tartozó Középkori Egyetem, és Aranyos Mária Kápolna szintén az „Értékes Pécs” projekt kiemelt elemei. A támogatási összegből valósult meg az itteni feltárásokon előkerült románkori emlékműanyag (szobortöredékek, síremlékek) restaurálása.

2014-ben a gondnokság részt vett a 315/2011. (XII. 27.) Korm. rendelet által előírt világörökség kezelési terv és megalapozó dokumentáció elkészítésében, melynek során megtörtént a helyszínek állapotának részletes felmérése.

BEMUTATÁS - DIDAKTIKAI FEJLESZTÉS

Az ókeresztény emlékek, és a késő római kori Sopianae hiteles és élményszerű interpretációjának érdekében szükséges volt a műemléki tér kiállítási, bemutatói installációjának fejlesztése. **2014-ben az „Értékes Pécs”** elnevezésű projekt keretein belül elnyert pályázati forrásból, és a **világörökségi törvény által biztosított támogatásból** valósították meg a Cella Septichora Látogatóközpont didaktikai fejlesztésének első ütemét.

A támogatási összeg egy részéből került sor a Cella Septichora Látogatóközpontban található Információs táblák cseréjére. A korábbi táblák több esetben hibás, illetve kevés információt nyújtottak. A tartalmi fejlesztések a Janus Pannonius Régészeti Múzeum szakembereinek bevonásával, a múzeum szakmai felügyelete mellett valósultak meg.

6.6. A világörökségi gondnokság rövid-, közép- és hosszú távú tervei

Rövidtávon cél a Gazdaság és Innováció Operatív Program (GINOP) 7. prioritása keretében a világörökségi területek turisztikai fejlesztésére 2016-tól megnyíló pályázati lehetőség kiaknázása. Ennek keretében kiforrott koncepciójuk létezik, amelyet folyamatosan egyeztetnek a partnereikkel:

- A koncepció elsődlegesen az ókeresztény sírkamrákra irányul, de a környező – összesen 8,5 hektáros – belvárosi területre is koncentrálnak (amelyen különböző tulajdoni viszonyokat, zöldterületeket, stb. is figyelembe kell venni).
- A látogatóközpontban az ott található sírépítmények teljes restaurálását szeretnék befejezni.
- Ezen kívül a koncepció része egy ajándékbolt kialakítása, a vendégváró tér és az illemhelyek megfelelő bővítése, illetve kialakítása.
- A koncepció további része a múzeumpedagógiai foglalkoztató tér és a bemutató-, illetve tartalomfejlesztés (3D-s film készítése, info-pontok, kiszolgáló létesítmények, raktárak, elektromos rendszer fejlesztése).
- Az ókeresztény mauzóleum korábbi felújításához kapcsolódva a látogató tér (vizes blokkok) továbbfejlesztését, valamint az egységes megjelenést biztosító "világörökségi sétány" kialakítását tervezik.
- A tervezett fejlesztés további eleme a két legelhanyagoltabb és jelenleg csak részlegesen bemutatható Apáca utcai síremlék bemutatásának fejlesztése, és ahhoz kapcsolódva a Csontváry Múzeum kertjébe csatlakozó fogadóközpont kialakítása, a rehabilitált várfalsétányokkal való összeköttetés kialakítása.
- Külön hangsúlyt fektetnek a terület egységes üzemeltetésére (térfelügyelő- és beléptető rendszer, diszpécser-szolgálat, szociális blokkok kialakítása).

Összességében egy világörökségi negyed kialakítása a cél. A meglévő ókeresztény emlékek felújítása, attraktivitásának fokozása + ezzel együtt különböző funkciókra épülő, bejárható egységes egészszé szervezése. A Zsolnay Negyed 5,5 hektáron ezt már megvalósította, a 8,5 hektáros tervezett fejlesztés eredményeként egy egész napos élményt nyújtó attrakció jöhetne létre, a Zsolnay negyedhez hasonlóan egységes menedzsmenttel támogatva (karbantartás,

épületfigyelés, arculat, kommunikáció, a különböző tulajdonú, működtetésű attrakció-elemek szinergikus összehangolása, az ehhez szükséges közös hálózatok kiépítése, stb. révén). A költségek becsült nagyságrendje: 4 Mrd Ft.

Hosszú távú fejlesztések a megőrzés és a bemutatás színvonalának emelésére vonatkoznak.

7. Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj

7.1. A világörökségi gondnokság kijelölése

A tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj világörökségi gondnokságaként – a földművelésügyi miniszter egyetértésével – a Tokaji Borvidék Szőlészeti és Borászati Kutatóintézetet (TSZBK) jelölte ki Balog Zoltán miniszter úr. A Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj világörökségi gondnokság 2013. szeptember 2-án Tokaj székhellyel kezdte meg a működését, 3 fővel. A gondnokság munkatársai többek között területfejlesztéshez, agrárgazdasághoz, turizmushoz, pályázatmenedzsmenthez, környezetgazdálkodáshoz, régiómarketinghez értő, németül, angolul is beszélő szakemberek voltak.

A TSZBK 2015. március 1-jével jogutód nélkül megszűnt, az új világörökségi gondnokság kijelölése folyamatban van.

7.2. A világörökségi helyszín bemutatása

A Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj világörökségi terület az észak-magyarországi régióban, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében található. Ezen belül is 5 járást érint a területe: gönci, sárospataki, sátoraljaújhelyi, szerencsi, tokaji járás.

A világörökségi terület 27 település közigazgatási területét érinti: Abaújszántó, Bekecs, Bodrogkeresztúr, Bodrogkisfalud, Bodrogolaszi, Erdőbénye, Erdőhorváti, Golop, Hercegkút, Legyesbénye, Makkoshotyka, Mád, Mezőzombor, Monok, Olaszliszka, Rátka, Sározsadány, Sárospatak, Sátoraljaújhely, Szegi, Szegilong, Szerencs, Tarcál, Tállya, Tokaj, Tolcsva, valamint Vámosújfalú. A tokaji világörökségi terület magterülete 8 települést (Bodrogkeresztúr, Bodrogkisfalud, Mád, Mezőzombor, Szegi, Tállya, Tarcál, Tokaj) és 6 világörökségi objektumot (Ungvári Pincék (Sátoraljaújhely), Rákóczi Pince (Sárospatak), Kőporosi Pincesor (Hercegkút), Gombos-hegyi Pincesor (Hercegkút), Oremus Pincék (Tolcsva), Tolcsvai Bormúzeum Pincéi (Tolcsva)) foglal magában. A védőterülettel együtt alkotják a 88 124 hektár kiterjedésű tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáját.

7.3. A világörökségi helyszín jelenlegi állapota

A törvényben meghatározott feladatait ellátva a gondnokság megkezdte a világörökségi terület állapotának felmérését, a világörökségi objektumok helyzetének megismerését. Ennek érdekében a gondnokság helyszíni szemlét tartott a 6 világörökségi objektumnál, illetve a magterület településeinek polgármestereinél. A tulajdonosokkal, illetve a kezelő szervvel folytatott beszélgetések és helyszíni bejárások során megismerte az objektumokkal kapcsolatos legfontosabb problémákat és veszélyeket.

Sátoraljaújhely: Ungvári pincék

Jelenlegi formájában az Ungvári Pincészet 50.000 m² külszíni területen fekszik, Sátoraljaújhely északi részén. A 27 db eredetileg teljesen különálló pince horizontális és vertikális „összevágásával” alakult ki a mintegy 14–16 km hosszú négyzetes, labirintus jellegű pincerendszer. Jelen tényállás szerint a pincészet több magán és jogi személy tulajdonában van, így a már a pincék külső boltozatát szemügyre véve is eltérő képet kapunk az állapotokról. Találkozhatunk felújított, rendezett pincékkel, illetve leromlott, beszakadt pincékkel egyaránt. A korábbi évtizedekben a felszín különböző kertészeti megoldásokat alkalmazva hasznosították. Pillanatnyi státuszát tekintve elhanyagoltnak, rendezetlennek mondható. Ezzel ellentétben a pincészet bejárata, kapuzata és környezete korábban felújításra került, de csak részlegesen, mivel a pincékhez vezető utat végigjárva befejezetlen munkálatokkal találkozhatunk.

Sárospatak: Rákóczi pince

2010-ben egy régészeti feltárás kezdődött a pince fölötti földrétegben, amelynek hatására egy szakasz beomlott (amit azóta megjavított a tulajdonos saját erőből), de a munkálatok azóta is folynak. Mindennaposak a pince boltozatának beszakadásai, a szellőzők eltömedékelése miatt a pince mikroklímája felborult. A tulajdonos (Pajzos-Megyer Kft.) elmondása szerint már jogi útra is terelték a problémát és évek óta küzdenek azért, hogy a pince állapota emiatt a projekt miatt ne romoljon tovább, de megoldás még nem született. Jelenleg a pince zárva tart, mert veszélyes az ott tartózkodás. A Sárospataki Önkormányzat és a tulajdonos keresik az együttműködési lehetőségeket a pince állapotának javítására és a további működtetésre. Megoldandó feladat a pince felszín feletti szellőzőnyílásainak tulajdonjogi viszonya. A pince szerves része a szellőző, anélkül nem lehet megóvni a pince mikroklímáját, de a felszíni terület már nem tulajdona a pincének. A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei tervezés projektkidolgozásában szerepel az objektum felújítása.

Hercegkút: Kőporosi, Gombos-hegyi pincesor

A Kőporosi Pincesor állapotát tekintve közel sem mondható ideálisnak, mivel a 87 pincéből 35 súlyosan sérült, a 2010-ben bekövetkező hatalmas mennyiségű esőzés következtében. A természeti csapás folytán és a felszíni csapadékelvezetés hiánya miatt a pincék sorra omlottak be a pincesoron, ennek következtében mielőbbi rekonstruálásra szorulnának. Az önkormányzat aktív közbenjárására „vis major” alpból részben megoldódni látszik a fejlesztés. 2014-ben várható a terv és a kivitelezés. A Gombos-hegyi Pincesor esetében az állapotok eltérő képet mutatnak, mivel a Magyarország-Szlovákia Határon Átnyúló Program keretében az Európai Regionális Fejlesztési Alap finanszírozásával, az Élő Hagyományok - Közös Értékek projekt során turisztikai vonzerő és infrastruktúra-fejlesztés van folyamatban, amelynek a várható befejezése 2014. augusztus 31-e. A projekt a közterület modern infrastrukturális feltételeit fogja javítani. A pincék több tulajdonos kezében vannak, állapotuk átlagos.

Tolcsva: Oremus pincék, Tolcsvai Bormúzeum pincéi

Az Oremus Pincék (tolcsvai pincesor) 180 pincéje 25–30 tulajdonos kezében van. A pincelejáratok nagyrészt jó állapotban vannak, de néhány lejárát felújítást igényel. A felszíni vízelvezetés megoldatlansága miatt főleg az elmúlt évek bőséges csapadéka helyenként pincebeszakadásokat eredményezett. Turisztikai szempontból egy vizes blokk kialakítása elengedhetetlen lenne, ami a pincesor előtt lévő jelenleg fás területen parkrendezés után kivitelezhető lenne. Ennek megvalósításához megfelelő pályázati forrásra van szükség.

A Tolcsvai Bormúzeum pincéje a Tokaji Borvidék Szőlészeti és Borászati Kutatóintézet kezelésében van. Általános állapota megfelelő. A pince állagmegóvása folyamatos, de több bejárat rekonstrukciója szükséges.

A magterület: Bodrogkeresztúr, Bodrogkisfalud, Mád, Mezőzombor, Szegi, Tállya, Tarcal, Tokaj. A 6 település és vonzáskörzete a kultúrtáj legszerveesebb, egybefüggő része. Az itt élő emberek, az épített örökség, a természet valamint a szőlészethez, borászathoz kötődő viszony olyan örökséget jelent, amely a borvidék egészét tekintve is kiemelkedő. Az érintett polgármesterek tevékenységük során külön figyelmet fordítanak a világörökségi értékek megőrzésére és fejlesztésére. A jövőben fő feladat a terület világörökségi fejlesztések további koordinációja és kivitelezése, valamint a régió egységként történő kezelése.

Főbb kihívások, problémák a világörökségi borvidék egész területére vonatkozóan

1. *Társadalmi, demográfiai folyamatokból fakadó problémák*

A demográfiai folyamatok változásait megvizsgálva a térségben egyértelműen látszik, hogy a természetes fogyás a meghatározó. A természetes fogyás, ezen belül is a születések számának visszaesése, továbbá az elöregedés folyamata nemcsak a jelen időben, de a jövőben is jelentős problémát okozó tényező marad. A térség népességének tényleges csökkenéséhez a fiatalabb korosztály elvándorlása is hozzájárul, amely hatást gyakorol a lakosság életkori összetételére. Ennek a problémának a megoldására az 1981/2013. (XII. 29.) kormányhatározatban a Kormány felhívja a nemzetgazdasági minisztert, hogy vizsgálja meg annak feltételeit, miként valósítható meg a térségben a tokaji életpályamodell keretében a szőlészeti tevékenységbe történő ötszáz fő alacsony végzettségű vagy piacképes szaktudással nem rendelkező, hátrányos helyzetű, tartósan munkanélküli személy bekapcsolása, figyelemmel az átképzési szükségletekre, annak költségeire és az erre igénybe vehető támogatási lehetőségekre.

2. *Éghajlatváltozásból fakadó problémák*

A szőlőtermesztés szoros összefüggésben van a klíma alakulásával, ennek folytán a bor mennyiségével és minőségével is egyaránt. A globális klímaváltozás hatást gyakorol a növényvédelemre, a szőlő fejlődésére (pl.: hamarabb beérik a termés, lerövidül a szüret). A klímaváltozás feltehetőleg nem fog egyformán hatni a különböző termőhelyeken és különféle szőlőfajtákra. Azonban Tokaj-Hegyalja egy sajátos mikroklímával rendelkezik, egy komplex rendszert alkot, mely nemcsak az éghajlattól függ, viszont bármelyik összetevőnek a változása szerepet játszhat ennek az egyensúlynak a felborulásában.

A szélsőséges időjárási események gyakorisága megnőtt. Ilyen a hőmérséklet emelkedése, a szélviharok, a heves esőzések, jégesők, az extrém csapadékkal, illetve extrém száraz időszakok, amelyek kiszámíthatatlanná teszik a már kialakult hagyományos szőlészeti agrotechnikát, és egyben megviseli a szőlőt is. Nincs mindenhol megfelelően kiépítve a csatornahálózat, illetve a meglévők, több helyen rekonstrukcióra szorulnak. A belterületeken, valamint a meredek domboldalakon, ahol mezőgazdasági művelést folytatnak, különösképp a hegy-völgy irányú szőlőültetvényeken nagy figyelmet kell fordítani a vízelvezető csatornahálózat kiépítésére. Szükséges lenne a dűlőúthálózat fejlesztésére, az árokhálózat karbantartására.

3. *Egyéb emberi tevékenységekből (vagy a szakszerűsége hiányából) fakadó problémák*

- A túlhasználó-degradáló, nem fenntartható termelő, szolgáltató tevékenységek.
- Gondatlanságból, illetve tudatosan elkövetett tájképi és települési károkozások.

- Érdekellentét a bányászat és a szőlőtermelés között. A terület kétség kívül a felszíni bányászat fontos helyszíne, de a bányászat során és a kitermelést követően történt tájrombolás egy világörökségi területen, amely kultúrtáj kategóriában kapott világörökségi címet, veszélyeztető tényező lehet mind a tájképi rombolás, mind a világörökségi értékvédelem szempontjából.
- A pincék tulajdonjogának földhivatali nyilvántartását be kell vezetni.
- A felszíni szellőzők tulajdoni helyzetének rendezése.
- A világörökségi területen lévő épített és mezőgazdasági környezet elhanyagoltsága.
- Településképe nem illő módon történő felújítás. A pincék településképi szerepe, valamint az intenzív köztéri kapcsolatuk miatt a felújításokat egységesen kellene kezelni.

7.4. A 2013-ban nyújtott támogatásból megvalósult feladatok

A gondnokság feladatait a Vötv. egyértelműen meghatározza. Ezek közül elsősorban a világörökségi terület kezelési tervének kidolgozása, az azzal kapcsolatos egyeztetések lefolytatásában való közreműködés volt az elsődleges feladat. Természetesen ezzel párhuzamosan az értékek állapotfelmérése és fejlesztése is folyamatban van. Szükséges a kezelés működési rendszerének megtervezése és kialakítása, amelynek borvidéki konszenzuson kell alapulnia.

A kezelési terv elkészítésének munkálatait a Forster Központ által közbeszerzési pályázat útján kiválasztott Város-Teampannon Kft. végezte, a gondnoksággal folyamatosan együttműködve a kezelési terv végrehajtásához szükséges adatok gyűjtésében, elemzésében és a világörökségi kezelési terv teljesítéséhez szükséges lépések meghatározásában.

A széleskörű társadalmisítási igénynek megfelelően és a modern szakmai módszertanokat alkalmazva a megalapozó dokumentáció kialakításához minden borvidéki szereplőt, illetve illetékes hatóságot, szervezetet bevontak. A dokumentáció elkészült. A dokumentum, illetve a borvidéki egyeztető fórumok első 4 találkozója alapján elkezdődött a kezelési terv összeállítása.

Az egyeztető fórumok állandó résztvevői a tématerületek elismert és szakmai kompetenciával bíró képviselői: Bor-Vidék Tokaj-Hegyalja Társaság, Ággteleki Nemzeti Park Igazgatóság, BAZ Megyei Kormányhivatal Építésügyi Hivatala, Tokaj Világörökségért Egyesület, Tokaj Mikrorégióért Alapítvány, Zempléni Településszövetség, BAZ Megye Közgyűlésének elnöke, Tokaji Borvidék Hegyközségi Tanácsa, Tokaj-Hegyalja Programiroda, Magyar Turizmus Zrt. Regionális Marketing Igazgatósága Eger.

A borvidéki egyeztető fórumok első 4 alkalomával minden tématerület elmondhatta, mit gondol, mit javasol a megalapozó dokumentáció és a kezelési terv kapcsán. Az elhangzottakról jegyzőkönyv készült, amelyek főbb és komplex gondolatai részét fogják képezni a kezelési tervnek. A résztvevőknek írásban is lehetőségük volt a véleménynyilvánításra.

A kiemelt feladat mellett felsorolandó 2013. évi tevékenységek:

- A gondnoksági iroda infrastrukturális kialakítása, a gondnokság stábjának megteremtése.
- Bemutatkozás a borvidéki szereplőknek és az országos érintett szervezeteknek. Adatbázis építés. Kommunikáció.
- A világörökségi terület magterületi helyszínének és a 6 borvidéki világörökségi objektum személyes meglátogatása.
- Konferenciák szervezése, konferenciákon való aktív részvétel.

- Nemzetközi kapcsolatok építése.
- A megalapozó dokumentáció és a kezelési terv szervezése, lebonyolítása, dokumentálása. Egyeztetések a Forster Központtal és a Város-Teampannon Kft.-vel.
- A Hungarikum Bizottság rendezvényein való részvétel. Hungarikum Díj átvétele.
- Véleményezés és javaslatküldés a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei tervezés operatív munkacsoportjához. A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei tervezés koncepciójához igazodó programozás, illetve projektötletek felvitele, menedzselése a borvidékre vonatkozóan. Borsod-Abaúj-Zemplén megye két világörökségi gondnokságának fejlesztését és működését segítő projektötlet kialakítása, egyeztetése.
- Pályázatfigyelés, futó pályázatok menedzselése.
- Egyéb operatív feladatok ellátása. Véleményezések.
A felsorolt tevékenységekből kiemelendő a konferenciák, illetve a nemzetközi kapcsolatok építése és a pályázati tevékenység. Ezekkel összefüggésben a gondnokság képviselője a következő rendezvényeken vett részt mint meghívott előadó, vagy mint szervező:
 - Tokaj-Hegyalja tervezési helyzetét, térségfejlesztési, világörökségi eredményeit, nemzeti értékeit bemutató konferencia, mint előadó és mint szervező (Tokaj);
 - Erdőbénye Aszúfesztivál, mint meghívott előadó (Erdőbénye)
 - Nautilus Fenntartható Életmód Klaszter konferenciája, mint meghívott előadó (Miskolc)
 - Nemzetközi Konferencia Krakkóban, Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, mint meghívott előadó, borvidéki világörökséget bemutató fotókiállítással
 - I. Hungarikum Gálaest, Hungarikum Díj ünnepélyes átvétele a kultúrtájt képviselve (Budapest).

A nemzetközi kapcsolatok építésénél fontos megemlíteni a VITOUR kapcsolatfelvételt, amely szervezet Európa világörökségi borvidékeit foglalja magában. 2014-ben várható személyes egyeztetés a további közös projektötletek és kivitelezések kapcsán. A 2013. évben 2 LEADER pályázat került beadásra, első körös engedélyezése megtörtént. Összefoglalóan:

- *Együttműködésben örökségünkért-térinformatikai rendszer kiépítése Tokaj-Hegyalján*
Koordináló szervezet és tartalom: Dél-Zempléni Vidékfejlesztési Szövetség; térinformatikai légifotó alapján kialakított világörökségi szelvény információval való feltöltése, lektorálása. Támogatóként a projektben.
- *Tokaj-Hegyalja világörökségi területeinek vonzerő növelése*
Koordináló szervezet és tartalom: Tokaj-Hegyalja, Taktaköz, Hernád-Völgye Idegenforgalmi Kulturális Egyesület; mobil applikáció világörökségi helyszínek és objektumokra vonatkozóan (magyar-angol nyelven), keménykötésű szakkönyv a Tokaji Borvidék világörökségi értékeiről, minőségi világörökségi naptár, nagyméretű információs tábla a borvidéki 6 objektumhoz kihelyezve, a gondnokság által üzemeltetett weblap fejlesztések. Konzorciumi tagként a projektben.

7.5. A 2014-ben nyújtott támogatásból megvalósult feladatok és eredmények

A világörökségi terület kezelési tervének kidolgozásában, az azzal kapcsolatos egyeztetések lefolytatásában való közreműködés volt a fő feladat.

A kezelési terv elkészítése:

- A kezelési terv előkészítésében való együttműködés a Forster Gyula Nemzeti és Örökséggazdálkodási és Szolgáltató Központ által közbeszerzés útján kiválasztott Város-Teampannon Kft-vel.

Általános tevékenység

- Részvétel a helyszín tudományos alapú értékvizsgálatában, állapotának dokumentálásában, valamint a fenntartható használat adott helyszínre érvényes és a világörökségi kezelési tervben érvényesítendő kritériumainak kidolgozásában.
- Részvétel a világörökségi kezelési terv végrehajtásához szükséges adatok gyűjtésében, elemzésében és a terv teljesítéséhez szükséges lépések meghatározásában.
- Részvétel a kezelési terv kidolgozásában és felülvizsgálatában, közreműködés az azzal kapcsolatos egyeztetések lefolytatásában.
- A világörökségi terület állapotának folyamatos követő figyelése, az ezzel kapcsolatos intézkedések kezdeményezése.
- A világörökségi terület értékmegőrzésével és fejlesztésével kapcsolatos feladatok megvalósításának kezdeményezése, szervezése, előmozdítása folyamatos együttműködésben az érintett partnerekkel.
- Jelentés készítése a kultúráért felelős miniszter részére a világörökségi terület állapotáról, különös tekintettel a világörökségi területet érintő minden olyan tevékenységre, amely kihat a világörökségi helyszín kiemelkedő egyetemes értékére.
- Törvényben, határozatban megfogalmazott gondnoksági feladatok.
- Az iroda infrastrukturális fejlesztése.
- Gondnoksági egyeztetések a partnereknek.
- A 6 világörökségi objektum és a magterület fejlesztési lehetőségének előkészítése;
- Tokaj-Hegyalja Világörökségi Tudástár előkészítése, a rendszeralapok megfogalmazása, az értékek digitalizálásának, dokumentálásának tervezése.
- Szakmai műhelyek szervezése, a tématerületek fókuszált elemzése.
- Borvidéki világörökségi nap tervezése, konferencia, szakmai workshop kerekasztal beszélgetések szervezése.
- Takács András Díj kezdeményezése, menedzsment feladatainak ellátása.
- A BAZ megyei tervezés következő hét éves ciklusára vonatkozó, világörökséghez kapcsolódó javaslatok megfogalmazása.
- További borvidéki egyeztető fórumok szervezése a kezelési tervhez kapcsolódóan, a kezelési terv borvidéki konszenzuson alapuló véglegesítése, együttműködve a borvidéki szereplőkkel, a Forster Gyula Nemzeti és Örökséggazdálkodási és Szolgáltató Központtal és a Város-TeampannonKft.-vel;
- Hungarikum Bizottság (VM) rendezvényeken való részvétel.
- Kommunikációs anyagok készítése, nemzetközi kapcsolatok építése.
- Pályázatok menedzselése, pályázatok írása a borvidéki világörökségi értékek megőrzése és fejlesztése fókusszal, pályázatfigyelés.
- Futó pályázatok menedzselése.
- Szakirodalmak további beszerzése, „benchmarking” tevékenység, jogyakorlat adaptálások.
- Konferenciák szervezése, meghívás esetén, azokon való részvétel előadással.
- A gondnoksági honlap és arculat átadás utáni frissítése, modernizálása.
- Egyéb operatív feladatok ellátása, véleményezések, aktuális feladatok.
- További gondnoksági feladat meghatározása a Világörökségi törvény szerint.

Egyéb tevékenység:

- A 39. sz. tervezett főútvonal Megvalósíthatósági Tanulmányának véleményezése.
- A Tokaj-hegylajai történelmi borvidék kultúrtáj épített örökségének és az értékvédelem szempontjainak a hegylajaiak körében történő megismertetését célzó ismeretátadó programsorozat (képzések) a borvidék 5 településén (Abaújszántó, Tállya, Tolcsva, Olaszliszka, Sátoraljaújhely) 137 fő részvételével.
- A Tokaji borvidék, mint világörökségi kultúrtáj nemzetközi projektben történő bemutatása a bordeaux-i Cité Des Civilisations Du Vin (Borkultúrák Városa) múzeum megkeresésére.
- Részvétel a Fertő-tó térségében tartott Világörökségi napon.
- Az UNESCO 7 éves időszaki jelentésének elkészítése.
- Részvétel a Balatoni Nyár programsorozatban.
- Előadásokon, konferenciákon történő részvétel:

További tevékenységek:

- Világörökségi Gondnoksági honlap elkészítése.
- Sajtó-nyilvános projektnyitó rendezvény vizes élőhelyek vízpótlásának javítása a Bodrogzug területén A projekt 829,26 millió Ft. Európai Unió támogatás segítségével, a Széchenyi 2020 program (azonosító szám: KEOP-312/ RF/09-11-2013-0017) keretében valósul meg. A projektmegvalósításban az ANPI konzorciumi partnere az Észak-magyarországi Vízügyi Igazgatóság. A beruházásról, a vállalt célkitűzésekről, annak várható eredményeiről és jelentőségeiről sajtónyilvános projektnyitó rendezvény keretében nyújtottak tájékoztatást a megvalósítók. A konferencián előadást tartott Dr. Bihari Zoltán a Tokaji Borvidék Szőlészeti és Borászati Kutatóintézet igazgatója, „Világörökség és természetvédelem” címmel.
- Takács András Díj odaítélése.
- A világörökségi helyszínt bemutató kiállítási anyag összeállítása a 2015. május-október között („Feeding the Planet címmel) Milánóban megrendezésre kerülő Unesco Expo nemzetközi kiállítás számára.
- Építészeti tájékoztató kiadvány terjesztése a borvidéken és a megyében.
- Borvidéki fényképek készítése, a BAZ Megyeháza Értéktár naptárjába, kiadványokhoz, nemzetközi partnereknek.
- Csapatépítő tréning szervezése a gondnokság alkalmazottainak.
- Egyeztetés a Forster Központtal és a területen érintett bányavállalkozókkal konkrét fejlesztési elképzeléseikről.
- 2014. október 27. Sárospatak, Plébánia; oktatási és világörökségi megbeszélés.
- Felsőoktatási egyeztetések a BKF, az NYF és az EKF Sárospataki karával. Mintegy 4 szakdolgozó fogadása. 2014. december 18-án egy a világörökségi témában kutató svájci hallgató fogadása.
- Az UNESCO éves jelentése kapcsán a Tokaj Wine Region Historic Cultural Landscape, Tokaj on a training / sensitisation project about architectural values projekt keretében azonosított jó gyakorlatok eljuttatása a párizsi UNESCO központnak.
- A Fejlesztési Tanács munkaszervezetének kérésére világörökségi programcsomag összeállítása.
- A pincekataszter világörökségi értékeinek gyűjtésére vonatkozó módszertan egyeztetése.
- 2014. december 13. Nemzetközi Terroir delegáció fogadása.
- 2014. december 15. Tervtanács ülés megtartása, Miskolcon.
- Egyeztetés a világörökségi bormúzeum kapcsán a tokaji polgármesterrel.
- Egyeztetés a megyei értéktár kapcsán a megyei önkormányzat közgyűlésének alelnökével.

- Részvétel a Forster Központban a Világörökségi Szakbizottság ülésein.
- Részvétel az abaújszántói bormúzeum megnyitóján.
- Kérdőívek kiküldése a borvidéki önkormányzatok világörökségi tevékenységének felmérésére.
- 2015. február 13-án NGM GINOP egyeztetés volt. A projekt összehangolásokat a Fejlesztési Tanács munkaszervezetével és Széchenyi Programirodával egyeztettük. A munkába bevonásra került a Forster Központ és a Város-Teampannon Kft. A munkaanyag még további egyeztetést igényel.
- 2015. február 28. Borvidéki világörökségi túra a Hegyalja három világörökségi helyszínén (a Sárospatak-Hercegkút-Makkoshotyka-Sárospatak útvonalon (12 km).
- 2015. március 10. A helyi jó gyakorlatok megismerésére érkezett delegációk fogadása a Balaton-térségből és Badacsonyból.
- 2015. március 20. Bodrogkeresztúr, Borvidéki Világörökségi Szakmai Nap megtartása és a Takács András Emlékdíj átadása.

7.6. A világörökségi gondnokság rövid-, közép- és hosszú távú tervei

Misszió: A borvidéki világörökségi értékek megőrzése és fejlesztése, a borvidéki konszenzus kialakítása. Stratégiai cél: A borvidéki világörökség kezelését megteremtő módszertani és rendszerszemléletű, régiómarketing elképzeléseken alapuló szervezett, tudatosan tervezett és kivitelezett, eredményeket felmutató, hatékony rendszer kidolgozása és működtetése.

2014. év során a kezelési tervben megfogalmazásra kerülnek azok a keretek, amelyek biztosítják a világörökségi értékek megőrzését és fejlesztését. A kezelési tervnek borvidéki konszenzuson kell alapulnia, és pontosan meg kell fogalmazni a konkrét gondnoksági feladatokat. Olyan alkalmazott módszereket kell kialakítani, amelyek a következő hét éves ciklusban hatékonyan használhatóak. A rendszer fenntarthatósága a megfelelő megalapozottságú és valóban minden szereplő által elfogadott keretrendszer megalkotásától függ. Jó kezelési terv alapján jó kezelési kézikönyv készíthető. Utóbbi már gondnoksági feladat, a kezelési terv elfogadása után kell elkészíteni. A rendszer fejleszthetősége nagyon fontos, hiszen a környezet (STEEP) állandóan változik. A szereplők igényeihez való igazodás, és a világörökségi terület kreatív, modern kezelése elengedhetetlen. A humán erőforrás megtartása és fejlesztése a rendszer motorja és egyben garanciája is. A borvidék sorsa jelenleg is saját kezében van, az itt élő és tevékenykedő embereknek kell kialakítani, mit szeretnének elérni. Az állami támogatás továbbra is szükséges.

Rövidtávon cél a Gazdaság és Innováció Operatív Program (GINOP) 7. prioritása keretében a világörökségi területek turisztikai fejlesztésére 2016-tól megnyíló pályázati lehetőség kiaknázása. Ennek keretében a KET-et veszik alapul az év közepén felállt fejlesztési tanáccsal is egyeztetve. Három fő csoportba bontva szerepelnek a fejlesztések: A gondnokság elsődlegesen régiómarketingben, térségi menedzsmentben és egy egységes koncepcióban gondolkodik. 1) Zászlóshajó program (Rákóczi kultusz erősítése, településközpontok közösségi célú rehabilitációja, földalatti éden reneszánsza – pincefelújítás), 2) Veszélyeztetett épített örökség rehabilitációja (műemlékek felújítása és turisztikai hasznosítása olyan módon, hogy ezek egységet alkossanak, nem történhessen meg, hogy minden település ugyanazt fejlessze), 3) Kerékpáros világ (egységet képezve a legfontosabb helyszíneken a települések belterületén és közöttük kialakított kerékpárút-hálózattal). A fejlesztési program becsült költségigénye 30 Mrd Ft.

A programban részt vesznek a helyi TDM-szervezetek (a világörökségi terület 27 települése 4 TDM szervezethez tartozik, ezek: a tokaji, a sárospataki, a sátoraljaújhelyi és az abaúji).

8. Budapest - a Duna-partok, a Budai Várnegyed és az Andrásy út

8.1. A világörökségi gondnokság kiválasztása

A Forster Központot 2013. január 29-én kelt levelében Balog Zoltán miniszter úr jelölte ki a budapesti világörökségi gondnoksági feladatok ellátására. Jelenleg két munkatárs végzi a közvetlenül a Forster Központ elnöke alá rendelt gondnoksági feladatokat.

8.2. A világörökségi helyszín bemutatása

A Budapest - a Duna-partok, a Budai Várnegyed és az Andrásy út világörökségi helyszín 1987-ben, illetve 2002-ben került a Világörökség Listára. A felvétel alapja, mint minden világörökségi helyszín esetében, a helyszín kiemelkedő egyetemes értéke. A 2012. januárban az UNESCO Világörökség Központ számára benyújtott előzetes Budapest Kiemelkedő Egyetemes Értékének Visszamenőleges Meghatározás tervezetét az UNESCO Világörökség Bizottság 2013. június 16-a és 27-e között Phnom Penhben (Kambodzsza) tartott 37. ülésén tárgyalta meg és fogadta el.

A Világörökségi Listára került Duna-szakasz a kőkorszak óta ad otthont emberi településnek. Az eredetileg két független várost, a jobb parti magaslaton ülő Budát és a bal parti síkságon elterülő Pestet magában foglaló világörökségi helyszíntől északra található Aquincum, a római kori város. Pest volt az első középkori, 1241-42-ben lerombolt városközpont. Néhány évvel később a folyó jobb partján lévő sziklás emelkedőn IV. Béla király felépítette a Budai Várat, és ettől kezdve a város fejlődése visszatükrözi a magyar királyság történetét. A török megszállás után csak a 18. században indult meg a valódi fellendülés. Az 1872-73-ban Pest, Buda és Óbuda egyesítésével létrehozott Budapest a 19. század második felében és a 20. század elején – a korszakban épült kulturális örökség mennyisége és minősége miatt – ismét kiemelkedő szerephez jutott.

Összhangban világvárosi szerepével, olyan központtá vált, amely magába szívta, beépítette, majd tovább terjesztette a progresszív (európai) urbanisztikai-építészeti hatásokat, valamint az olyan korszerű technológiai fejlesztéseket, mint a kontinentális Európában elsőként megépített Millenniumi Földalatti Vasút az Andrásy út alatt.

Kulturális hatásokat befogadó és továbbadó központként Budapest kiemelkedő példája a pusztulások és megújulások periódusait magában foglaló közép-európai történelmi városfejlődésnek. A város őrzi az egykori Pest, Buda, és Óbuda településeinek szerkezeti sajátosságait. Ennek egyik példája a Budai Várnegyed, középkori és jellegzetes barokk stílusával, amely határozottan elkülönül a gyűrűs-sugaras szerkezetű Pest nagy kiterjedésű, jelentős középületekkel tarkított és egyedülállóan egységes historizáló és szecessziós építészeti megjelenésétől. Mindezt egységbe szervezik a táj változatos morfológiai adottságai és a Duna, amelynek két partját számos híd kapcsolja össze.

Mint a történelmi települési táj része, a Duna két partjának panorámája kiemelkedő példája az emberi társadalom és a változatos morfológiai adottságokkal bíró természeti környezet - a részben erdő borította Gellért-hegy a Citadellával, a Budai-hegyek, a széles Duna-folyó a

szigeteivel, és a sík, enyhén emelkedő pesti terep - közötti harmonikus kölcsönhatásnak. A Margit hídtól a Szabadság hídig terjedő világörökségi terület a Budai Várnegyed épületegyüttesét a középkori szerkezetét máig őrző polgári városrészrel, a Mátyás-templommal és a Halászbástyával, valamint a Budavári Palotával. A pesti oldal meghatározó épületei a Steindl Imre által tervezett Parlament historizáló-neogót épülete, a Magyar Tudományos Akadémia neoreneszánsz székháza, a szecessziós Gresham palota, a Pesti Vigadó, amely a magyar romantikus építészet egyik jelképe, valamint a Központi Vásárcsarnok, a magyarországi historizmus téglaeépítészetének egyik legszebb alkotása. A város panorámájának részei a Budát és Pestet összekötő hidak, melyekből négy tartozik a világörökségi területhez: a Margit-híd, a Széchenyi lánchíd (Buda és Pest első kőhídja), az Erzsébet híd és a Szabadság híd.

A történeti várfalakkal és várszoknyával körbevett Budai Várnegyed műemléki építészeti együttesét az egykori királyi palota és a hozzá csatlakozó történeti polgári városrész alkotja. A Várnegyed központjában áll a Nagyboldogasszony, ismertebb nevén Mátyás-templom több magyar király koronázó helye, melyet a 19. század végén neogót stílusban alakítottak át, Schulek Frigyes tervei szerint. Szintén az ő tervei alapján épült a Halászbástya az egykori budai várfalak helyén 1895 és 1902 között, neoromán stílusban. A Budavári (egykori királyi) Palota az ország egyik legjelentősebb kulturális központja.

Az Andrássy út („a Sugárút”) és környezetének (Hősök tere, Városliget, a Kiskörúton belüli történeti belváros negyedei és középületei, valamint a Belső-Erzsébetváros) városépítészeti együttese az urbanisztikai elveket magas szakmai és építészeti-művészeti színvonalon valósította meg, tükrözve a 19. század második felében elterjedt városfejlesztési törekvéseket. Budapest modern világvárossá való fejlődésének a 2002-ben a világörökségi helyszín részévé vált Andrássy sugárút lett a jelképe.

A csaknem 2,5 km hosszú, 1872-ben megkezdett és 1885-ben ünnepélyesen átadott sugárút a Budapestből világvárost alkotó korszak eklektikus építészeti csúcspontja, a kor építészeti stílusának galériája, melynek jelentős ékkövei az Ybl Miklós által tervezett Operaház, a Párizsi Nagyáruház szecessziós épülete, a neoreneszánsz stílusban épült Zeneakadémia és a Kodály-körönd épületei. A Belső-Erzsébetváros egykor meghatározó zsidó közösségének emlékét számos épület őrzi, köztük a Ludwig Förster tervei szerint, mór stílusban épült Dohány utcai Zsinagóga. Az Andrássy út összeköti a dinamikus belvárost a Városliget zöldjével, amit hármasság tagolása is jól érzékeltet: széles belvárosi főútként indul, bérpalotákkal, majd fokozatosan tágul, lazul, zöldül és villákkal szegélyezett fasorrá terebélyesedve torkollik a Hősök terének impozáns tér-együttesébe, melyet a Millenniumi emlékmű, a Szépművészeti Múzeum és a Műcsarnok fog közre.

8.3. A világörökségi helyszín jelenlegi állapota

A budapesti világörökségi helyszín állapotát, a fő kihívásokat az UNESCO Világörökség Bizottság fent említett 37. ülészakán a Bizottság budapesti helyszínről elfogadott döntése (ld. alább) tükrözi.

Az UNESCO 37 COM 7B.76 számú döntése Részes Állam által 2013. januárban benyújtott megőrzési állapotjelentésén és a 2013. február 24 – március 1. között lezajlott UNESCO – ICOMOS reaktív monitoring misszió jelentésén alapul.

A Világörökség Bizottság

1. megvizsgálva a WHC-13/37.COM/7B.Add dokumentumot;
2. felidézve a Bizottság 35. ülésén (UNESCO, 2011) elfogadott 35 COM 7B.95 számú döntést;
3. tudomásul veszi bontási és fejlesztési tervek visszavonását az úgynevezett „Régi pesti zsidónegyedben” és a Bécsi utcában, de aggodalmát fejezi ki a történeti épületek állapotának romlása miatt;
4. üdvözli a 2012. januárban hatályba lépett új világörökségi jogszabályokat és a kezelési tervek jogszabályi alátámasztását;
5. szintén tudomásul veszi a világörökségi helyszínek védelmének, igazgatásának átszervezését és megerősítését mind országos, mind helyi szinten;
6. arra bátorítja a Részes Államot, hogy folytassa a világörökségi helyszín és védőövezete kezelési tervének elkészítését és kezelő szervezetének kiépítését, valamint a védőövezet javasolt bővítését;
7. kéri a Részes Államot, hogy hajtsa végre az UNESCO Világörökség Központ és az ICOMOS nemzetközi szervezetének közös reaktív monitoring missziója javaslatait a világörökségi helyszínen és védőövezetében történő új fejlesztések engedélyezésének szigorításával;
8. szintén tudomásul veszi a tervezett fejlesztésekről kapott részletes tájékoztatást és arra is kéri a Részes Államot, hogy a Működési irányelvek 172. bekezdése szerint nyújtsa be az alábbi dokumentumokat a Világörökség Központ részére:
 - a Várkertbazár projekt tervei;
 - részletes talajtani, geológiai és hidrológiai tanulmányok a Kossuth téri fejlesztés alátámasztására;
 - a tervezett Liget Budapest tervei amint azok elkészülnek, örökségi hatástanulmánnyal együtt;
9. valamint kéri, hogy a Részes Állam 2015. február 1-ig nyújtson be újabb jelentést a helyszín megőrzési állapotáról és a fentiek végrehajtásáról a Világörökség Központnak, hogy azt a Világörökség Bizottság 39. ülésén, 2015-ben megvizsgálhassa.

A feladatot Magyarország teljesítette.

8.4. A 2013-ban nyújtott támogatásból megvalósult feladatok

- A budapesti világörökségi gondnokság a budapesti világörökségi területhez tartozó 9 kerülettel, a Fővárossal, valamint a Belügyminisztériummal folyamatosan egyeztetett, melynek eredményeként Budapest készülő Településszerkezeti Tervébe (a továbbiakban: TSZT) beépül a kezelési terv eszközrendszere. Példaként említhető, hogy a TSZT-ben bevezetésre kerül a tanúház, mint fogalomrendszer; továbbá az a közös szándék, hogy a TSZT új terület-felhasználási egységei és a világörökségi helyszín lehatárolása illeszkedjen egymáshoz.
- A gondnokság emellett egyeztetéseket folytatott a Budapesti Közlekedési Központtal. Ezen egyeztetések célja, hogy Budapest turisztikai infrastruktúrájának kiépítését a budapesti világörökségi helyszínhez illeszkedővé tegye. Ennek eszközei lehetnek a „Hop on Hop off” városnéző buszjáratok útvonalainak, a turistabuszok útvonalainak és parkolási helyszíneinek a budapesti világörökségi helyszínt figyelembe vevő kialakításai.
- A gondnokság részt vesz a Budapesten kialakítandó Világörökségi Látogatóközpont megvalósításának előkészítésében.
- Ezzel egyidejűleg a gondnokság, az érintett 9 kerület, valamint a Főváros között zajlik a kezelési terv közbeszerzésének egyeztetése.

- Mint a világörökségi helyszín kezelőszerve, a gondnokság célja a budapesti helyszín Kiemelkedő Egyetemes Értékének megőrzése. Ezen cél eléréséhez megfelelő eszközöket nyújtanak a jelenleg érvényben lévő jogszabályok, így a Forster Központ fenti véleményezési joga is. Ezért a gondnokság kiemelt feladatként kezeli, hogy a fővárosi építési hatóságokkal való szorosabb partnerség kialakításával még jobban érvényesíteni tudja a jogokat.

8.6. A világörökség gondnokság rövid-, közép- és hosszú távú tervei

A fővárossal és az érintett 9 kerülettel közös hosszú távú fejlesztési koncepció kidolgozása, a megkezdett közös munka hatékony és eredményes folytatása.

A gondnokság eddigi működésének legfőbb tapasztalatai a következők. Budapest turisztikai kínálata jelentősen fejlődött az elmúlt időszakban (fesztiválok, vásárok, gazdagodó kulturális programok), de a város turisztikai infrastruktúrája még jelentős fejlesztésre szorul. A várható gazdasági erősödés és fellendülés hatására várható, megnövekedett turistaforgalom kiszolgálása fontos és jövőben megoldandó feladat a Főváros, a budapesti világörökségi gondnokság, az érintett kerületek és civil szervezetek számára.

A budapesti világörökségi helyszín az elmúlt években érzékelhető, dinamikus és fejlődő tendenciát mutat. Köszönheti ezt azoknak a megvalósult és folyamatban lévő projekteknek is, melyek a világörökségi védettséget élvező fővárosi helyszínek vizuális integritását segítik elő:

Várkert Bazár és környezetének felújítása:

A rekonstrukció az Új Széchenyi Terv 7,4 Mrd Ft-os támogatásával több ütemben valósult meg. A projekt kedvezményezettje a Várgondnokság Nonprofit Kft. volt. A felújítás első üteme a 2014. április 3-ai ünnepélyes átadással zárult. A helyreállításnak a Várbazár korabeli arculatát kellett visszahoznia, de az Ybl-kori architektúra megőrzése mellett – leginkább a második ütemben elkészült térszint alatti rendezvényhelyszín kialakításában – a kortárs építészeti elemek is megjelennek. A terület a Várat körülvevő zöldterületi rendszer szerves része, ezért a neoreneszánsz kert területét integrálni kellett a déli várlejtők zöldterületi rendszerébe.

A felújításkor örökségvédelmi szempontként figyelembe kellett venni azt is, hogy a terület régészeti lelőhely, ezért a régészeti örökség védelmében feltárást kellett végezni.

Az Ybl Miklós tervei alapján készült épületkomplexumból (két ütemben) 8988 m² területű épületrészt újítottak fel, a mélygarázzsal együtt 17 722 m² új területet építettek hozzá, továbbá 8734 m² nagyságú kertet és udvart alakítottak ki, mely a várakozások szerint évente 250 ezer látogatót vonz majd. Kiegészítő elemként megújult a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum homlokzata is.

A Várkert Bazár fejlesztésével és hasznosításával új kulturális térrel gazdagodik a főváros. Az épületegyüttesben kiállító helyiségek (összesen 2500 m² területen) és rendezvényterem (900 m²) kaptak helyet.

A rekonstrukció második ütemében, 2014. augusztus 29-éig fejeződött be a rendezvényterem és a mélygarázs építése, valamint folytatódott a budavári királyi kertek revitalizációja. Új burkolatot és kerékpársávot kapott a Lánchíd utca, ismét fogad hajókat a dunai kikötő,

valamint a vízholdó lépcső mellé mozgólépcső és látványlift épült, biztosítva az összeköttetést a Duna-part és a budai Vár között.

A Liget Budapest fejlesztés

A Liget Budapest fejlesztés Európa jelenlegi egyik legnagyobb múzeumi beruházása. A budapesti Városliget zöldterületének teljes megújítását és benne öt új múzeumi épület elhelyezését foglalja magában, más kapcsolódó programelemekkel együtt.

A 2014 és 2018 között megvalósítandó fejlesztést több kormánydöntés is megalapozta. A Liget Budapest projekt megvalósításával összefüggő egyes kérdésekről szóló 1227/2014. (IV. 10.) Korm. határozat tartalmazza a Városliget és környezete megújítására vonatkozó kormányzati célkitűzéseket. A Liget Budapest projekt tartalmát az 1031/2013. (I. 30.) Korm. határozat és az 1397/2013. (VII. 2.) Korm. határozat irányozta elő, végleges kormánydöntés azonban még nem született.

Kossuth tér és Országház Látogatóközpont.

Az Országgyűlés a 61/2011 (VII. 13.) számú OGY. határozatában döntött az Országház környezetének, konkrétan a Kossuth térnek a rekonstrukciójáról. Ezt követően az Országgyűlés Hivatala, mint az állami tulajdonú, kiemelt nemzeti emlékhellyé nyilvánított tér vagyongazdálkodója kidolgozta a Steindl Imre Programot (SIP), és létrehozta annak programirodáját. A fejlesztés céljai: „A tér mint az ország politikai főtere; A tér mint a demokratikus közélet központi tere; A tér mint a Házat feltáró előtér, illetve mint önmagában is értékes látványelem.”

A 2013-ban kezdődött rekonstrukció eredményeként az újjáépített Kossuth teret 2014. március 15-én adták át a magyar polgároknak.

A SIP eredményeként nagyvonalú, egységes kialakítású tér jött létre, amely az egykori tervező, Steindl Imre eredeti elgondolását jeleníti meg a 21. század térépítészeti eszközeivel. Az új díszburkolat, valamint a megnövelt mennyiségű parkosított felület kialakítása kiemeli, méltó keretbe foglalja az Országház épületét.

A mélygarázs és az Országház északi homlokzata között, a föld alatt a közel 3000 m²-es látogatóközpont fogadja a látogatókat.

Nemzeti Hauszmann Terv

A Kormány 2014. július 10-én elfogadta a Nemzeti Hauszmann Terv (2014–2024) előkészítéséhez szükséges intézkedésekről szóló 1377/2014. (VII. 10.) Korm. határozatot, amelyben „a budai Várnegyed védelme, megőrzése és méltó bemutatása érdekében” döntött:

- a Palotanegyed és a polgárvaros átfogó rekonstrukciójáról;
- a Várnegyed reprezentatív, kulturális és turisztikai funkcióinak erősítéséről.

A Kormány a határozatban „Nemzeti Hauszmann Terv a budai Várnegyed megújításáért” címmel átfogó koncepció megalkotását és partnerségi egyeztetését rendelte el. Ezzel

összefüggésben – a világörökségi kezelési tervről, a világörökségi komplex hatásvizsgálati dokumentációról és a világörökségi várományos helyszínekről szóló 315/2011. (XII. 27.) Korm. rendelet 10–12.§-ában foglaltak szerint – világörökségi komplex hatásvizsgálati dokumentációt kell készíteni, ha a kiemelkedő egyetemes érték érintettsége valószínűsíthető, és a tervezett beavatkozás kiemelkedő egyetemes értékre gyakorolt hatása hatásvizsgálati dokumentáció nélkül nem megítélhető, valamint ha az eljárás tárgya olyan beavatkozás, amelynek esetében a kezelési terv nem nyújt elegendő támpontot a döntéshez.

A „Budapest – a Duna-partok, a Budai Várnegyed és az Andrássy út” világörökségi helyszín esetében a 315/2011. (XII. 27.) Korm. rendelet szerinti kezelési terv még nem készült el, a világörökségi helyszín kibővítése idején, 2005-ben készült Management Plan pedig nem nyújt megfelelő támpontokat a döntéshez. A fentiekre tekintettel a világörökségi komplex hatásvizsgálati dokumentáció elkészítése nem mellőzhető, s a világörökségi szempontok figyelembe vétele a koncepció elkészítése és végrehajtása során indokolt. A világörökségi komplex hatásvizsgálati dokumentációt a Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ, mint világörökségi gondnokság készíti el.